

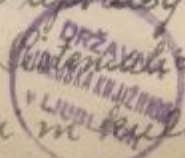
Prof. dr. Francè Kidrič:

Bibliografski uvod v zgodovino reformacijske književnosti pri južnih Slovanih v XVII. veku.

Uzdalo in založilo:
Društvo slušateljev filozofske fakul-
tete v Ljubljani.
1927.

Nolena doba južnoslovanške literarne in kulturne zgodovine ni obrnila nanj toliko pozornosti, tudi irven mej domačo zemljo, kakor reformacija. Zgodovina nemške reformacije se je od prvega početka živo razvijala za vse odtmeve, ki jih je zbudila reformacija pri sosednih narodih. Del južnoslovanških reformatorjev pa je k temu živl na Nemškem in pod vodstvom nemških cerkvenih oblasti in s podporo nemške javnosti tiskal slovenske in hrvaške knjige, ki jih je pošiljal med južne Slovane. Tako v reformacijskih pokretih med južnimi Slovani že od početka niso rodili računov samo rojaki, ampak tudi tujci.

Literatura o južnoslovanških reformatorjih in njihovem delu je, kar se tiče kvantitete res precejšnja. Maxikaj se nahaja v spisih, ki jih slovenski literarni zgodovinar navadno nima v evidenci, maxikaj si je mogel ogledati na lastne oči sploh le tisti, ki je mogel uporabiti biblioteke irven slovenske domovine. Literarni in kronološki kazalor literature o literarni in kulturni zgodovini refor-

macije na Slovenskem in sploh ni nikdar in nikjer
 nemo poskusilo. Ne to me je napotilo, da sem se odločil
 v kronološkem redu prebrati in oceniti vsa literarna o
 predmetu, predno se lotim same slovnice in kultur-
 ne zgodovine reformacije med jeziki in slovari in
 posebj na Slovenskem.

Dva skupina mojega predmeta v raztara
 na jevanjlovsko protestantsko literaturo od 1550
 do 1600. leta samo, in v tej zvezi tudi na tisto ka-
 toliško volobno produkcijo, ki nosi pečat katoliške
 proti agitacije, bodisi tihe, bodisi odkrite, ali ki
 je z reformacijskim pokretom v kakršni stvari zve-
 za.

Zdelo se mi je potrebno, da se preiše ohrat
 v reski in sistematično, kako se je v teh delih poleg
 verko-agitatoričnega materiala zbivalo tudi historič-
 no gradivo, ki je že volobnikom približevalo tudi
 življenje in kotanje teh pisateljev ali se nanašalo
 sploh na dobo in dogodke v njej. Zdel se mi pravilno,
 da se kaj v uvodu in kot celota razve opravi tisto
 grobo bibliografsko plelo, ki bi nas prouje samo
 nastilo, ker li nam vedno zveze protigavalo organizi-

no nit pripovedovanja: ugotovitev serije južno-slovenskih protestantskih tiskov, odgovori na vprašanja, katere knjige so se ohranile in koliko primerkov vsake izmed njih in kje se danes nahajajo.

Iz literature o teh knjigah bom razbeločeval k vsaki knjigi te dobe le tiste popis in ponatis, ki slonijo na avtopsiji dotične knjige iz dobe reformacije in ki beležijo kak. nov primerok. Gre mi za to, da se ugotovijo za vsako slovensko in hrvaško knjigo, ki spada v ta okvir, že kaj tukaj v uvodu, tisti literarni pripomočki, ki omogočajo, da se vsak vsaj nekoliko seznanj s knjigo iz reformacijske dobe tudi v slučaju, ko knjige same ne more dobiti v roke.

Zokazi za sernamke ohranjenih primerkov slovenskih in hrvaških knjig iz reformacijske dobe, v omenjenih krajih, kjer se danes hranijo, pa se nahajajo v omenjenih literarnih pomočkih samo deloma. Max. kateri primerok sem ugotovil v ravnih bibliotekah sem. Ki hrvaških protestantskih tiskov mi je pomagal z velikim potrpežljivostjo g. prof. dr. Franjo Bučar v Zagrebu.

Prof. Bučar je obiskal osebo skoro vse

biblioteke v Evropi, kjer je sledil na podlagi origi-
 nalnih računov iz 16. stoletja kako hrvaško origi-
 nalno protestantsko knjigo. Razen drugih prina-
 so k zgodovini reformacije na Hrvaškem je iz-
 stal pred 12 leti, "Povjest hrvatske protestantske
 književnosti za vreme reformacije", kjer ima tudi
 dva seznamka, ki nas tukaj zanimata. Prvi
 seznamek priporoča koliko, "od ovih knjiga je
 sacuvano do danas", drugi pa obsega v alfa-
 betskem redu imena mest, kjer se te knjige hrani-
 jo in pa število vseh hrvaških protestantskih knjig,
 ki se tam nahajajo. Manjka v teh Pučarijevih
 tiskanih seznamih določje, kar bi bilo za nas veli-
 ke važnosti: seznamku števila knjig in primerkov
 manjkajo imena krajev, kjer bi se dali najti; se-
 namku krajev pa naslovi knjig, ki naj bi se v
 določenem kraju našle. To vsekaj mi je mogla iz-
 polniti velika Pučarijeva uspešnost. Pučan je
 namreč že izgotovil bibliografijo hrvaških pro-
 testantskih tiskov, ki čaka pri jugoslovenski aka-
 demiji v Zagrebu, da se natisne. Tem večjo usku-
 go mi je stvil, ko mi je dal v zadnjih dneih

oktobra 1921. leta v Zagrebu vse moje rokopisne gradivo na karpolago, ki se tiče našega predmeta, ne le bibliografske beležke, ampak tudi prepise rokopisov, znanst. pod imenom „Slawischer Bucherbuch“, ki se nahajajo v univ. biblioteki v Tubingi. Tako sem mogel svoje gradivo na vse strani vzpopolniti ter uporabljati vselej, ki najbrž se ne pridejo tako hitro na dan v evropski javnosti.

Druga skupina mojega karbora v kartona na literaturo & literarni in kulturni zgodovini reformacije na Slavonskem od početka pa do danes, torej dobo v kateri mnogi dela so se protestantski tiskarji domne skrivati in sistematično uničevati. Moje izkušnje je imelo tukaj dobrih 20 let: skušal sem ugotoviti, kako so prihajale polagoma spet na dan vse one protestantske knjige, ki so padle iz evidence literarne zgodovine, in poleg tega k posameznim knjigam novi primerki; stalji sem hotel določiti kakšne poti je hodila tradicija o biografijah protestantskih pisateljev in kako in kolikor so se množili kamouški in dokumentaristični spisovalci ter biografij; namenaval sem od-

govoriti tudi na vprašanje, kako je napredoval sta-
 daj vsebine teh knjig, njihovega pomena v reformator-
 skem gibanju na splošno, kulturnega pomena za
 južne Slovence, zlasti za Slovence posebej, in končno
 je bil moj namen, zajeti iz primerkov k zunanji
 zgodovini reformacije v tervi. Avstrijski
 tista dela, ki omogočajo odgovor na vprašanje:
 kako je rastla slovenska in hrvaška protestant-
 ska literatura iz domačih razmer in potreb
 in koliko je spet od svoje strani doprinesla k raz-
 širjanju reformacijske misli v krajih, katerim
 je bila namenjena.

(Tubor), Klatskizem s pesmimi, (Tubinga, Ulrich Mochart, okoli 1551.)¹⁾

Primerak: Dunaj, nac. biblioteka, sign. 18.7.44

Faksimil R 57643

Literatura: Topitar, Gram. 389-91 (s ponatisom predg. in pog.); Eke, Juang 16. Jg PO^o 1884, 2-3; Eke, Kat. Jg PO^o 1893, 79-93, (vse skripte 1-5); Sket, Cit. 50-1 (ponatis slov. predg.); Cerin, Pesmi, ZUS, 1908, 130-1, 149 (št. 1), 150 (št. 2), 155 (št. 5), 157 (št. 8), 159 (št. 9), 161 (št. 11), 169-70 (št. 17), 235 (št. 104, ni prevedano, da je v tem kat.), 235 (št. 106, ni prevedano, da je v tem kat.); Kislič, KO, 6, 38, 39, 40, 41, 85, 86, 87, 140, 141, 145, 148.

Nemški predgovor "čitateljem", slovenski predgovor "vsem Slovcem"; nemški predgovor je brez podpisa, kraja in letnice.

True avtorstvo je v knjigi le mimogrede omenjeno; leta pridelja je od primora Tuborice

¹⁾ Popolni naslovi knjig so navedeni v Ekeji, za slovenske tudi v Simoniču.

zhestu pridigovane, na to isto, te druge nega pridige
 vje kahjeo, gredw inu se glihais" (202). Tamo parlyw
 čitateljst, ki je rarmore tudi nekoli pormal, je misel iz
 teh besed sklepati, da je isti Primorž Trubar obenem
 pisec knjige. V naslovu se pravi, da je knjiga „gestellt
 durch Philopatridum Illyricum“. Avtor je torej
 tukaj označen s prazornim pseudonimom. Dalje
 se je moglo sklepati iz knjige s avtorji še toli-
 ko, da je Slovenec (predgovori) in verski begunec
 (145, 198). Tvo dokumentarično priznanje, da je
 Primorž Trubar avtor te knjige je prinesel šele
 nemški predgovor Novemu testamentu iz 1557 l.

Ime kraja in tiskarne je bilo v knjigi
 označeno: „Lybenburgen durch den Jernei Skurya =
 nir“. V Registru iz l. 1561. je Trubar le kratko na-
 mignil, da je imel v dveh tiskarnah radli tiska
 prve knjige. težave ter nato vsa imena fingiral. Do-
 kumentarično izvestje o imenu kraja in tiskarne
 je priobčil šele l. 1582. v Celom novem testamentu.

Določitev letnice dela največje težave,
 ker je izšla knjiga brez letnice, poznejše Trubarjeve
 izjave si pa v tem oziru vsaj na vidler nasproči =

jejo. Da je to Trubarjev prvi poskus, vemo izrecno od
njega samega (Register 1561, L₃a); nimamo vsko-
ka o tem obrniti. L. 1567. pravi, da je dal tiskati Ka-
tekirnem pred 20. leti (Permarica 1574), torej 1547. l.;
1. maja 1582. trdi, da pred 34 leti ni bilo v sloven-
ščini še niti pisma, niti Regiſtra, tem manj
knjige, odkoder pridemo v leto 1548. kot račetele wo-
ve dobe (Novi test. 1582, pred. 1); istega 1. maja 1582. pa
obernem zatujije, da so se natisnile vse njegove
knjige, torej tudi prva, po naklonjenosti vojvode
Krištofa Württembergškega v Tubingi, tako pa pri-
deemo do termina ante quem non, ker je šele te-
ga dne umal vojvoda Ulrich ter se Krištof vrnil
iz prognantva. Letnice 1550 pa je navedel Trubar
v tej zvezi že 9. jun. 1557, ko je trdil, da je poskusil pred
sedmimi leti slovenski pisati in na robu se pri-
pomnil, da se je leta 1550. natisnila prva slovenska knji-
ga (Novi test. I. predg. 37). In če hočemo njegove besede
v Katekirnem & dvema izlogama iz l. 1575. obrniti na
ta katekirnem, dobimo še eno letnico, namreč 1556:
„... kai vjaka beſſeda vti Veni inu vti mu Orhona ſhu
vſebi oleroki, ſih iſtik kvatko iſlago imate vtem cate

hišni tvenik mehinski buguirak pred 19. leti, pres
 muiga imena deukane, polle stih peifnik inu od
 jpresu vtih Buguirak... "(477). - Katexa teh stirik letnic
 je pravilna? Zdi se mi, da je nekaj remice v vsaki ir.
 vrenii v radnji, samo karlikovati je treba med
 poskusom pisanja in natiskom. L. 1547. je račel
 Trubar slovenski pisati in prevajati; po uvedbi inte-
 rima (15. v. 1548) je iskal tiskarno v Nurenbergu in Hallu;
 po 6. nov. 1550. l. se je račela knjiga tiskati v Tubingi ter
 išla v račetto 1551. l. Knjiga "Klyrika pristiga, De
 vocabulo fidei," katere prevod se nahaja v Katekizmu,
 je išla sica šele po 1. maju, 1594. (dat. predg.), toda ta
 okolščina naši तरी ne naspertuje, ker se nahaja ta
 prevod obenem s prvim šele v drugem deleku kate-
 kizma, ki ga Trubar prvotno ni mislil izdati obe-
 nem s prvim, kateremu je že dal natisniti formal-
 ni običajni radnji list.

Literarni vir se v katekizmu nobeden ne
 omenja. Tovlja za vseh šestero prmi in melodije.

Avtorjevega obroxja se tičejo besedice o pred-
 nostih slovenskega jezika in njega pripravnosti za
 pisanje, o izgovarjavi pismenk za novi slovenski li-
 terarni jezik (predg). O avtorjevem razmerju do

Slovenskopričajski prevolonim, "Philopatridus Illyricus",
 identifikacija, "unsere windische Sprach", "nask
 jezik" (nem. predg.); razen tega se operira se z izrazom
 "vsi Slovenci" za čitatelje (Kistrič, KO 38-9) in pa
 "Bisyakisch" (nem. predg.).

Ka slovenski mišji se nanajša notica o
 "sulmatrik" (fol. Clivvia), ki se torej med Slovenci
 uporabljajo, in pa o nepismenosti slovenščine pred
 poskusom s pričujočim katekizmom (143).

2.

(Tubbar), Abecedarij in Brencijev katekizem,
(Tubinga, Ulrich Morkhart, 1551.)

Grim.: Dunaj nac. sign. 13. Z. 44, add.

Lit.: Kopitar, Gram. 391-2; Elze, Kat J 9 P^o 1893.
 83-4 (Drucksch. 5-6); Šket, Čil, 51 (ponatis slov.
 predg.); Rešič, O pouku, 6-7; Leonard, Rozwij
 hist. gram. slov, Prace filologiczne T. VIII. 170-3;
 Juslen, Zgod. 621, 623, (fotogr. nask. lista in
 predg.); Kistrič, KO, 638, 39, 40, 140, 144, 147-8, 150.

gotike črke, slovensko povelilo, vsem mladim
 mu preprostim Slovincem," brez datuma in podpisa.

Autor se skriva za pseudonimom, ani "Paya=
 til vseh Slovincer" (naslov = Philopatridus Illyricus); da-
 je se pravi o njem, da je "k animu starimu.... Slu-
 encum naprej postavlon" (povelilo).

Kraj in ime tiskarne sta fingirani (Ly=
 Bonkungen, Jernei - Skvrjaniz). O Trubarjevem prisua-
 nju avtorstva ter o odčititju imena Kraja in tiskarja
 velja isto, kar sem ugotovil pod točko 1, ker se pravi
 v predgovoru Kat. 1555, da sta "poprei dva slovenska
 katekizma z nemškimi puhstami drukana"; v pove-
 tilu k Novemu test. I, 1557. pa, da je izdal Trubar obenem
 s Katekizmom in Gesangsweis tudi tablo za čitanje;
 vemo, da se je našimil Abecedarij istočamo s Kat. in
 Gesangswei, oziroma, ker se ta proglašja rapro slo-
 venske knjige, takoj za njim. Izvajanja o letnici
 pod točko 1. veljajo torej, kar se tiče pojave na knjiž-
 njem polju, tudi za Abecedarij. Tu je označen le
 na splošno z besedami, da je vsebina knjige
 "prepisana" (naslov). Avtorjevega obzolja se tičejo
 opazke o izgovoru "v" v začetku in na koncu be-

sed, dalje o izgovoru „k“ in velarnega „l“ (pov.). Z
 vrnitvijo na aplikacijo reformacijske ideologije v
 živem jeziku v cerkvi se poziva na „Rom. XIV“ (naslov).
 Avtorjevo razmerje do naroda se vidi iz opombe
 „o šegi našega jezika“. Za čitatelje se rabi izraz
 „Slovenci“ (naslov, pov.), za jezik pa „Windisch.“
 Med Slovenci se prespologajo poleg pridigarjev tu-
 di „šulmaštri“ (pov.).

3.

(Trubar) Abecedarij. (Tubinga, Ulrich Morhart,
 1555.)

sign. 18. Z. 44 adl.

Prim.: Dunaj. nac. | štev. 1. 2. 3 v Dunajski nac. biblioteki so vezane v eno knjigo, kar je razložil že Kopitar (Gram. 398). Verava (njavouanje) bi mogla biti iz XVII. stol. Dne 2. I. 1560 je poslal Trubar po en izvod naših številke 1. 2. in 3. kralju Maksimilijanu na Dunaj (Trub. Br. 35-44). Ne zdi se mi izključeno, da bi bili primerki dunajske nac. bibl. ravno iti, ki jih je poslal Trubar Maksimilijanu.

Lit.: Kopitar, Gram. 395-6 (sponatison navodila za čitanje); Elze, K. J. G. 1893, 84-5 (struk. 6-7) sponatison navodila za čitanje), 99;

Lenard, Rozvoj 173; Klidrič, KO 37, 38, 148,

149. - Glede rimanskega očenaiša brez not glej Cerinovo št. 7, kjer pa ni povedano, da je pesem že v Kat. 1555.

Kratko navodilo k čitanju za Slovence brez datuma in podpisov.

Da je avtor Trubar, za to se nalaga avtentično priznanje šele v Registru in l. 1561. Ime kroja in tiskarja je za prvotnega označeno s tiskarskim znamenjem: jaguže, stojče na rma-ju (naslov) je bilo tiskarsko znamenje Ulricha Morharta v Tubingi. V poznanje avtorjevega obzora služijo notice o izgovoru, l. "polasku" oziroma "koker Ti Veneci, ch", l. "debelo po benjašku", dalje, v. Poriv na Rom. XIV. je tudi tukaj zabeležen. Svojo narodno pripadnost kaže Trubar z nolic o "našem slovenskem jeziku" (navodilo), "čitatelji se imenujejo, Slovenci".

KO

Lipičan orodje
Heidelberg 1919

(Trubar), Katekizem s kratko izlago, (Tru-
binga, Ulrich Morhart, 1555).

Prim.: Dunaj ^{reg. 31. X. 46} - Lj. M. ana NUK 2.97994

Folm⁴
Lit.: Topitar, Gram. 396-7 (sponatizmoditav
ka iz slov. predg.); Elze, Kat. J. G. P. O. 1893,
85-7, 99 (Drucksch. 7-8, 22.); Smet, Lit. 52-3 (po-
natis predg.). Glede N v podpisu glej
tudi še Rafanik, Gesch. d. sl. Lit. I, 113; Si-
monič, Bibliografija I, 197; Kiderič 110
37, 38, 39, 147, 150. Tudi ta Kat. je postal Tru-
bar 2. I. 1560. Kakor mišljamo na Dunaj (Tr. Br.
35, 46). Vendar tudi ni izključeno, da gre
za isti primerek, ki ga je Trubar sam
poslal.

Latinske pismenke, kakor ovslej stamo;
slov. predg., vernim kerčnikom tega krajskiga
ino slovenskiga jezika" - N. v. T. 1555.

Iz predgovora se je moglo razbrati, da
ne stoji za delom samo en človek, ker se govori

opetovano v mnovini: „mi veimo“, nam je tudi
 zdaj“ itd. Podpis v predg.: „Ty vaski sluzhabniki
 inu Bratje N. V. J.“ je ostal pač tudi manjka-
 terenemu poslobniku nerazrešen. Le dobri poznaval-
 ci parmer so mogli vedeti, da pomeni „V. Verger-
 rija, „J.“ Trubarja; „N.“ po mojih mislih ni ra-
 četna črka katkega osebnega imena, ampak
 pomeni neko operacijo z „nomen“, morebiti nekoga,
 ki hoče ostati yloh čisto v ozračju (Anokreac?).
 Da je kljub zvezi z Vergerijem Trubar sam avtor
 slovenske oblike Kat., nam pričajo xaron jeri ka tudi
 dokumenti: 1. Trubarjevo pismo z dne 2. 5. 1560., da
 Vergerij do takrat ni prevzel iz Biblije ali katke druge
 knjige v kvaski jeri k ničesar, in sicer zato ne, ker
 slovenski ali kvaski ne ume dobro govoriti, še manj
 prevajati; 2. Trubarjev Register iz l. 1561., kjer
 je omenjen ta Kat. kot Trubarjevo delo. Kraj in
 tiskar je označen z Morhartovim tiskarskim zna-
 menjem (na koncu fol. N₄). Na avtorjevo biografijo
 se nanasa notica, da takrat, ko sta se tiska-
 la njegova prva dva katekizma (št. 1. 2.), „nej
 bil per tim drukani“ (predg.). Njegovega ob-

zorja se tiče opomba v zameni nemških črk z latinškimi („lepše mu ležej“). Nesto ideologije v narodnem jeziku je tukaj zvinjeno: Jesus pismouki in pozivom na ps. 8. ter Matevča 21. postčrtana skab za pouk otrok (nasl. 1). Rarmerje do naroda je izraženo v identifikaciji, naša slovenska beseda. Za narod in jezik čitateljev se rabijo izrari: „krajnski inu slovenski“ (jeric: $A_2 a$), „slovenski“ (Katekizem: $A_2 a$), beseda ($A_2 b$), dežela ($A_3 a$).

Bibliografska notica v Katekizmu se krije z našo upotrebno serijo: „de sta pozrei dva Slovonska Catechismi / nemškimi puksstabi obrukana“, da so N, V in F, „pustili obrupuk obrukati s latinškimi puksstabi en Abecedarium inu leta kratki Catechismus“ ($A_2 a$) in da se naj zadovoljijo čitatelji za enkrat, s leto (islago - št. 4) inu sto pekus kratko islago, v to peissen slosheno“ (= št. 1, spec. permarica v njej, fol $A_3 b$). Na programu za bodočnost je „ena obilna islaga zhesta Catechismus... od nas (= N, V, F) oli od drugih“ (fol. $A_3 b$; prim. Kat. z Ovejma iz bogama 1575).

Plovenskih razmer se tiče notica, da kate-
kizem (reform. smeri), malo ljudi... sodaj prou-
"naio" (a₃a) in pa oponim učiteljem in šolam, ki
se toraj poleg pridigarjev suponirajo.

5.

(Frubar), Evangelij w. Matevča, (Tubin-
ga, Ulrich Morhart, 1555).

Film 5

Prim.: ^{BE. 1. V. 46} Dunaj. nac. Temu primerku je bila 1809
l. priverana knjiga, ki jo navajam pod št. 6.
(Kopitar, Gram. 398). Ali sta se poverali obe
knjigi v eno že kmalu po objavi, ne mo-
rem odločiti, ker se je ta skupna verz po
Kopitarjevi notici razdelila in sta knji-
gi verani danes vsaka zase. Med knji-
gami, ki jih je poslal Frubar 2. I. 1560.
kralju Maksimilijanu menda ni bi-
lo niti št. 5, niti št. 6. (prim. Frub. Pr.,
46, 51).

Lit.: Kopitar, Gramm. 392-4 (2 odlomki

predg. in ponatisom nagovora); Levec, Die
Sprache in Trubers Matthaeus, progr. Gublj.
realke 1887; Sket, Cit. 53-55 (ponatis predg.
in nagovora v oledni transkripciji); Elce,
Bibl. J. G. P. O. 1895, 127-8, 167 (Druck sch.
73-5, 113); Gudon, Zgod. 632-3 (fotogr. nast.
strani in prve strani predg.); Kistric,
KO 36, 37, 38, 39, 40, 41, 123, 124.

Slovenski predgovor: cerkvi božji tiga
slovenskega jerika "V. T."; slov. nagovor

"Slovincem"

Da je knjiga tiskana pri Ulbrichu
Morhartu v Tubingi v priciuje se tiskarstvo zna-
menje, skaterim je opremljena. Podpis predg.
je karal tudi tukaj, da hita ra objavo knjige
vsaj dva: V = Vergerij, T = Trubar. Trubarjevo re-
klamarijo prevoda ra svoje delo je prinesel
še predgovor k Novemu testamentu 1557, do-
cim je pripisoval Vergerij l. 1554. v publika-
ciji "Ogyl' Inquisition" ta slovenski prevod se-
bi. Da je bil Trubar, ne Vergerij, upravičen re-
klamirati prevod Matevževga evangelija

zase, to očitno dokazuje jezik. Za vir temeljnega sloven-
 skemu prevodu v. Materija se navajajo: grški
 original, latinski, nemški in laški prevodi, novih imu
 starih učbenikov, zlasti pa Erasmus Rotterdamske-
 ga Novum testamentum, ki je izšel prvič 1516. l.
 ter obsegal grški tekst, latinski prevod in anno-
 tationes - opombe. Zgodovine postanka knjige se ti-
 če opazka, da so „Slovenci“ rasli posebnik razmer
 v svojih sločelah V-ja in F-ja prosili za slovenski
 prevod evangelija (predg.). Za biografije avtor-
 ja, zviroma tudi iskatelja gnotne podpore,
 Bergerija, ni v knjigi ničesar razen miglja-
 ja, da sta cerkev in a. slušabnika (podpis).
 Prevajanjeva duševna (duševna) fiziognomija se krca-
 li v opazkah Erasmusovih govorih slov. jezika (predg.), o
 načelih, ki so ga vodila pri opredeljevanju slov. literar-
 nega jezika (predg.: Kranjski jezik [recte: kakor se
 govori na Rašici], favoriziranje „gmajnškega“, pre-
 prostega jezika v nasprotju z visokimi in prostimi be-
 sedami) ter o načelih novega pravopisa (nagovor:
 perhoreziranje preveliko črk ali konsonantov v
 enem slogu, ch: h, v: polf). V tej zvezi se operira

s terminami: slovenski (B₃a: beseda, A₂b: jèrik), cerkev-
božja slovenskega jèrika (nagovor), Krajnci (A₂b)-
kranjski (A₂a in b: jèrik), Korošci, Štajerci, Dolenci,
Berjaki, Krašovci, Istrijani, Krovati (A₂b)- kro-
vaški (B₃a), Peami (nagovor) ter z rverami:
naš jèrik (predlg, nagovor), naša slovenska bes-
da (nagovor). Bibliografskih notic o prejñjih tis-
kih ni, pa se nepreveduje k prevodu v. Matev-
ža je prevod ostalih evangelijev in listov
(predlg, prim. sub 1557, 1567, 1577, 1582, 1584.). Slo-
venskih razmer se tiče opaska o dotakratni
nepismenosti slovensčine v nasprotju s hrvašči-
no (nagovor) in o etnografskih razmerah (predlg
večji del ume samo slovenski).

6.

(Trubarjev slov. prevod), Ena molitev: Ger-
gerijevoga laškega teksta oratione de per-
sequitate, (Tubinga, Ulrich Kochart, 1555.)

Prim.: 1. Benetke-Marciana, 2. Dunaj-nac.;
3. Wolfenbüttel-vojv.

Lit.: Kopitar, Gram. 398 (ex num. 2.); Valjavec,
 Zbornik LZ 1886, 125 L. U. S. 1882-3, 60-3 (-prnatis, ca num. 1.); Elze, Ge-
 bellb. JGPÖ 1894, 115-6, 122, (Zu chke. 37-8, 44:
 ex num. 1.2.3.); Simonič 554.

V knjižici je samo Vergerijev podpis in sicer
 pod slovenskim besedilom. Da je avtor lastnega teksta
 Vergerij, o tem ne more biti dvoma. (V jeziku slov. pre-
 voda pa je od začetka do konca vse Trubarjevo (Va-
 ljavec) in tudi tukaj ni dvoma, da gre za Trubarjev
 prevod. Kraj in ime tiskarja sta označena s tiskar-
 skim znamenjem. Določiti torej se ostanja na okolici-
 no, da je Vergerij šele 1555. l. posvečati svojo paznjo
 južnoslovanskemu protestantskemu tisku (prim.
 Trub. Briefe, 20. mu Th., Elze).

F. (Briitar XIII c)

"Anton Penjanin", hrv. prevod Vergerijevega
italijanskega Pargovararja medju papista i
jeodnim Luteranom, "Paulua" (= Tübinga), "Gra-
rioso Pacasino" (= Ulrich Vorhout), 1555, meseca
septembra (hrv.-ital.)

Prim.: Benetke - Marciana, 2.) Zagreb-vrhu.
 Lit.: Valjavec, *Starine* XVII. (1885), 232-40 (pona-
 (Štuckische. 46-8)
 tus); Elze, *Ritualschr.*, JGPÖ. 1894, 136-8. (ex num. 1.
 Elze, *Zusätze*, JGPÖ., 1895, 172 (Štuckische. 118:
 ex num. 1.); Scherzer, *Nast. Vjennik* V. (1897) 224;
 Bučar, *ibid.* 374.

Da je ime kraja in tiskarja fingirano, to izpri-
 čuje tiskarsko znamenje. Tudi „Anton Penjanin“ gotovo
 ni pravo ime niti avtorja ital. originala niti pre-
 vajalca. V tekstu se govori o Vergeriju, ki je stopil med
 Lutercane. Na tej osnovi se sme pričeti, da je Peter
 Pavel Vergerij, bivši škof koperski, avtor laskega teksta
 ter inicijator hrvaškega prevoda in njegove obja-
 ve. Domnevi, da bi bil Vergerij obenom tudi hrvaški
 prevajavec, se protivi Trubarjeva izrečna trditve
 z dne 2. I. 1560., da Vergerij „bisher an der Bibel
 oder an dinstigen buch nicht ain wort in der
 croatischen sprach verolbmet, wraich, er
 kham weder windische noch croatisch recht
 redten, vil weniger slobnetzen“ (Trub. Br. 41-3)
 Vprašanje o pravem imenu hrvaškega preva-
 javca mora ostati nerešeno, dokler se najde

ov. kak dokument, ki bo razvesil ta pseudonim.

8.

Trubar, Novi testament. I. Tübinga, Ulrick
Morhout 1557.

BE. II. 9. 33

Folium 8

Prim. (1) Berlin-drž.; (2) Trarčane-drž.; (3) Dunaj-nac,
(popolen izvod s št. 1-7.); (4) Dunaj-sem. za slov. fil.,
(nepopolen izvod), (5) ^{sign. Del. II, 310}Grader-univ. samo št. 4-7,
^{C. 110. e. 6.}raduj manjka), (6) London-Brit. Mus.; (7) Monako-
vo-drž.; (8) Regensburg-okrožna. - Kernans, kje
se danes nahaja (9) primerke separatne
Dolge predgovori, ki ga je zabeležil l. 1894.
Elre po nekem antikevarionem katalogu
pedesetih let; (10) dva primerka
dunajske nac. bibl., o katerih poročila
Kopitar 415: „Die kais. Hofbibliothek
besitzt von diesen Werke zwey Exempla-
re, die sich gegenseitig ergänzen: Bei
dem einem fehlt nämlich die Deutsche
Vorrede, bey dem andern aber das
Register, d. i. die Postille.“ Ko je poud-

Lelji (s) (na-
vred)Izvod u štampali
mimo drži
Kust. m. i.
(m. i. D. H. H. H.)
m. i. B. H. H.)

vil isto stvar Elze (167), že ni bila več nemič-
 na. Današnji dunajski primerek ne oslgo-
 varja nobenemu osnatičnik, ker je popo-
 lon. Pozneje ni bil izpopolnjen, ker je vezan
 v originalne platnice 16. stol. Ali je pri-
 šel v biblioteko po 1808 l., ali pa ga Kopi-
 tar ni opazil. Nepopolna dunajska pri-
 merka, ki sta bila l. 1808. še v Biblioteka,
 sta se pozneje kot dubleti pač izločila
 ter prišla potom ramene v krako dru-
 go biblioteko (avstrijska?). 11. primerki,
 ki ga je prodajala knjigarna Fross, Cata-
 logues des Livres Anciens, Année 1874,
 No. VIII. 5550-4, No. 4500 za 280 Fr. (Di-
 mitz II. 232). —

Dunajski primerki je dedikacijski prime-
 rek, ki se odlikuje po karkošni vezavi in
 ploščah s sliko Trubarjevo, Konculovo in Dal-
 matinovo v platnicah (prim. Kidrič
 K. O. 9-10). Te plošče pa kažejo, da to ni pri-
 merki, ki ga je poslal Trubar Maksimilijanu
 2. I. 1560. (K. R., 46); te plošče so bile na =

pravljene tik pred 10. III. 1562. (Slav. Rodn. Tuh.-
univ., fasc. III. št. 112.). - Graški primerek
glej Ahn. Regensburški primerek je ve-
ran 2 vsemi deli Tuh. Novega test. in 4°
gl. Zobr. - Kop. 7. 5. 1816.

Literatura: Schworer, 18-21, 24-28 (2 vsebinsko
nem. posvetila ex num. 2. ali 3. ?); Kopitar,
Gram. 399-406, 407-15 (s ponatisom novih
odlomkov iz posvetila in teksta evang (ex
num 10.); Briefe Dobrowsky - Kopitar I. 413 (ex
num 8.); Oblak, Postile Z. M. S. 1894, 202-3
(delni ponatis slov. predgovora in k postili
1558 [nos 7.] II. fol. 22; ex num. 4. ?); Ahn,
Seltenheiten 14-9 (ex num. 4.); Elze, Ritualb.
Jg 90° 1894, 138 (drucksch. 48 ex num. 9.);
Elze, Bibelb. Jg 90° 1895, 129-30, 167 (drucksch.
75-6, 113, ex num 1. 2. 6. 7. 10.); Phet, Cit. 55-7
(ponatis obrepa [= narš. list 6]); Leonard, Roz-
wij, Prace fil. VIII. 178-9, ponatis precej 3njega
dela nom. posvetila); Klobuč, KO 5, 35-41, 123-5,
150, ex num. 3.)

Literatura, kjer se uporabljajo separati od-

tiski posameznik oddelkov: Kalendar: Kidrič
K039; Dolga predgovor: Ebre, Ritualb 7990
1894, 182; Register - postila (spec.): Ebre, Post
7990" 1893, 122.

Kompleten izvod obsega: 1. slov.-nem. naslov
list z letnico 1557 in nem. povetilo Kristijanom na
Kranjskem, Spodnjem Štajerskem, Korotkem, Krassu,
v Istri in Slovenski krajini: Tubar v Tubingi 9. jan.
1557, (pola a 1-4, b 1-4, c 1-3); (2.) Slovensko molitev (po-
la c 4); 3. samo slovenski naslovni list z letnico 1557, s
summo relega w. pisma (posebna signatura pole na
4 listov); (4.) Slovenski kalendar s posebnim naslovnim listo
letnico 1557, z vremenskiimi vevi, številom mesecev, nedelj
in dni v letu, računom števila let od začetka sveta
do l. 1557. ter registrom o številu ter poznamenovanju
biblijskih knjig (pola d 1-4, e 1-4); (5.) Dolga predgov-
vor (Melanchtonovi Loci communes) s posebnim na-
slovnim listom (1557), kratko slovensko predgovorja
„knjičnikom v slovenskih delcih“ (Tubar, Tubinga,
9. VI. 1557.) ter registrom o vsebini Dolge predgovori, z 22 po-
pola f in sledi); (6.) Evangelij in dejanja apostolov
(str. 1-430); 7. Register (= postila) v dveh delih s po-

sebnim naslovnim listom za prvi in drugi del (1558), s slovenskim predgovorom, "mujim ljubim Plouensom" na obratni strani prvega naslovnega lista (A₁ b) in slov. predgovorom, "lubim Bratom" na listu za drugim naslovnim listom (2₂ i; vsi listi skupaj 31½ pole.). - Ločim se dodatke št. 1 ni priverjal vsem izvodom, so izšli dodatki s posebnim naslovnim listom tudi posamič in se tako tudi prodajali: št. 4. Koledar, 1557; št. 5. Dolga predgovor, 1557; št. 7. Register-postila, 1558.

Za knjigo^{je} rabelozen historijat postanka (Vergerij, pow.) in sestave (post. II. predg.), datum, ko je bil predgovor gotov (jesen 1556; pow.), podpora neimenovanega Nemca in viii. Za vir prevoda novega zakona se navaja: dva latinska, dva nemška in češki Novi zakon, stari Exerpta Rotterdamskega Annotations ter hrvaški misal, ki je bil malo prej natisnjen (t. j. pred l. 1556.) v Benetkah & latinski-mi škami. (t. j. pač Bernardinov lekcijonar iz 1534. l.), za koledarja M. Johanna Kildebrandta; ostali deli knjige niso imeli nobene take oznake.

Trubarjeve biografije se tičejo podatki o

vajstni službi in oasi, študija na Reki, službe in regoje škofa Bonoma v Trstu, praebende v Loki pri Radolcih, študija na Dunaju, ordinacije, uprave ruzpnije na Laškem, beneficija sv. Maksimilijana v Celju (pov.) dogodkov v Kompolju pri Loki 1530. l. (Registret, št. R₂ 6), službe slovenskega pridigarja v Trstu, poznanstva z Vergerijem jara časa te službe, kanonikata v Ljubljani ter števila let, kolikor jih je prebil v duhovniški službi v domovini (17) in do 1557 med Nemci (10; prim. predg. f. 34.).

Trubarjevo obzorje se irrača v podatkih o znanju tujih jezikov: hrvaščine, nemščine, laški-
ne latinščine, oziroma o neznanju grščine, hebrejšči-
ne. Dalje so nakarani njegovi naravi o slovensči-
ni in njenem jezikovnem razklopu, o njenih na-
rečjih, o razmerju slovensčine do drugih slovanskih
jezikov: hrvaščine (bližje sorodstvo), češčine, lužič-
ke mlščine, poljščine, o pravopisu Čehov in Berja-
kov (pov.), o območju novega slov. literarnega jezi-
ka, o jezikovnem in pravopisnem principu za ta novi
literarni jezik (v: f, h: ch), o latinških besedah, ki ni-
so prevedljive v slovensčino (improprie prevodi), o

vrednosti hrvaškega nabožnega in cerkvenega slovstva, o hrvaških (= glagolskih) črkah, razširjenosti hrvaškega jezika (Hrvaška, Salmacija, Turčija, Carigrad, turški dvor) (nom. posvet.).

Zavest narodne skupnosti s Slovenci se

zvali v izrazih: wir Breiner u. windinck (posv. III. a.);

- 32) Mui Lubi Slovenri inu Bratje; (solga predgovor. f. 2 a); Mui lu Slovenri (Registler A, B); v pozivu k hvalenosti, ki se tako odaj prou tar sastopnu ta prava stara Vera vvrhi inu ki se ta nash Jezik tudi piske inu obuka (solga predlg. f. a b). Sebe samega predstavlja v zmislu provincijalne pripadnosti za Krajna; izraz, ki se sicer le redko v rabi. Narod njegova literarnega območja, ki se zvali tudi v teritorijalnem obsegu posvetitve, imenuje navadno Slovence; jezik slovenski, windinck, slovenčina; deželo Slovenko; knjige slovenske itd. Slovenski, windinck se pojavlja poleg hrvaški, kroatinck kot nekaj posebnega (natančnejši citati: Kidrič *Kl* 38-41, 197). Tudi o dotakratnem slovenskem literarnem razvoju se naha. jajo tukaj opazke, ki pojemujejo njegovo misel na literarno delo za Slovence in Hrvatse se pred odho-

dom in domovine, čas prvega literarnega poskusa in
 prvega slovenskega tiska, motiv za literarno delo,
 težave ob prvem tisku, sodbo Slovencev o prvem slov.
 tiskanem literarnem pojavu, prošnja slov. literarnost
 za prevod postile v slovensčino, verok, da je Trubar
 po prvem poskusu ostavil literarno torišče, Vergerij-
 jevo inicijativo za novo fero literarnega dela,
 rverz med Vergerijem in Trubarjem, prošnja za

20 | dva slov. in dva hw. pomočnika, sodbo slov. literar-
 nost o Katevku, prihod in odhod hw. pomočnika
 z glagolsko biblijo iz l. 1547-54, opredelitev časa, ko
 je Trubar konical prevod vseh štirih evangelistov in
 slejanj apostolov (kont.)

22 | V bibliografskih noticah prečamo razen
 Ene molitve in Razgovaranja vse do takrat
 ne živno slovenske tiske: „Auf das hüß ich an den
 Catechismus zu verdeutschlichen und ins Gesang
 und Reimen zu bringen. Darzu gab Gott sein
 Gnad und Geist, daß ^{ich} den Catechismus und
 etliche andere Gesänge, ein Predig von rechten
 Glauben... (št. 1. Kat. okoli 1551), und ein Lehrtaffel,
 daraus die Windliochen lesen lernen mögen (št. 2)

verfertigt... Indessen hatte ich auf Vexerij Befehl den
 Matthäus (St. 5) in das Windische übersetzt, auf sein
Verlangen gab ich... dieses Ev. einzeln in den Druck,
 mit angehängter Auslegung über den Catechismus
 (St. 9) und einen dem früher fast gleichen Abeceda-
 rium (St. 4) (Pov.). Drugod so menjata dva katekir-
 ma z „vsemi temi potrebni inu nučni nauki
 inu tvošti“, katere je pridigal Trubar med Slovenci
 „v tim slovenskim jeziku sedemnajst lejt poreolu
 inu polle v tim Nemškem jeziku deset lejt med Nem-
 ci...“ (Dolga-predg. fol. 3.) — Kupel Mt. 34.

Za hrvaško bibliografijo prikaže v poster-
 raron že omenjene splošne notice o cerkvenih knji-
 gah „misalu“ tiskanem v Benetkah z latinškimi
 črkami in dalmatinskem rokopisu biblije iz
 1547-54. l. pri Bernardinu Frankopanu na
 Grobniku (pov.). — Za bodočnost so napovedane
 epistole in stari zakon (pov.) ter obilna postilca
 (predg. pri postili II.). Podkrtuje se obenem upanje
 o vplivu slovenskih knjig na glagoljaše (pov.) sta
 razmere med Slovenci in Slovati merijo predvsem
 indirektni migljaji o nepismenosti slovensčine 17

pred Trubarjem ter o berjaski ortografiji (ponr.), kar su-
ponira pri kajkavcih razširjeno navado pisanja v na-
rodnem jeziku, dalje notice o šolanju slovenske duhovni-
ne ("zu früh aus der Schule geflogen") ter o prevajanju
evangelijev na priobiznici (specijelni slučaj v Hajt-
bergu). Poleg tega se omenja turška nevarnost ter
namiguje, da je protestantstvo pri Slovencih in
Krvatih še malo razširjeno, zlasti tistih, "welche
ferme Sprachen und Schriften nicht haben ge-
lernt." 18. Th. *18. Th.*

9.

Trubar. Novi testament II. a (= poslanice Pavla
Rimljanom). Tübinga 1560.

Filmung
dipl. Lavrica
v Boh. v Trzinu
4. Pluj, miniature
sornatan
5. Lejce SK.

BE. II. Q. 33
Prim.: 1.) Dunaj-nac.; 2. Ljubljana-stud.;
3. Regensburg-okvirna. V ljubljanskem pri-
merki se nahaja na zadnji strani opomba s
Kopitarjevo roko: Conf. Vogt. Cat. L. Rom. p. 664
Admodum rara sunt exemplaria huius ver-
sionis N. T. et via alibi quam in Bibliothecis
Regum ac principum deprehenduntur, vi

Wil. Ernst Feurelii Monatliche Unterredung
 A. 1690. p. 590 s. *Line nostrum prioris partis*
quod pessidimus exemplum carum pretii
destinamus. Legantur modo quae de ingenti
raritate nuperime retulit A. Mich. Lilien-
thal in der Nachricht von einer Staubtraven
Übersetzungen des N. Testaments in der Cro-
batischen Sprache mit glagolinken
Buchstaben gedruckt, welche auf der Koe-
nigsbergischen Stadtbibliothek befindlich
ist, in sexta + III. der preussischen Zehentten?
Verava (чјаво, us nje, zlate čke ob rohu in na
hbtu, zeleni kročki usnja na hbtu za na-
pis in okraške) sponingja na delavnico,
kjer so se vezale Zoisove knjige; zlate čke B
L t. j. bibliotheca-liacaei ali labarensis na
hbtu, pa kaže, da je bila knjiga vezana za
ljubljansko licejko. Dupoiram, da je knji-
ga prista kot dubleta in dunaj'ske dvorne
biblioteke.

Lit.: Schnurrer 28-31 (skoraj delomizionalis post-
 pač ex num. 2., ki ga je kupil menda Hon-

pitar od Pohnwergja, cfr. Briefe Lohr. - Kop. I. 385);
 Kopitar, Gram. 415-17 (ex num. 1); Briefe Lohr.
 Kopitar I. 413 (ex num. 3.); Elze, JgPO^o 1895. 130. 167.
 (Zucksch. 76-7, 113, : ex num. 1.2.); Lénard,
 Rôzvoj, Prace fil. VIII, 180-1 (coll. ponetila); Kiol-
 nič KO 5, 38-41, 92, 125, 130.
 Nem. ponetilo kralju Maksimilijanu - Trubar v
 Tubingi 2. T. 1560.

Knjige same se tičejo oparke o uredbi in pa
 oparke o motivaciji dedikacije (Maksimilijan naj bo
 „meiner vrrigen und künftigen Schriften gnädigster Pat-
 ron, Beförderer, ungartheischer Arbitor und Richter“
 (posv.). Za avtorjevo biografijo je vabelešena domovina
 (Kreiner [pola b/a], Gvajner v nasl.), pastorstva
 služba v Kemptenu in boravek v Tubingi ob datira-
 nju predgovora ter prenanstvo s Turki. Termed
 njegovih literarnih sodelavcev je kratko omenjen z
 imenom, poreklom in poklicem: „ein Priester, Ste-
 phan Consul, ein geborner Historiker“ (posv.); iz-
 med podpornikov pa mimogrede vjrsola Kristof
 Würtemberški (posv.).

Za Trubarjevo oboroje in ideologijo: Obžubva,

da hoče jasno in v tiskem prekljucati, ako se najolejjo v njegovih spisih, unleidentliche, ängerliche und verfik. nerische Opinionsen oder Faltümer (pov.). Podertano je upanje, Christus... werde durch diese unsere Arbeit (Kubax, Consul) sein Reich gegen Orient wiederum er^{te} weitern, und des Machomets schwecken" (pov.). O Krajncih, Spodnjih Stajercih, Koroščih (Kärnern), Krašovcih, Istamih in prebivalcih Slovenske krajine pravi: "dieser Ländler Völker verstehe gründlich meine Sprach und Schriften" (pov.). Narod imenuje Slovence, jeziki slovenski-windolisch, identificira se: mi Ocainci, mi Slovinci (počrtnosti gl. Klobuč, K. 37-40), govori ljubim Slovincem (b₁a), ljubim bratom inu Slovincem (b₂a). Temele ostalih jezikovnih sorodnikov imenuje Peame in Krovate (c₁a, d₁b). Slovski jeziki govorijo po njegovem: alle Croaten, Dalmatiner, Bosner, Syren (Srbij) und Türken bis gellen Constantinopel (pov.). "Von etlichen Türken selbst" poena njihovo prorokanje o skorajšnjem propadu turškega carstva.

Za bibliografijo omenja, da je rael sele pred malo leti slovenski jeziki z latinskimi in

nemškimi tiskami pisati. Govori se o dobrem sprejemnem
 prvega poskusa pri Slovencih ter o porivu Slovencev in
 nekaterih nemških pičnjakov k nadaljevanju v tolma-
 čenju. Tmed tiskov so omenjeni le "Etliche christliche
 Büchlein in dieser Sprach", izrecno le nemški predgo-
 vor k Novemu Testamentu. Izolacija se, da se Konrad
 že začel prevajati iz slovenščine na hrvaščino Evan-
 gelije, dejanja "und andere Büchlein." Za bodlo'no
 so na programu nadaljevanje slovenskega prevoda
 da poslanic, hrvaški evangelij in dejanja ter "drue-
 re knjižice" (ponj).

10. (Trubar I a, cirilica I b)

Glagoliti poskusni list, trv. Proberettel, Nürnberg
ber 9, 1560, je znana delež samo po računih; prim.
 Schivver 82, Carr. 1916, 115.

11.

Film 10
Trubar je v Novem testamentu II. 6 (- Pavlove poslanice

Korinčanom in Galatejem), Tübinga 1561, za-
beležil le svoje kranjstvo.

Prim.: 1. Dunaj- slov. sem. (Pign. 32. A. 2) 2. Bunji univ-
ritetici samost.
Lit.: Kiobit, K O 5.

12. (Bračar II a)

Stipan Istrijan (= Konrad) Katechismus, Tü-
binga, 1561. (Glag.)

Prim.: 1. Beograd-nač.; 2. Berlin-kr.; 3. Pole-
slava-Sr. Vachw; 4. Darmstadt-vojv.;
5. Traudone-kr. do.; 6. Königsberg-univ.; 7. Gjub-
ljana-stud.; 8. Dunaj-nac. 9. Frankfurt-
mestna; 10. Kassel-obr.; 11. Monakovo-olo.
12. Straßberg-univ.; 13. Stuttgart-olež. (2);

14. Tübingen-univ.; 15. Weimar-vojv.; 16. Wolfen-
büttel; 17. Zagreb-veuč. (dar barona Haru-
nanića); 18. Normano kje: katalog Fross
No 4486, cena 60 Fcs 180. Schriftprobe (Sti-
mitz. I. 242)

Lit.: Fisch, origo chart. slav. 18-19; Dobrovsky,
Slavin 102-3 (Aponativem očenaša); Kopitar,

Prime L.L. Bron-
garte Book col-
lection; see New
berry library, Chicago

Gram. (s ponatisom kor. predg.); Ebre, Jg 90.
1893, 24, 100; Hubad T. 68 (Tüb.); Maksimiljan-
Frubar, Tübinga, I. III. 1561.

Konrad je označil knjigo za prvi glagolski tisk. Tmed vico je omenjen Primi Fruberi (!) Sermo de vocabulo fidei (fol. EV t. j. Ha cii Illyrici, De vocabulo fidei). Hrvaški prevajalec je naveden samo s priimkom, ki kaže na njegovo olomovinsko pokrajino; pri avtorju nem. predg. je navedeno raven priimka deželanstvo in bivanje v Tübingi ob čem, ko je pisal predgovor. Označeno je ime postpovnika, kralja Maksimilijana in motivi povelitve. Dalje se omenja ustanovitev posebne glagolske tiskarne, sodelništvo hrvaških dukovnikov na Kranjskem pri korigiranju ter upanje na vpliv tega tiska pri Turkih. Tmed prejnjih tiskov se omenjajo slovenske epistole Paola Korinčanom in Galatejcem t. j. Novi test. II. 6 (t. j. št. 11). Napoveduje se glagolski in cirilski Novi testament.

Do uveline 1561. leta so bile parljivenim čitatelju živno-slovenskih protesta ntskih knjig vloge glavnik pokre-tačev jarne. Vprašanje avtorstva je bilo v glavnem pra-vilno rešeno, izvzemši Matevča, kjer sta si stali nas-proti dve trditvi; Karyoraxanje, čigar prevodli-tec je ostal skrit; tne molitve, kjer je ostala na-pačna Vergerijeva trditev brez ugovora in pa glagolski Abecedarij, ki ga ni dotokrat nihče rase reklamiral. Omaj te virov so precej splošne in pre-vidne, orientacija teh spisov je bila najbolj povda-ryena tam, kjer se je govorilo o Vergeriju. Biografski podatkov je bilo največ objavljenik o Trubarju.

V tem času je pripravjal Trubar brošurico, nasli katere mu gre nariv prvega slovenskega literarnega zgodovinarja. Motiv pa ni bil literar-no-zgodovinski. Pod konec 1559. l. je namreč nek. do ovačil Trubarja pri wixttemberskem vojvodi Kristofu, ustno in pismeno, da se nahajajo v nj-govih slovenskih prevodlih nepravilna tolmačenja, velike pomote, samjarske in rvi anglejske misli skritu, večerji gospodovi in opravičenja. Kristof je rakteval od Trubarja seznanskih vseh dotokratnik

njegovih spisov ter jim označi vsebino in vire ter pošlje se-
znamek s knjigami vred kralju Maksimilianu, da jih
da po strokovnjakih preiskati. Tako je nastal slo 1. I.
1560. l. pokopis: Ein summarischer bericht und kurze
erzählung was in einem jeglichen windlichem buch
von Primo Trubaro biß auf drit 1560isten jare in truckh
gegeben tur nemblich gehandelt und gelebet wurde.
Tak seznamek in knjige je poslal Trubar v račetku
1561. l. kralju Maksimilianu in vojvodi Kristofu. Ko
pa je rovel načet, da se obrne podjetje po denarne
pomoi do Nemcev, klasi nemških knezov, a ob-
dobjitve po polobrugom letu niso hotele ponehati, je
Trubar sklenil, da jada stvar v tisku. Tako je izšel
nekako v sredini leta 1561 Trubarjev Register.

13.

Trubar, Register und summarischer Inn-
halt, Tübinga, Ulrich Morholt, 1561.

Primerki: 1. ^{R 6716} Ljubljana - stud.; 2. primerki, ki
se razj me ve: 1799 Schwaner
Literatura: Schwaner, 46-49 (z vsebino predg.);

Elze, Trub. Briefe 44-52 (sponatison prvoga navista
iz 1560. l.) - o obdobju Trubarja gl. Trub. Brie-
fe 36.

Naslov knjizice obeta mnogo vec nego knj-
ga v resnici rudi: "Register und summarischer
Inhalt aller der windischen Bücher, die vom Tri-
mo Trubero, bis 1560. Jar in Truck gegeben
seindt, Und jetzund rum andern, in der
Croatischen Sprach mit zweyerley Croatischen ge-
schriben, nämlich mit Glagolla vnd Cirulitra,
werden gedruckt, (diese Sprach und Buchsta-
ben brauchen auch die Türcken) darbei ist ein
Vorred, die reigt an, warumb dieser Elenchus
oder Register getruckt sey, und was hernach,
in gemelten Sprachten weiter verdolmetscht und
getruckt werden soll. Tübingen, Ulrich Morharts
Wittib, 1561." (Ungnadu, Urach 1. VII. 1561.)

Trubar je tudi tukaj omenil motive pri-
rujore publikacije (A₂ a, A₂ a). Za lastno biogra-
fijo je rabeložil: 17 letno službovanje na Grolujem
Stajerskem in na Kranjskem (A₂ b), specijelno
še pridigarstvo službo in kanonikat v Ljubljani

(L₂b), dalje še službo v Rottenburgu ob Tau-
beru (A₁b), Kemptonu (A₂b), v Uraclu (L₂b, ob-
dolitve o križovrstu (A₂a), izpničevalo pa pravo-
vernost (A₂b), prienajše k augsburški konferiji
(A₂b, A₃b) ter svoje nazore o marsičem, tako: o
dolitnosti nemških knezov slo jugoslav. tiska
na omovi določil klate bule Karla IV. (A₄b), o
načelu lit. jezika (naslov, v. Briefe 51) in o ceni
kvaških misalov in brevijev (A₄a). Med
kvaških pomsimikov je omenjen Stefan Hister-
reicher (A₂b), izmed poulpovnikov vojvodca Kru-
tof (A₃a, A₄b) in pa Ungnad (A₂a, L₂a in b/
svojih ulogah ter račun na podporo Nemcev,
klasti knezov (A₄b; L₂a).

Prejnjše svoje slovenske tiske je pabelo
Trubar vse, izve emisi 2 iz leta 1555, Matevria in
Eno molitev. To pa se ni dokaz, da ti prevodi
ne bi bili Trubarjevi, saj se je priidal k prevodu
Matevria v Novem test. I. a ne sam. Matevria je
pustil par kato, ker ga je prevzel v pravil. Novega
test. in mislil, da pravovernosti tega prevoda
ni treba posebej dokazovati. Ena molitev pa

kurrivaha itak pod Vergerijevim imenom, ki je napisal laški original, in ne pod Tubarjevim, ki je prevedel laški tekst v slovenščino. Najbrž je iz sličnih ugaňbanj izostavil tudi hrvaške tiske. Zevlečeh vsebine je pri krojen za nemške čitatelje, ki ne razumejo slovenskega besedila. Tomed virov jih je imenoma parmeroma malo omenjenih:

Ad sermonem de vocabulo fidei v Kat. iz 1550. l.;
 Hlyrici Buchlein de vere et re fidei (B₄a), k Abecedariju 1550l.: Brenciu Kleiner Catechismus; k Kat. 1550l.: der Catechismus Lutheri, in Fragstück gedellt, gleich wol etwas in Ordnung verendert, und aus Melancktonis Urbani Regij und auch dem großen Brentij Catechismus gemehet. Darbey sind auch des vorigen Catechismi Gebeth... (B₄b); k evangelijem 1557. l.: 2 lat., 2 nem. klastki, 1 češki prevod ter hrvaški misal (L₃a); k Registru-portili 1557. l. in 1558. l.: Allerley Comman-taria und Portilen (L₃b).

Na program bodornosti se postavlja: hrvaški prevod vseh dotakratnih slovenskih tiskov v glagolici in cirilici (naslov), ostali prevod

ostalo, kar spada k Novemu testamentu" (t.j. Nov. test. = Paola poslanice Eferanom, Filipjanom, Kološanom, Solunjanom, Timoteju, Titu, Filomonu, Novi test. = Paola poslanice Judom, poslanice Jakoba, Petra, Janera, Jude, Apokalipsa) še v letu 1561 (C₄a); potem celo v. pismo v hrvaškem in slovenskem jeziku (A₃b).

Raren tega je poudaril Trubar se druge momente, ki so važni za razvoj slov. pismenstva: prejšnjo nepismenost slovenščine (A₃b), težave ob prvih dveh slov. tiskih (D₃b), ustanovitev dveh čistotnih tiskaren z novimi tujimi črkami (C₄a), namreč z glagolico, za katero se postaja poskusni list s tujimi črkami in scitico, o kateri se pravi, da je raonokar v olelu, sta urore in lije (A₁a), namero, da se polovi o starovih in upotrebi račun, pred univerzo v Tubingji in pred drugimi poštenimi ljudmi" (D₂a); upanje na spreobrnitev Turkov s pomočjo glagolice in viliških tiskov (C₁a), vpliv čitanja Trubarjevih knjig na Slovenskem (A₃a), tolkače katolike protipaganole (A₃a). Nedostatek te prve slov. knji =

žeone zgodovine, ki ga literarni zgodovinar danes predlošem čuti, ker v tem, da Trubar mi preciznejše označil svojih virov. To bi bilo spadalo v njegov program.

14. (Trubar IIa)

(Konaul) Abecedarium, Tübinga 1561.

(Glag.) ki je izšel brez navedbe avtorja in tiskarja, nima nobenih podatkov, ki bi prišli tukaj v poštev.

Prim.: 1. Basel-univ.; 2. Beograd-nar.; 3. Berlin-kr.; 4. Štardane-kr. dv.; 5. Žu-naj-nac.; 6. Kassel-oleš. 7. Hömberg-univ.; 8. London-Brit. Mus.; 9. Tübinga-univ.; 10. Weimar-vojv.; 11.) Kat. Ross № 482, 160 Fes (Dim. II. 259.)

Lit.: Fisch, brigo 18; Schurzer 82; Elke, Jg 90. 1893, 89, 100, Hubad I, 68. Klobuč 105.

15. (Binar I b)

Cir. poskusni list - Proberettel, Urack 1561,
 je izpisan le po računih: prim. Schurrer 87; Cor-
 niola 1916, 105. Prim. Javna univ. Katedra, Basel (foto-
 kopija v NUK?)

16. (Binar II b, glas. II a)

Tabla ra. dice t. j. Abecedarium, Tubin-
ga 1561, (Cir.) objavljuje Nov. test. I.

- Prim. 1. Beograd-nar.; 2. Berlin-kr.;
 3. starodane-dr.; 4. Ljubljana-stud.;
 5. London-Brit. Mus.; 6. Petrograd-publ.;
 7. Weimar-vojt.; 8. Wolfenbüttel-vojt.;
 9. Kat. Fross, No 4483 (165 Frcs) (Sim II. 261)
 Lit.: Schurrer 87. Elze, Kat. 79 P^o 1893,
 89.

17 (Binar III b, glas. III a)

Anton Dalmatin-Stipan Istrijan, Katehis

mus, Tübinga 1561, (Cir.).

Prim.: 1. Basel-univ.; 2. Beograd-nar.;
 3. Berlin-br.; 4. Dunaj-nac.; 5. Traudlane-dv.;
 6. Frankfurt-mestna.; 7. Giessen-univ.; 8. Je-
 na univ.; 9. Kassel-dv.; 10. Königsberg-
 univ.; ^{2. 1914, 2. 1919} 11. Ljubljana-stud.; 12. London-Brit. Mus.;
 13. Monakovo-dv.; 14. Petrograd-publ.; 15. Rim
 vat.; 16. Strauburg-univ.; 17. Tübinga-univ.;
 18. Upsala-univ.; 19. Weimar-vojv.; 20. Wolfen-
 büttel-vojv.; 21. Jena, 22. Upsala

Lit.: Dobrovsky, Nachricht 82; Schnurser 87-9
 (z vsebino nem. predg.); Dobrovsky, Slavin. 1806
 129; Kopitar, Gram. 449-52, 453 (s ponar-
 tison hr. predg.); Karatajev, opisanje,
 Sbornik 34, 133, № 52; Stubad, I. 70.

Predg. Maks. (hr. Tr., A. D., st. J.) - Trubar (hr.
 čit.), iz Tübinge 25. X. 1561.

Knjiga se predstavlja izrečno kot prvi
 cirilski poskus, kar pa znači po vsaj priliki ropet le
 prvi resni poskus v obliki knjige, ker poskumi list se je
 natisnil pred katekizmom. Tudi se vrnajočajo spletno
 z mnogo, med temi pa specijelno ropet le Primic.

Trubexi Sermo de vocabulo fidei (188a), kakor v glag. katekizmu. K. priimku avtorja nem. predgovora, se pri-
 obruže le oznaka domovinske plečle, ki nastane²
 pri obeh krovaških prevodilih in avtorjih kv. predgovora
 sploh vsak priimek. Med podporniki pa ustanovi ter ci-
 ril. tiska se omenja Marko Miljan. Iz prejnjih tiskov se om-
 njajo glag. kat. Nov. test. I. ter cir. Tabla za dnu (11,4)
 Za bodročnost se objavljajo pravne krščanske knjige,
 imenoma vsa kv. biblija ter obilna parлага kate-
 kizma.

18.

(Krelj): Christlich beslencken, ob und wie fern
 ein jeglicher Christ die Rotten und Sekten... zu anathe-
 matisieren schuldig sey. Sampt einer Vorede von Span-
 genberg, Eisleben 1562.

Film 7

Prim.: 1. Berlin. 2. Dunaj

Lit.: Elke, Trub. Briefe, 437. Trubajeva roka:

Gott die ehre allein, der Kirchen lehr sein, den
 gläubigen Christen gnade gemein.

19. (Bunar IV a)

(Anton Dalmatin - Stipan Istrijan), Nov. test. I.

Tübinga 1562. (Glag.)

Prim.: 1. Basel-univ.; 2. Berlin-kr.; 3. Berlin-
 mestna; 4. Budapešta-mur.; 5. Darmstadt-
 vojv.; 6. Građdane-dv.; 7. Lunaj-nac⁽²⁾; 8. Lu-
 naj-univ.; 9. Elbing-mes.; 10. Frankfurt-
 mes.; 11. Gotha-vojv.; 12. Göttingen-univ.;
 13. ^{sign. Teol. IV, 652} Gießen-univ.; 14. Halle-univ. (2); 15. Hamel-
 plež.; 16. Königsberg-mes. (2); 17. Königsberg-univ.;
 18. Kopenhagen-kr.; 19. ^{R 18572} Ljubljana-Stud.; 20. Lon-
 don-Brit. Mus.; 21. Magdeburg-mestna; 22. Mo-
 nakovo-dv. (3); 23. Moskovo-univ.; 24. Nürn-
 berg-vestna; 25. Oxford-Rodl.; 26. Paris-nac;
 27. Petrograd, publ.; 28. Rim-vat.; 29. Rotter-
 burg a. d. T.; 30. Strasburg-univ.; 31. Stuttgart-
 plež.; 32. Tübingen-univ.; 33. Weimar-vojv.;
 34. Wernigrode-ken.; 35. Württemberg-vojv.;
 36. Wolfenbüttel-vojv.; 37. Primerak, ki se
 ranj ne ve: 1727. l. v rokovah Joh. L. Fricke,
 rektorja gimnazije, rum grauen Kloster

Palme L.L. Bonaparte
 Book Collection;
 Newberry Library,
 Chicago

- Berlinu, kamor je prišel kot dekanina po ob.
 Lichtscheide, praepositi coloniensis apud nos
 (Finck 14); 38. Kat. Ross. № 4501 (s portreti,
 150 Fcs (Dim. II. 259). Ljubljanski prime-
 rek: ex libris Laurentii Schmidii Nemmin-
 gensis. Prvi list: J. C. Schmid, 1801. Beli
 perg., like.

Lit.: Finck, origo 13, 17-18.; Anemani IV. 434;
 Schelhorn, Ergötlichkeiten III, 307-11 (2 del.
 nim ponatizom nemškega predgovora).
 Dobrovsky, Nachricht 12; Schnurrer 89-93 (2
 vebino nem. predg.); Kopitar, Gram. 439-
 44 (s ponatizomhrv. predg. in vebino nem.
 predg.); Lilienthal A. Mich. Nachricht von
 einer Hauptstücken Übersetzung des N.
 Test. in der kroatischen Sprache mit gla-
 golinchen Buchstaben gedruckt, welche auf
 der Königsbergischen Stadtbibliothek befind-
 lich ist, in sexta t. III. der preussischen....;
 Keppen, Listy, za 1825 g. 227; Ahn, Seltenheiten
 19-22; Elze, Jg 90' 1895, 137-8, 167; Elze, Trib.
 Nr. 144 (2 delnim ponatizom nem. predg.);

Jagie, skr. Übersetzungen, Absl. Ph. XXXIV. 501.

Maksimiljanu - Trubar v Trachu 12. I. 1562.

Kot prevodilski se poleg Dalmate in Istri-
jana l. j. Konzula omenjajo še drugi bratje (nar.).
Za vire se vrtačajo mnogi jeziki: latinski, nemški,
laški in kranjski prevodi novega zakona, češka bibli-
ja, specijelno se prevodi Erasmus in Luthra. Biogra-
fija Trubarjeva slobi podatke, ki se tičejo njegovega
kupnikovanja v Trachu, vikor njegovemu sprena-
nje srbskih pravmer in srbske liturgije, njegovega in
njegovih potrudnikov priznanja k augsburški konfe-
siji ter o njegovih nazorih o glagoliških misalnikih,
brevirjih in molitvenikih. Med podpornikov se
omenjata kralj Maksimiljan in Ugnad. Za zgodov-
vire protokratnega književnega parvoja prihaja v
postor podarjanje nepismenosti slovenščine ob časa
pred desetimi leti, torej do 1552. l., dalje podatki
o načinu, kako so si Trubar na eni ter Konzul
in Dalmatac na drugi strani razdelili med
sabo odgovornost za dvojezično in trojezično svoje
književno delovanje, podatki o stanju in razpisa-
vanju knjig, o izpicevalih pravovernosti kvaš-

kih tiskov ter o polaganju računov pa celo podjetje
 hilje dobe oveljujejo obravnave čisto političnem,
 kulturnom, verskem življenju Bolgarov, Srbov, Dalmatin-
 cev, Hrvatov in Slovencev, o pravoslavni liturgiji, o
 jezikovno etnografskih odnosih na slovenskem ter
 o božjih potih in pisanju cerkva med Slovenci,
 specijelno o ustanovitvi božje poti pri Novi Stifli
 bliu Gornjega Grada 1561. l. Tmed prejnjih
 slovenskih tiskih se omenjajo Katekizem, jea časa
 pred 10. leti, torej iz 1552. l., kar se lahko obrne na
 katekizem 1550. l. kakor tudi 1555. l. novi testament,
 loci theologici, torej Dolga predgovor 1557. l.; postila.
 Tmed hrvatskih tiskov je naveden katekizem, kar
 lahko meri na glagolitega kakor tudi na cirilške-
 ga. Pri nekaterih knjigah, ki se stavijo na pro-
 gram boževnosti, se navajajo obenem tudi njihovi
 viri. V tej zvezi se opredeljuje razmerje med Tu-
 barjem in struolniki do polemik in visokosto-
 nečih spisov na eni ter do splošno razumljivih,
 katerih vsebina se da sloka kati iz 11. pisma in
 katekizma, na drugi strani. Na programu so: kur-
 skuzni del nov. test., stari test., die firmenston Anti-

kel des christlichen Glaubens aus der *Locis Theologicis Philippi*,
 ovi artikuli krtjanskove vere cirulice štampane in koncu
 eine kurze postill aus Philippi Brentii und Losii
 Postillen, ovi „postilla, to jest jedne kratke tlmatenje
 vrhu ma nedelika in pravniska Evangelija, v-
 pet cirulice štampane.

20. (Primar v b)

Anton Dalmata in Stipan Istrijan, Karum-
 ni nauci = Fühnembsten Hauptartikel, Tu-
 binga 1562. (Cir.).

Film 11

- Prim.: 1. Basel-univ.; 2. Berlin-kr.; 3. Basile-
 pešta-musej; 4. Brajdane-kr.; 5. Frank-
 furt-mes.; 6. Lunaj-nac.; 7. Halle-univ.;
 8. Kassel-olež.; 9. Königsberg-univ.; 10. Lipske
 univ.; 11. Ljubljana-stud., ¹⁸⁰¹⁴ Magdeburg-mest.;
 13. Konakovo-ol.; 14. Petrograd-publ.; 15. Re-
 gensburg-okr.; 16. Rottenburg a. d. T.; 17. Stutt-
 gart-olež.; 18. Tubinga; 19. Ulm-mest.;
 20. Weimar-vojt.; 21. Wolfenbüttel-vojt.;
 22. Kat. Foss, № 4494, 200 Fcs (sim. II. 262).

Lit.: Strobel, Versuch 193; Schwaner, 96-7; Ko-
pitar 453; Karatayev, Opisanie št. 56; Elke, 79
Pö 1894, 139, 151. Hubad I. 69.

Kakimiyanu - Trubar iz Uracha I. III. 1562, ku-
predg. 12. III. 1562.

Za pričujoco temo se nahaja le en poslatek
in sicer o viru: da so prevedeni iz „krajinskoga“
(naslov). V krajinski slovakisti literaturi je odgo-
varjal temu Predgovor 1557. l. Vojlav. Nov. list. I.
so se navedli za vir naših Hauptartikel Fili-
pa, t. j. Filipa Melanchtona Doci theologici. K kombi-
nacije obel poslatkov se je dalo sklepati na vir kronj-
ske Predgovori.

21.

Primoz Trubar, Articuli - Drei Confessionen,
Tubinga 1562. (slov.)

Prim.: 1. ^{31. V. 30} Dunaj nas.; 2. ^{R 18290} Ljubljana - štud.;
3. blonac-univ.; 4. Tubinga-univ.; 5. Wolfen-
bittel-vojs.; 6. Kat. Ross. № 4488, 250 Pres

(Sim. II. 256). 7. stanoska iz Klemontone
(Sim. III. 321).

Lit.: Salig C. A. Historie T. (Halle 1733) 718;
Weber G. G. Geschichte der Augs. Conf. II, Frank-
furt a. M. 1784, 254 ff.; Schurrer, 99-100; Ko-
pitar, Gram. 417-8, 453; Elke, JgPO 1894,
139-41, 151; Hubad T. 67 (Pflb.).

Vojvodu Kristofu - Tubcar iz Utracha 1. V. 1562.

Natančno so označeni viri, lat. in nem.: 3 kon-
ferije: avgustinske, ki se je predložila 1530. l. cesarju
ter wirtemberške in saksonske, ki sta se predložili 1537. l.
cerkvenemu zboru v Tridentu (nasl.), dalje Apologijo, Stei-
dana in druge zgodovinske o duhu in njegovem
pokretu. Tudi motivi, ki so povzročili kompilaci-
jo treh konferij, so obravnavani. Tubcarjeva bio-
grafija se svetljuje s podatki o Tubcarjevem
župnikovanju v Utrachu, iz Tubcarjevih naravnih
pojmovanje krajevnega obnega slov. literarnega
jezikca. Tmesel podpornikov se omenjata Kristof
in Ungnad. Na milje se nanašajo mgljajio
razprostranjeni protest. med Slovenci in Slovati
ter o tolkačih katoliške protirezultacije. In

259); Ebre, JgPb. 138-9, 171; Hubad I. 69.

Augustu, izbornemu knezu Saškega - Primus
 Truber, Antonius Dalmata, Stephanus Consul - Histricus
 iz Ljubljane 22. III. 1562.

Namignjenik je več vira nego v civilskih:
 da so prevedeni iz latinškega, nemškega in sloven-
 shega (nasl.). Sicer pa velja tukaj gledati vira, isto, kar
 se je ugotovilo že pri glagolskih izdajah. Tuberji-
 va biografija dobi nov podatek: o zapetnem biva-
 nju in službi v Ljubljani. Drugih poročil za naše
 izkazuje ni.

23. (Zmar VI a)

Anton Dalmatin in Stipan Tuberjan, Artiku-
 li - Confessio - Bekanntnuss, Tübinga 1562. (glag.)

Prim.: 1) Basel-univ.; 2. Berlin-nac.; 3. Gra-
 done-ov.; 4. Ljunaj-nac.; 5. Frankfurt-
 mest.; 6. Halle-univ.; 7. Kassel-ov.; 8. Kö-
 nigsberg-univ.; 9. ^{R 18371} Ljubljana - škol.; 10. Lon-
 don-Dr. Mur.; 11. Magdeburg-mest.;
 12. Monakovo-univ.; 13. Monakovo-ov.;

14. Oxford-Bodl.; 15. Praga-Lobkowitz (2); 16. Re-
gensburg-okr.; 17. Rim-val.; 18. Rottenburg a. d. T.
19. Stuttgart-ol.; 20. Ulm-mest.; 21. Zagreb-
univ.; 22. Neve se kje: Kat. Russ. № 4489, 240 fcs
(siv. II. 260).

Del.: Weber, Krit. Gesch. II. 264.; Schnurer, 101-3;
Slavin, 116-7; Kopitar, Gram. 445-6; Alle
slav. spruce a. d. Kb. in Regensburg, Vaterland
22. XII. 1872., slika Koncula in Dalmatina,

Bratoma Johanna Friedrichu in Johanna Wil-
helmu, vojvodi'na prašikma - Primus Trubar Breiner-
Kranjac, Antonius Dalmata-Dalmatin, Stephanus
Consul-Histriamus - Stipan Koncul Istrijan iz Utracha
20. X. 1562, (nem. in slov.).

Prinašajo: omeniteo lat., nem. in kranjske-
ga vira namreč konfesije, ki se je predložila 1536. l.
v Augsburgu in 1552. l. v Tridentu; karon prim-
kov po pojstni dlečeli te besedca s slikama Dal-
mate in Istrijane ter Istrijanovim pravim ime-
nom in pojstnim krajem (cf. Pušcar, povjest, 75, 93)
in opozoritvo na Dalmatovo begunstvo; migljaj
ra Konculovo in Dalmatinovo pojmovanje slovenskega

pirika ozivoma obrepa literarnega pirikara Hrvat in
podružja glagolice.

24. (Zmar II b)

Anton Dalmatin in Stipan Istrijan, Av-
tikuli-Confessio-Rekanntrus, Tubinga
1562 (Civ).

Prim.: 1. Amberg-okr.; 2. Basel-univ.; 3. Ber-
lin-kr.; 4. Brardome-kr. dv.; 5. Dunaj-
nac.; 6. Frankfurt-mest.; 7. Göttingen-mest.;
8. Halle-univ.; 9. Kassel-okr.; 10. Königsberg-
univ.; 11. ^{R 1005}Ljubljana-stud.; 12. ^{C. 27. 2. 10}London-Pr. H.;
13. Petrograd-publ.; 14. Regensburg-okr.;
15. Rottenburg a. d. T.; 16. Ulm-mest.; 17. Upsa-
la-univ.; 18. Weimar-vojv.; 19. Zagreb
univ.; 20. Veve se kje: kat. Ross. N° 4490,
200 Fcs. (Sim. II. 262).

Literatura: Frisch, *Historia linguarum slav.* I 36;
Weber, *Krit. Gesch.* II, 262; Schwaner 101-103;
Kopitar 452-3.

Filipu Kessen'skomu - Primus Tuber, Antonius

Dalmata, Stephanus (Konrad v nem.) Hibernicus in
 Uracha 20. X. 1562. (nem. in kr.). Manjkajo lesenci
 s slikami Konrula in Dalmatina, sicer primasa.
 jo isto kakor plag. exemplar.

25. (Primar VII a)

(Anton Dalmatin in Stipan Tribijan) Postila,
Tubinga, 1562. (Glag.)

- Prim.: 1. Arnaberg-okr.; 2. Basel-univ.;
 3. Berlin-kr.; 4. Svačlane-kr. dv.; 5. Dunaj-
 nac. (2), univ. (2); 6. Frankfurt-mest.;
 7. Göttingen-univ.; 8. Kassel-dež.; 9. Hö-
 nigberg-univ.; 10. Linz-stud.; 11. Liptko-univ.;
 12. Ljubljana-stud. (2) ^{R 18048, R 18343} 13. London-Dr. Hus.;
 14. Magdeburg-mest.; 15. Moskoro-univ.;
 16. Nürnberg-mest.; 17. Petrograd-publ.; 18. Rim
 vat. Casamantese; 19. Rottenburg a. d. T.
 20. Stuttgart-dež.; 21. Tubinga-univ.; 22. Wol-
 fenbüttel-vojv.; 23. Wroclaw-univ.; 24. Zag-
 reb-univ.; - metrop., Rešetar, 25. Primeri ki se
 ostaner panj ne ve: 1727. l. v rokah Joh. Leon. Fisch.

rektorski gim., Zum grauen Kloster v Berlinu,
kamor je prišel iz slediščine po str. Lichtschei-
du, 26. kat. Fross, № 4497, 200 Fcs (Jobrovsky Br. I.
280).

Lit.: Fisch, brigp char. nar. 13, 14, 18,; Ass-
mani II. 431; Hospital 446; Elbe 1790° 1893,
123, 133. Subad I. 69.

Vojv. Krištofu - Primus Theob. Kreiner, Anto-
nius Dalmata, Stephanus Consul Histricianus iz
Uracha (krv. Tubinga) 30. X. 1562., nem. in kr.); ome-
nija Lutrovo, Melanchthonovo in Brenzovo parlagu
kot vire (L, b). Raren tega govori o socijalnih par-
merah in parprostranih reformacijah pri Slovencih
in Hrvatih (U, a) ter o kralju Maksimilijanu kot
podporniku (L, b).

26 (Zbirar 81 d)

La confessione, Tubinga 1562.

Prim.: 1. Basel-univ.; 2. Berlin-kr.; 3. Prusolano-
kr.; 4. Dunaj-nae.; 5. Jena-univ.; 6. Tubinga-
univ.; 7. Ulm-mest.; 8. Wolfenbüttel-vrjv.;

Lit.: Schnurrer 62-3; Elze Jg 90° 1894, 144, 151;
Kisbüt, KO 5.

27. (Zuniar III d)

Catechismo picciolo di Martino Lutthero,
Tubinga 1562.

Prim.: 1. Florenca; 2. Wolfenbüttel-vojt.

Lit.: Schnurrer 62-63; Elze Jg 90° 1894, 144, 151;

tba italijanska tiska iz Ungnadovega
podjetja v tej dobi sta tukaj brezpomenbna.

28. (Zuniar, VIII a)

Juraj Jurčić, Anton Dalmatin, Stipan
Istrijan, Suma proslig od tlič, Tubinga
1563. (Glag.)

Prim.: Gradec, 1798

Lit. Schnurrer 105 (po računih), prim. račun
v Carnioli 1916, 185; Jagič, Anzeiger philol.
hist. Kl. Wien 1896; Rešetar, APh. 9h. XXVIII.

471; Klobuč, KO 2; Franer, Rad 214, 99-112 (ponatis celega teksta.

Ima ra naše varikovanje edino v narlovu nekaj podatkov, ki se tičejo Jurišičevega porekta iz Umolova in pa vica kvarkemu prevodu. Za vce se proglašujejo pridige, prootikane v sloknom varoju Birtemberske zemlje" (Stuttgart) in sicer v avgustu 1562. l.

29. (Februar VIII b)

Postila, Tubinga 1563. (Cir.)

Film 12

Prim.: 1. Basel-univ.; 2. Berlin-kr.; 3. Strašbu-
ne-kr.; 4. Dunaj-nac.; 5. Frankfurt-mest.;
6. Freiburg (Baden)-univ.; 7. Kassel-ober.;
8. Königsberg-univ.; 9. Hagoleburg-mest.;
10. Moskva-ist. mur.; 11. Novakovo-ol. (2);
12. Petrograd-publ.; 13. Petrograd-D. F. Kobeko;
14. Praga-Kostičeva; 15. Rottenburg a. d. T.;
16. Strasburg-univ.; 17. Tubinga-univ.;
18. Vokalav-mest.

Lit.: Schumker 104-5; Kopitar, Gram 453;

Karatajev № 61; Eke Jg 90' 1893, 123, 133;
 Jagić, Sr. Übers. Afl. Ph. XXIV, 502; Huberol,
 T. 69.

Albrechte star, mejnemu grofu branolen bevr.
 skemu - Primor' Tubar, Anton Dalmata, Stipan Kon.
 kul iz Uracha 10. T. 1563. (v nem.) vzr. iz Tubinge 1. T.
 1562 (! v hav. tekstu). Raren mišljajev o slovenski pro-
 vici mor', ki so podpisali predgovor in napoved
 vinor (t. j. Luther, Melancton, Brenz) ropet ne rudi
 ničesar, kar bi prikajalo te kraj v poštev.

30. (Zbirar IV a)

(Anton Dalmatin, Stipan Istrijan in Ju-
 raj Juričić) Novi testament II. Tubinge 1563
 (Glag.)

Prim.: 1. Basel-univ.; 2. Berlin-kr.; 3. Farm-
 stadt-vojr.; 4. Lunaj-nac. (1); 5. Gotha-vojt.;
 6. Gradec-univ.; 7. Kassel-olc.; 8. Königs-
 berg-univ.; 9. London-Br. Mus.; 10. Monakovo-univ.
 11. Monakovo-olc. (3); 12. Paris-nac.; 13. Pe-
 trograd-publ.; 14. Rim-vat.; 15. Stuttgart-

dez.; 16. Tubinga-univ. 17. Wolfenbüttel-vojv.
18. Wrocław-mest.;

Lit.: Anemani IV. 431; Schnurrer, 934; No-
pitar, Gram. 444, 453; Elze, 1790-1894.
138, 167; Jagić, Skr. Učers. Odl. 9h. XXXIV.
501; Hubad, T. 68.

nima posebnik drugih notic.

31. (Brutar IV 6)

Anton Dalmatin, Stipan Istrijan ter
„brugi bratje“ Novi test. T. Tubinga 1563
(Civ.)

Prim.: 1. Basel-univ.; 2. Berlin-ke.; 3. Brauchs-
no-ke, slov.; 4. Ljunaj-nac.; 5. Frankfurt-
mest. (3); ^{R. 18369} 6. Ljubljana-stud.; 7. London-Br. H.;
8. Moskovo-ol.; 9. Moskva-publ.; 10. Moskva-
Rumj.; 11. Petrograd-olad.; 12. Petrograd-
publ.; 13. Trsega-Nostica majoratna.
14. Stuttgart-dez.; 15. Tubinga-univ.; 16. Wol-
fenbüttel-vojv.; 16. London, British Museum (od nov. 53)
C. 51. v. 8

Ljubljanski primerki: 18. 369. Notica na

narodnem listu: Est conventus olinal. S. P. Augustini Viennensis F. F. Ex. Anno 1745. ex munificentia de Schlegel. Verona: anno urbis (Kopitar!).

Lit.: Schwaner 94-5 (z vrbino predg.); Pohlmann Bibl. Cam. 2. 253; Kobronky, Flavin 130; Kopitar, Gram. 448, 452-3; Karatajer, opisanije N° 63; Elze, Jg 90. 1895 138, 167; Jagić, Hrv. Übers. Opfl. Ph. XXXIV., 501-2; Hubad I. 68 (Tub.).

Nem. in hrv. prevedilo Wolpe, keneru poli Roma Primorč Kuluar (v nem.), Anton Salmeta (hrv. Dalmatin), Stipan Coniul (v nem. Istrijan) in Tubinge 4. V. 1563.

Omenja ra rpolovino knjige moter plečika rje in vire: latin., laiki, nem. in hravj. prevedol novega zakona. Za oberje prevajanev prikajajo v postev of riacije rixrari kakor: Slovenci, Grceljé slovenskega je rika, naš slovenski jezik v pomenu juvni Slovani; ol je operacije rixrari: Bolgari, Srbi, Hrvatí; Berjaki, Dalmatinci, Pomjaki, Rusjani, Khabaton und winelink Volk (A, b) ter povolajanje sorodstva meol kvastkim in „Khravj:skim“ jezikom (A, a). Ned

11. Praha-vestiča major.; 12. Stuttgart-olea.;
 13. Tubinga-univ.; 14. Wolfenbüttel-ovji.; 15. London,
 British Museum (old nov. 1933)
 Ljubljanski primerki 1869; vccan skupno 1. de-
 lom iz list. pamot. Lunaj.
 Lit.: Schnurrer, 95-6; Pöhl, Pöhl. Cam. 253.;
 Sobriarhy, Slavin, 130; Kopitar, Gram. 452, 413;
 Karatajer, bpiranji № 63, Elbe Jg 90° 1895.
 138. 167; Jagić, Hrv. Übers. Aftl. Ph XXXIV 502;
 Habad I 68 (Feb).

Nima niti na nadalovnem listu imena pre-
 vodilcev, niti katerega posvetila. Lepod, Summo n.
 Pavka Pime "prinarša tri literarne podpise: Anto-
 na Salmatina, Stipana Tribizana, Jurija Juriči-
 ca.

Trubar, Ene slukovne peisni, Tubinga 1563

Film 7

Prim.: Traiclaue-ku.; dv.; 2. Tubinga.
 Lit.: Schnurrer 107; Elbe Jg 90° 1884, 9-13; 761.
 šič (po Habadu) Z. M. 58, 241-2. (1908.) ZMS
 Ta slovenska permarica je morula na

nepoučene citatelje vedno sledati utis, da je Trub-
 bar njen prevoditelj in izdajatelj. V prvem delu,
 ki obsega šest Trub. permi in litanije in prve Trub.
 knjige, so vse permi opremljene s Trub. imenom. Tu-
 di v drugem delu so nekatere permi oprem-
 ljene s račelnicami (Georg) J(urica?), P(rimus)
 T(rubar), L(ukas) Z(weckel), H(aus?) K(isel?),
 G(asper?) R(okavec?), toda te račelnice so mogli
 identificirati le zelo dobri poznavalci ravnex.
 Druge so anonimne in so take iste, v. d. k., ki
 ste 1574 opremljeni s Kelyevim imenom, ki je označena
 s Luke Klincea imenom. Vsi po označeni permim
 le splošno: iz nemškega. Če numeriramo permi
 drugega dela posebej, kakor je to storil tudi Hubad,
 dobimo v drugem delu 60 števil, imenov-
 kateril so opremljene s G. J. št. 1, 2, 4, 35, 46, 47, 56, 57,
 60; s P. J. 9, 11, 17, 19, 22, 24, 26, 31, 40, 58; s G. R. št. 21; ano-
 nimne: št. 3 (1574, 1584, 1859: Kelyeva) 7, 12, 13, 14, 15,
 16, 18 (1574, 1584, 1579, 1595: L. Klinceva), 23, 25, 27,
 28, 29, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 48, 49, 50,
 51, (1574, 1585, 1595: Kelyeva) 52, 53, 54, 55, 59; prim.
 pri Cexinu št. 1, 2, 5, 8, 9, 11, 17, (t. j. del permarice 1563. l.)

tor 6 (t.j. Krelj), 7 (t.j. 5, Trubar), 21 (t.j. 18. P. Klinc), 90 (t.j. 51. Krelj), vse in drugega dela pismarice 1563.l.

34. (Pismar IX a)

(Anton Dalmatin in Stipan Istrijan) Beneficium Christi - Govorenje vele poudno, Tubinga 1563 (Glag.)

Num.: 1. Basel-univ.; 2. Krańdane - kr. dv.; 3. Hamburg-mest.; 4. Jena-univ.; 5. Ljubljana-škol. (19. 896, 900 V 3); 6. Strassburg-univ.; 7. Huttigart-der.; 8. Tubinga-univ.
Liter.: Schwaner 106; Kopitar, Gram. 453 (Zois); Keppen, Bibl. listy ra 1825; Hubad I, 70.

Nima drugih podatkov, ki bi nastajajo: nimali, pačen omenitve vira, češ, da je ital. iz vr. pisma.

35. (Pismar XI d)

Anton Dalmatin in Stipan Istrijan, La

defesa della Confessione, detta Apologia, Tu-
bingae 1563. (ital.)

Prim.: 1. Basel-univ.; 2. Berlin-kr.; 3. Graz da-
ne-kr. dv.; 4. Tubinga-univ.

Lit.: Feyerlin, Bibliotheca Symbol. Norimb. 1786, 124;

Elbe JGPV 1894, 145, 151.

Nima ničesax, ka bi moglo sluziti našemu
nashemu.

36. (Buzar III a)

Anton Salmatin in Stipan Koncul, Ka-
tekizem, Tubinga 1564. (hrv. v lat.)

Prim.: Basel-univ.

Lit.: Schurzer 108 (po računih, prim. Carnio-
la 1916, 186); Buzar, Povijest 222, 242.

37. (Buzar IV)

Esposizione nel salmo, Tubinga 1564.

Prim. Basel-univ.

Lit.: Omerjesic v Buzar, Povijest 98, 246.

38. (Prizan II c)

Anton Dalmatin in Stipan Istujan, SporodTubinga 1564. (Hrv., latin.).

Prim.: Basel-univ.; 2. Monakovo-dv.; 3. Zagreb-ak..

Lit.: Schmezer 107 (po računih, prim. Carniola 1916, 196; Elze, JgPO^o 1894, 143, 151.

Izmed prejdenih tiskov se omenjajo hrv. Artikuli ter podertuje novi prehod konfeseje „in djačkoga jezika od beside do beside.“

39.

Trubar, Cerkovna urednunga, Tubinga1564. (Hrv.).

Prim.: Izvaidani

Lit.: Elze, JgPO^o 1894, 145; Vidler, Spilb. Zorn 1896, 714-5; Kicker, Kirchenordnung. V tem delu, od katerega je ostal le okoli-

90 P (KO)

njen eksemplar, citira Trubar imed virov wirtemberške cerkveno naredbo, wirtemberški katekiram in Lutra, imed prejšnjih vojih tiskov omenja Epistole te tim Rimljanom t. j. Novi test. I. a.

40. (Zbiran I. a)

Anton Dalmatin, Stipan Istrijan in Jurij Jurčić, Ordinalien Württembergische Kirchenordnung, Tübinga 1564. (glag.).

Prim.: 1. Draždane - kr. dv.; 2. Stuttgart - dek.; 3. Tübinga - univ.; 3. Primerok, ki se danes naj ne ve: 1906. l. pri nekem antikvarju na Dunaju (Rešetar).

Lit.: Schmeiser 109 (v uselino predg.); Elze, ZGPO 1894, 148-51; Rešetar, Zur serbokr. protest. Literatur des XVI. Jahrh. Abh. Ph. XXVIII (1906), 468-72.

Predgovor v nemškem in hrvaškem jeziku: cerkev in njenim služabnikom na Hrvaškem - Dalmatin, Istrijanin, Jurčić. Go.

vori se o Jurčićevem poreklu iz Vinodola, ovi-
temberški cerkveni naredbi kot viru, o evangeli-
ski cerkvi med Hrvatit ter o opreščilu nem.
predgovora.

Anton Dalmatin in Stipan Istrijan in Ju-
rij Jurčić, 1564.

41. (Branar I a)

Anton Dalmatin, Stipan Istrijan in Ju-
rij Jurčić, Ordinalick-Wuertembergische
Kirchenordnung, Tübinga 1564. (hrv. &
lat.).

Prim.: Draždane.

Lit.: Ebe, JGPÖ 1894, 144, 149-51; Ja-
sig, Anzeigen der O. d. W. (Wien) phil.-
hist. XXXIII, 16-29.

Predgovor v nem. in hrv. jexiku:
cerkvi in njenim služabnikom na Hrvatskora.
Prinaša pa nas koren tega, kak glag. Ordi-
nalicu, se navodilo pa čitanje lat.-hrv. pis-
ma.

77.

Ekstistenca ital. prevoda knjige Wi-
gandi, Methodus doctrinae ecclesiae Mag-
deb. je doslej ispričana samo po računih
iz II. pol. 1564. l., kjer se pravi, da se rovnokat
tiska.

Lit.: Schnurrer, 72; prim. račun v Carni,
sl. 1916, 188.

43. (Furter XII a)

Anton Dalmatin in Stipan Istrijan, Brom-
ba Augustanske spovedi - Apologia, Tubinga
1564 (glag.).

Prim.: 1. Berlin - kr.; 2. Dunaj - disc.; 3. Du-
naj - nac.; 4. Weimar - voje.

Lit.: Schnurrer 110; Pohl, Bibliotheca,
Cat. libl.; Elke, J. G. PÖ 1894, 143, 151.

Varžno je pa nas le toliko, da se omenja
lat. vir (naslov).

44. (Furter XII c)

Anton Dalmatin in Stipan Istrijan, Brat-
va Augustanske spovedi - Apologia, Tu-
binga 1564 (v latin.)

Prim.: 1. Berlin - kr.; 2. Draždane - kr. dv.

Lit.: Schmurrer 110; Elze, JGPÖ 1894, 143-4,
151; Jagić, Aureiger d. A. d. W. (Wien),
phil.-hist. kl. XXXIII. 16-9.

Ima parer omenitre vira le še navod
lo ra čitanje lat.-hrv. teksta.

Poskusni list, Tübinga 1564. (in slav.)

Primerak: Ljubljana - štud. (19. 895-900.
V. 3.). Ex libris: Bibl. Collegii Evangeli-
ci, Ang. Vindel.

Lit.: Bučar, Povijest 246.

Obsega 1. glag. in cir. velike črke; 2. la-
tin. glag. in cir. manjše črke; 3. Očenaš v latin-
in glag. 4. molitev-psalm (?) v lat. in glag. I
šel je brez naslovnega lista in ra naše isk-
nje sicer nima nobenih podatkov.

46. (Brnjar XI a)

Anton Dalmatin in Stipan Istrijan,
Spovid, Tulinga 1564 (glag.)

Prim.: 1. Dunaj - disc., 2. Dunaj - nac.
Lit.: Pohlin, Bibl., Catalogus bibliographicus, vol. IV.; Kopitar, Gramm. 447-8.; Kidrič, KO.

Velja isto, kakor na Spovid v latinico; imed prejšnjih tiskov omenjajo se prv. Artikuli, ter podčrtuje novi prevod konfesije „iz djačkoga jerika od beside do beside“.

47-48. (Brnjar XIV v)

Glavaški Preroki, katerih glagolska izdaja je znana doslej samo iz računov ali seznamkov iz časa Ungrnadovega odhoda iz Uracha, t. j. iz septembra 1564., kjer bi se bilo moralo reči, da se nahajajo v 50 eksemplarih ravnokar v tisku, so ostali menda tudi v izdaji v latinico skr.

ijeni: brex naslovnega lista, svr. brex avtorja (Merčevića) in letnice (1564). Trdaja p latinico tudi sicer nima podatkov, ki bi nas tukaj ranimali.

Prim.: Trdaja p latinico v ramosku nu Schlägl v Gornji Avstriji.

Lit.: Schurrer 69, 71/po računalnik o sernamkih, ki sicer niso znani, vsaj v rokopisu Slav. Bücherdruck se ne nahajajo); Jagić, Anzeiger d. A. d. W. (Wien), phil.-hist. kl. XXXIII. Trdaja: Jagić, Vsih porokov sturne čenje hrvatsko, Vindobonae 1897.

49. (Pucar IX c)

Anton Dalmatin in Stipan Istrijan, Beneficium Christi - Govorenje velepučnu Tubinga 1565. (hrv. & lat.).

Prim.: Ljubljana - stud. (1989⁷-900
V.3).

Lit.: Pucar, Povijest 223, 226, 242;

Francoz, Rad 214, 148.

Ne prinaša nikakih zgod. notic.

50. (Bračar IV d)

Anton Dalmatin in Stipan Istrijan,
Trattato utilissimo (t. j. Beneficium
Christi), Tulinga 1565 (ital. izdaja).

Prim.: 1. Cambridge; 2. Ljubljana - stud.
(19895-90. V. 3.).

Lit.: Bračar, Povjest 98, 246.

Ne nudi se za nas nobenega podatka.

51.

Primož Trubar, Psalter, Tulinga 1566.

Prim.: 1. Gorica - slov. muz. dr. (kje
sedaj?); 2. Ljubljana - ²seminar; 3. Ljub-
ljana - stud. (iz Čojzove bibl., nem.
in slov. predg.); 4. Olomuc - vseuč. (od
Trub. 1566. podarjen H. Contkili, 9.
VIII. 1568. v posesti Andreja Dermusik

kgj. Lavrica Boh.
v Trubarjevih delih
= NUK

70.017

v Ljubljani [Elze, 167], obenem v po-
resti Lucasa Littich Canonie. Sabae,
ki je napravil na tem mestu oseben
napad proti Trubarju? [Elze 142.]; 5.
Stuttgart-dež.; 6. stanovska iz Kle-
ment. bibl. (Dimitz III. 321.)?

7. Franjo Triller
(Lj. - direktorja
železnice)
Vahen nas prvi
Abeljakom
(30. 8. 1877)

Lit.: Schnurrer, 117; Kopitar, Gramm.
433; Elze, Gesangsb. JGPÖ 1884, 17; Elze,
Kat. JGPÖ 1893, 160; Elze, Bibelbuch
JGPÖ 1895, 140-3, 167; Soča 30. IX. 1913.;
Kostial, Veda 1915, 623.

Posvečeno spornovalcem avgsbur-
ške konfesije na Kranjskem, Spodnjem
Stajerskem, Koroškem, Goriškem, v slov.
Krajini, Metliki, na Krasu in v Istri -
Trubar „aus meinen anderen Patmos“ I.
I. 1566.

za kajigo je označen samo čas, kako
dolgo jo je tolmačil (vdb, bdb), čas, ko je
bil gotov rokopis (vda), čas, kako dolgo je
trajal tisk in motivi dedikacije. Vrh je o-
značen le splošno mimo nemških vsmeri

latinskih predlog: „Ahore sledna beseda
 Teim Nemshkim Tolmarhenem nesgliga, Satu
 se ne smotite, Jest sem verk is latinskih koker
 Nemshkih Tolmarherien tomarhil“ (b.8b). Iz
 biografije prevajalčeve se omenja njegova roj-
 stna dežela (naslov, b.4a), njegova rojstna vas
 (b.8b), čas, kako dolgo je pridigal nemški v psal-
 terju (11 let, w.8b), čas, kako dolgo je v duhovniški
 službi (36 let, w.8b), dalje predikantoke službe v Kom-
 ptenu, Urachu, Ljubljani (w.8b) in ob ča su sedi-
 kacije v kraju, ki ga imenuje nemški, „mein
 anderen Pathmos“ (b.1a, b.4a), slovenski pa „muj
 Nikodirdom“ (b.8b). Trubar operira tudi z irrarom
 „unser Vaterland“ (w.6b, b.1a), z irrarom „Ca-
 tolich kirch“ (w.1a) [in „Augsburgische Confes-
 sion“ (w.1a)] ter irrazi „slovenski jezik“ (naslov),
 „Kranjci inu Sloveni (b.4a), „wir Kreiner und
 windische“ (w.3b), „unsere windische sprach“
 (w.5a), „unsere windische und kroatische Sprach“
 (b.1b), „die kreinerische und windische kirche“
 (b.1a). Za karakteristiko njegove literarne eru-
 dicije morejo služiti omenitve Luterjerega Pro-

loga (w7a) ter Erasma Rotterdamskega Praefatio
 Anobii (w4b). Gotakratnih jurnoslovanskih refor-
 matorskih tiskov se tiče dvoje mest: 1.) Und
 wiewol die gantz H. schrift, sonderlich der Pro-
 pheten Traie, Evangelisten Johannis und der
 Apostel Bücher, deren wir nun auch etlich in
 unserer Wündischen und Crobatischen Sprach
 und schriften haben, seiend von heiligen Geist
 (w7a). 2.) Od tiga vsiga berite sami tu S. Pisma
 suseb S. Jansha Evangelii, tu Djane tih Jogrout
 S. Paula listy, potle Tiga S. Kajha Vera ode mem
 Istolmarsheno, suseb to Predgumor" (b6a). Teme
 teh knjig dalje celega sv. pisma ali pa proro-
 ka Traija nismo ugotovili niti med sloven-
 skimi niti med hrvaškimi tiski. Toda, kve-
 tukaj tudi mi take, da bi morali njih eksu-
 stenco suponirati. „Sv. Kajha Vera“ so, seve-
 da „Artikuli“. Notice o sodobnih parrnerah
 na slovenskem popelo dragocene: o turšk
 nevarnosti (a7a), narodnostnih parrnerah
 evangeljski cerkvi (w8a), veljavi avgsburške
 konference (b1b), papeških pratikal (b4a), zbl

sti narivu, ki so ga dajali papisti reformatorjem (w 5b), katoliških protiaGITACIJSKIH uSTMENIK in pismenik tolkačih (w 4), imenovana onih, ki jih rabi pri sv. ekiklavšu v Ljubljani menih kričai Klamant (w 4, b7), o poskusih domačih katolikov, da ravramejo proti slovenskim protestantom nemške regije (w 4b), o prekršičevanju otrok, ki so jih protestantski pastori bili že krotili (w 4b), o preprikih na pokopališčih (w 4b).

52.

(Kreli) Otrunkia biblia. Ein Handt büchlein, darinn ist unter andern der Catechismus von fünfferlei sprachen (1. kranjski, 2. hrvaški, 3. nemški, 4. lat., 5. ital.). Regensburg, Joh. Burger, 1566. (v dveh pesmi ma.)

Fidus 13

Prim.: 1. London - k. mus.; 2. Rim - vat.; 3. Ludwig Rosenthal, Monakovo, Antiq.

4. Nlm (190
München)

Katalog XXXIX. str. 103, št. 895; isti, Katalog 55 (Bibl. slavica V.) str. 16. št. 243. - Lon.

donski primerek se je kupil od F. Cohna l. 1892. (poročila bibliotekarja v br. mus. L. C. Wartona). Rimski primerek, ki je v glag. Kat. l. 1561. skupaj veran, ima notico ki pravi, da ga je „Mathias Flacius Illyricus... donavit Achilli Pyrm. Casero Lindas. 1566.“ (Kopitar).

Lit.: Kopitar; Hesyhii glossographi discipulus 46-8, (ex num. 2. s ponatisom račeta prve pesmi); Kukuljivič, Bibliografija I. No. 1355 (največ brez avtopsije, na osnovi Kopitarja); Elze, Kat. 7900" 1893, 13 (Druckschriften 13: ex num. 1, brez avtopsije). Kidrič, Časopis za slovenski jezik, 1924, 121.

O imenu avtorja Otrorhie Biblije je ugibal že Kopitar: [Stephan Consul? Lebast. Crell?] in pa njim tudi Hlesič [„Kreljeva.“], num. s poukub. Prepisa doslej še nisem dobil, a tudi Kopitarjev opis vatičanskega primerka in pa notica v londonskem primerku, ki mi jo je poslal g. Wharton, omno-

gočujeta gotove paključke. Prevladovanje slo-
 venskega elementa nad hrvaškimi opravičuje
 rodbo, da je bil prireditelj knjige Slovence, ki
 je mislil na specialne slovenske potrebe. Tr-
 med slov. protestantskih literatorov pa prihajata
 leta 1566. l. ra naše vprašanje v poštev ra-
 mo dva: Trubar in Krelj. Trubarjeva je v
 knjigi pač pesem: Ne dai Orha našh lubi
 Bog, da bi od nas se vzel tvoj uk (prim. Če-
 rinovo št. 32. Z MS, 1908, 190), vse drugo pa ka-
 je na Krelja: jerik (v tvojem, tvojim, tvoj...);
 pravopis (ij=ji, naglasna pomenja); slov.
 nomenklatura črk, ki ima svojo vzpored-
 nico v Kreljevi postili in končno tiskarna,
 ki je ista, v kateri se je nastanila tudi Kre-
 ljeva postila. Na tej osnovi se sme pač re-
 či, da je Krelj prireditelj Atrorhije Biblije.
 Trubarjeva pesem je bila pač znana v
 ljubljanski protestantski občini; tako je
 mogla priti tudi v ta Regensburški tisk.

Primorž Trubar, leli katekizem, Tubinga1567 (slov.-nem.) po Lutru in Brengju

Foto

Prim.: Berlin-kr. ; Stockholm, Königl. Bibl. *

Lit.: ^{Schaffhausen} Opus in ponatis, Bernegger, Archiv
für slav. Phil. XXIV. (1902), 155-72.(Nem. povetilo Jobstu v Gallenbergu-
iz Derendingena I. 1567.)

Za vir beleži v naslovu „des Herrn Joha-
nis Brentij Kurze Auslegung“, v tekstu pa
Lutrove in Breučeve „Kratke izlage“. Dalje
se omenja motiv pričujoče slov.-nem. izda-
je katekizma. Za Trubarjevo biografijo
je važna ugotovitev kraja, kamor se je po-
dal po irgonu 1565. l. Za zgodovino prej-
šujih tiskov prihaja v poštev tudi to, da
je pričujoči katekizem „skratko sastopno
izlago v četitiškuri Primorža Trubarja istol-
mačen“. To odgovarja popolnoma vrsti
tiskov, ki smo jih tukaj ugotovili: Kat.
1550. I. izd., Abec. in Kat. 1550. II. izd., Kat.
1555 III. izd.

*) Kupljeno od Gethosca-Randolburg Wilm. Nov. 1936.

Primorž Trubar, svetiga Pavla listuwi ktim
Efeserjem, Filiperjem, Coloserjem, Tesselonikerjem,
Timoteu, Titu in Filomeni, (: Novi Test. II. c)
Tubinga 1567.

Film 21 Prim: 1. Göttingen-univ. 2. Regensburg-
 okr.

Lit.: Dobrovsky, Nachrichten 12.; Elze,
 Geranysb. J. G. P. Ö 1884. 17; Briefe zw.
 Dobrovsky, u. Kopitar I. ed. Jagic, 413;
 Elze, Kat. J. G. P. Ö 1893, 100; Elze, Bibell.
 J. G. P. Ö, 1895, 143-6, 167 (z izročilki iz
 nem. posvetila in slov. predgovora,
 ter ponatisom slov. predgovora in
 pisma Filomeni).

(Newško posvetilo ženstvu na Krauj-
 skem, Spodnjem Štajerskem, Koroškem in
 na Goriškem - iz Derendinga na Treh Kra-
 jev dan 1567.)

Povdarja pa tudi go samo prvokrat-
 nost prevoda v slovensčino (w 2a), voj ma-
 tiv pa dedikacijo (w 4b) in sholi je, skateri-

mi je opremil prevod (w 3a). Za Trubarjevo bi-
 ografijo se omenja njegovo kranjstvo (w 1b),
 bivanje v prvem Patmu (w 3b): v prognan-
 stvu, prvi poketni poklic v domovino (w 3b),
 „dolgovauje, pregaujauje, semtertjavlečuje“
 (83a) ter gnotno stanje (83a). Za opis naro-
 rov prihajajo sposter operacije s papiristi:
 krivoverci (w 3a), papešnih: Antikrist (83a), do-
 movino (w 2a, w 3a), ter parami kakor: Kranjci
 inu Sloveci (L 1a), Kranjci inu Sloveci (83a),
 Kreiner und Windische (w 3b), unsere Sprach,
 (w 2a), ter unserer windischen Sprach Verwandten
 (w 2a). Kot prejšnje Trubarjeve knjige se na-
 števajo: evangelisti (L 1a), „va pisma Pavla“
 (L 1a, 83a), Dolga slovenska predgovor čex ta
 list k tim Rimljanom (w 3a, L 1a, 83a) in Pral-
 ter (w 2a, L 1a). Za našo listo se izmed teh sa-
 mo izrak „va pisma Pavla“ ne da spraviti
 v sklad; to pa re popravlja Trubar sam,
 ko piše „Onu ic she en Lyst pißan k tim Ju-
 dom, kateri tudi tyeni menijo, de ic S. Pau-
 la, oli kadar ic nakuliku teshak, inu po-“

treben, da se prou sa stopi. Jest horbo ta
 isti suseb sobilno islago, aku Bug muimnu
 skinstu odleg imu pamet da, drukati"
 (83a). Rareu tega lista: Nov. Test. II. d. obljublja
 Trubar pa bližnjo prihodnjost se, tudi dru-
 ge pridue bukvice" (83a). Dalje so obravlošeni
 varoki pa izdavanje listov v posameznih
 svezkih (83a). Tmed razmer v Sloveniji so
 omenja turška sila (W2a, W2b, L1a), sploh
 nergode (W2b), pojem Luter. ki (W3b), tolkači
 katol. protiaagitacije (W3b, W4b, W1a), organiza-
 cija evaug. cerkve v Gijubljavi in drugod
 (W4a), čitanje nem. in slov. evaug. knjiz po
 gradovih (W3b), pritegnitev nemškega prisl.
 Gēuega pleniškega rēnstva potom čitanja
 slov. protest. knjiz v slovensko jerikovno-kul-
 turno sfero (W3b) in sploh vloga rēnstva pri
 evaugeljski cerkveni organizaciji: prihajanje
 k pridigam od bližu in daleč (W4a), darežljivi-
 vost na korist tako domače cerkve, njenih
 služabnikov in poveršev (W4a), kakor tudi ino-
 zemskih verskih proganjancev (W4a).

Primož Trubar, Ta celi Katekizem (: pisma-
 nicev) iz 1567. l. je izpisan doslej samo po po-
 rnejših tiskih: 1. nem. Trubarjevo powetilo Ju-
 riju Kislu nosi tudi v izdajah 1574. in 1579.
 l. datum: „Derendingen an S. Jörgentag
 1567 Jahr.“; 2.) Dalmatin pravi k temu cele-
 mu Katekizmu iz 1584. l. nach dem
 Truberus... noch vor viel Jahren den gantzen
 Catechismus in seine wüdische Reimen, auff
 Liebliche Meldeien und in Gesang gebracht
 und hernach mit etlichen wüdischen Pra-
 men und geistlichen Liedern vermehrt,
 welche er auch vor siebentzen Jahren unter
 E. St. löblichen Namen (: Georg Kisel) in Druck
 gegeben.... Und nach dem die vorigen Ex-
 plaria des mehrangeregten Herrn Trubers
 Gesangbüchleins, so im 67. Jar ist unter E.
 St. löblichen Namen durch den Druck aus-
 gangen, nun langest abgangen.... "Več
 pri izdaji 1574, plasti str. 48-49.

Isdajo sponirajo: Baumgartner, Nach-
richten III., 477; Schnurrer, 119; Kopitar,
Gramm.; Šafarik, Gesch. d. sl. Lit.
I. 77; Elze, Gesaugb. JGPO, 1884, 17-8;
Čerin ZMS I. (1908), 131; Vlesič, ibid.
242.

56.

Sebastijan Krelj, Postilla Slovenska I.,
Ratisbonae, Johannes Burger 1567.

Film 111

Prim.: ^{C.P. 2. B. 26} Dunaj-nac. Primerek, za ka-
tere ga se danes natančno ne ve, je
bil mašel Oblak 1891. l. pri slov. ko-
roških protestantih v Goriciak, toda
manjkalo mu je prvih 12 listov.
Lit.: Kopitar, Gramm. 418-24 (s po-
natisom slov. imen, crk., predgov-
ra in pogovora); Sket, Cit. VII-VIII. gim.
57-9 (sponatisom predgovora in po-
govora ter Lukeža VIII. 4-9; Elze, Po-
stillen, JGPO 1893, 124-5; Oblak, Po-
stille LMS 1894, 205; Murko, Oblak,

Knerova knjiga. VI. (1849), 186.

Knjigi je označen vir: postila Span-
genbergova s Duterjevim predgovorom, da
je vrok pa, izdajo samo rimskega dela,
ter opravičilo pa, rabo latinskih pismenk
na mesto cirilskih. Dodal je imena „slo-
venskih bukštabor“, karlago svoje nove
ortografije in navodilo pa čitanje. K li-
ografiji prevodilčevi je nabelčeno samo
golo ime. Njegovega obzorja se tičejo o-
pombe o čistih in ponemčonih sloven-
dijalektih, o lepoti cirilskega pisma
in o potrebi, da se ravna pravopis po
naturi jezika, ne pa po čisto lokalnih
rečyah posameznikov, ter operacije z in-
kari: slov. jezik (naslov), naš slov. jezik,
slovenske dežele: južne slovanske dežele
(vegši del turške!), Dolenci, Istrani, Vipav-
ci, hrvaško pismo, hrvaško ali cirilsko
pismo. O prejšnjih slov. tiskih se govori
le yplošno, ko se omenja „gospod Truber-
jeva kranščina“, ter suponirajo čitatelji,

ki so se je navadili. Na podobne pisme,
se se naušaja le opomba o turški sili.

57. (Zemlja VII 1)

Anton Dalmatin in Stipan Jotrijan,
Postila I., Ratisbona, Ivan Burgar
1568 (hrv. & latinico).

Prim.: 1) Regensburg - okr.; 2) Zagreb
- Jugosl. (2).

Lit.: Vaterland, No. 351 v. 22. XII. 1872.
(prim. Dimita II. 186-7); Waldersdorf
H. Gr. v., Alte slavische Drucke in
der Kreisbibl. zu Regensburg, Ver-
handlungen d. lit. ver. f. ober-
pfalz u. Regensburg XXIX. (1874); Brie-
fe Dobrovsky-Kopitar I. 412-3
(1816); Elze, Kat. JgPÖ 1893, 90-1;
Elze, Postillen, JgPÖ 1893, 125-127.

Neu. in hrv. posvetilo Hausu von
Weisspriach in Maximilijana v. Pollheim
auf Ottenschlag - Anton Dalmata in Ste.

96.

Jan Kouřal iz Regensburga 4. I. 1568. Orna-
 čila sta kuzigi vir in način prevajanja:
 po gospodinu Ivanu Brenniku tumačeni
 i predikani, potle u harvacki jarik iz la-
 tinskoga veruo obračeni i stumačeni (nao-
 K biografiji je pabelčen poriv, ki sta ga
 dobila prevajalca 1567. l. od Weisspriacha
 in Pollheima, da prideta za pridigarja
 k hrvaškim beguncem v okolici željorne
 Kaplje (Eisenstadt) na Ogrskem.

58a.

Lang Andreas, Der hohe theuere
Eydt Gottes (etc.). sechs. Buesspredigten
1571

Lit.: Elze, Jg 00", 1893, 87. (Druckschrif-
 ten 9.)

58b.

Jurij Daluatin, De Catholica et

Catholicis Disputatio (Praeside Jac. He-
erbrando), Tubinga 1572.

Lit.: Uls, Univ. Tüb. 68

59.

Mihael Bucić, Calvinistična knjiga pro-
ti resnični prisotnosti Kristusovega tele-
sa in krvi v eucharistiji in časa tik pred
8. marcem 1574. l. je kolikor toliko in-
pricana po sodobnih raklyičkih zagreb-
ške škofijske sinode k dne 8. marca 1574,
ki jih je pavliuce Venantino Glavina
našel v samostanu Remeti; ter objavil
1771. v Zagrebu pod naslovom: Catholica
et christiana doctrina de vera et reali
praesentia corporis et sanguinis Chri-
sti Domini et sancta Eucharistia" sle-
dece: „Visâ erroneâ, falsâ et impia do-
ctrina, quam Michael Buchich Apos-
tata, ex Calvinistarum haeresi hausit
et in hoc Slavonico regno et vicinis

provinciis Libello impresso dissimulare
 contendit, sancta Synodus istius tam per-
 niciose doctrinae, quippe quam etiam A-
 rianismus (Reipublicae saevissima pestis)
 si non comitari, at certe regni coverit
 occurrere volens."

Notica ima vrzeli in dopuščala ra-
 pne interpretacije. Da gre za tiskano knjigo,
 je irrecno povedano. Prexreti se ne sm-
 raba singulara: libello impresso. Raba plu-
 rala: libellis impressis bi dopuščala inter-
 pretacijo, da je širil Bučić kalvinizem po
 „slovenskem kraljestvu" t. j. po zagrebški
 varaždinski in križevski županiji ter po
 srednjih pokrajinah, t. j. pač predvsem
 po Medjimurju in po Hrvaški s pomočjo
 ravnih knjig, ki bi se importirale event-
 iz Nemčije; libello impresso pa oporaja
 da gre za določeno kalvinsko knjigo, ki
 se je razširila v taki množini, da je
 ypravila katolicizem v resno opasnost.
 Treba je torej misliti na knjigo, ki je

v xveki v domačini kalvinisti. Njena vsebina je s sinodalnim zaključkom precej določno označena: knjiga je v kalvinističnem smislu predvsem pobijala nauk katolikov in luterancev o resnični prisotnosti Kristusovega telesa in krvi v Rešnjem telesu. Bučić se spravlja (na sinodi) na sinodi dne 8. III. 1574. l. r. njo v tako tesno vero, kakor je mogoče le pri avtorju, ne zgolj razširjevalcu take knjige. V bližnji stari Lendavi je irdal sicer v tem času Juri Kulcsar pri Rudolpu Hofhalterju portilo v madjarskem jeziku (Srabo?), toda na razširjanje madjarske knjige pri Hrvatih v tem času ni misliti in tudi po vsebini se to dvoje ne da spraviti v sklad. Iz vseh teh razlogov uponiram, da je Mikhael Bučić res napisal knjigo proti resnični prisotnosti Kristusovega telesa in krvi v Rešnjem telesu. Ker so bile v Zagrebu sinode že 1570. in 1573. l. (Farlati, Ulyr. sacrum I. 539-45), Bučić pa vsled razšir-

janja tega kalvinškega nauka potom knjige obsojen šele 8. marca 1574. l., se sme p neko verjetnostjo sklepati, da se je natisnila Bucićeva knjiga šele kratak čas pred 8. marcem 1574. l. Na vprašanje, kje in v čigavi tiskarni se pa more dati le približen odgovor. Mislimi se da edino na tiskarno Rudolfa Hofhalterja. Ta Rudolf Hofhalter pa je bil tiskarno svojega očeta, ki je umrl 1568. l. v Debrecinu, nekako do 1572. l. v Debrecinu, 1573. in 1574. l. pa je tiskal v Alsv Lidva, potem je prišel v Nedelišče k Krinskemu, kjer je Pergošičev Tripartitum prva njegova knjiga, s posvetilom dnc Lovrenčevega, torej avgusta 1574. l. Če je natisnil torej Bucićevo knjigo Hofhalter, bi se to bilo moralo zgoditi v Alsv Lidva (Mayr, Buchdruckerkunst in Wien I. 90).

Knjigo nponirajo med drugimi:
 Sef. V. 273; Ljubić, Ogledalo II. 516;
 Kukuljović, agr. Zeitung 1881, No. 265;

Srabo (1885), I. No. 133; Bučar, Vjesnik
 p. ark. 1900, 208; Bučar Medjmurje
 17.; Fancov, Beitrag z. Gesch. d. Schrif-
 turms in Kroatien, Abh. Ph. XXIV. 487.
 Klaić, Vrnac XXI. 465

60.

Ivanusa Pergošića prevod Verbockijove
ga Tripartita, Nedelišće (Rudolf Hofhal)

1574.

Prim.: 1.) Budapešta - muz.; 2.) Buda-
 pešta - univ.; 3.) Zagreb - univ.

lit.: Prim. Stefova Verbecija Tripar-
 titum, ed. R. Kadlec, Zbornik pai-
 storiji, jirik i knjirevnost srpskog
 naroda I. knj. V. Beograd 1909; Fan-
 cov, Beitrage z. hist. skr. Dialektolo-
 gie, Abh. Ph. XXI. (1910), 373-4.

Ne spada nemu radi kakve reforma-
 cijske ali protireformacijske tendence, au-
 pak le pa to, ker je edina knjiga iz protestant-

ske tiskarne R. Hofhalterja v Nedelišču, ki se je doslej našla in ker je v njej orna-
 čeno razmerje med tiskarno R. Hofhal-
 terja in grofi Krinski: „Koięha isak
 hotech vchiniti stampati Vu Sęga Ghoß
 pocrtua stamparem koięga Vasse Ghoß
 pocrtuo dopelia na korist i na ody-
 chenie oueh nekolinih ranerjenih obstau-
 kom orkaga“ (posvetilo Pergošića Juriju
 Krinskemu iz Nedelišća „v petek po Lou-
 rencheue“ 1574).

61.

Lenart Pache necker, Katekizom, Gradec
Kach. Bartsch 1574. je v priču doslej
 rgolj po beleški Trubarjevi v Katekizmu
 dvenaj izlagana iz 1575. l.: „Es haben
 etlich gut Christen und trewe Diener der
 Kirchen Gottes im Landts Crain im nechsten
 Herbst des 74. Yars mit überreicht ein ne-
 wen. Jesuitischen Catechismum in Windische

sprach gedruckt also intituliert: Compendium
 Catechismi in Slavonica lingua, per Quæsti-
 ones, in gratiam catholice juventutis pro-
 positum, per fratrem Leonhardum Pachene-
 cherum, presbiterum coenobij Victorien-sis al-
 mi cistiriensis ordinis, Græcij Styrie Metro-
 poli, apud Kachariam Partsch 1574." Po-
 Trubarjevem investju je brauil Pachenecher
 tukaj katoliški nauk o 7 sakramentih, 7
 naglavnih grehah, 4 vnebovpijocih grehah,
 7 delih kršćanske dobrodelnosti, čišćenju
 svetnikov, Oavernariji in drugo: in dem
 der gut Mönch, die Päpstsche sieben sacra-
 ment, die sieben Todsünd, die vier Lünde,
 wölche in die Himmel fahreien, die sieben
 Werck der Barmherzigkeit der Heiligen au-
 ruffen, der Ave Maria und andere Milt-
 breuch vertheidigt vund für Catholic aus-
 gibt."

Knjigo sponirajo: Oblak, Doneski,
 LMS 1891, 136-7; Glaser I. 136.; Simonić
 I. 364-5; Grafenauer I. (I. ird.) 54, I.

(II. ied.) 72-3.

62.

Fa celi Katehizem (: Permarica), Tubinga1574.

Film 7

Prim.: Tubinga - weuč.

Lit.: Elre, Gesangb. Zg PÖ 1884, 18-22, 32, 39 (s delnim ponatisom „pricovanja“ in pesmi ad Čerinove št. 6, 21, 32, 33, po pisavi 1595); Glubad I. 3-11 (pricivanja) 12-20 (pesmi, na slovi), 22 (pesmi); Glešič (po Glubadovih beležkah) ZMS X. 239-91 (pesmi, ki jih v ied. 1595 in torej pri Čerinu ni: 38, 39, 40, 42), 242-4 (s ponatisom slov. predgovora, delnim ponatisom pričovanja in nem. povetila) in pri posameznih štev. - Konkretna slika je iz vseh teh spisov ne dobi. Ako vrnemo za izhodišče Čerinovo razporedbo, so Čerinove številke

1574. l. naročene sledeče: 1 (perma-
rica 1574. l.) = 1 (čiriu); 2 = 3; 3 = 2; 4 = 4;
5 = 5; 6 = 6; 7 = 7; 8 = 8; 9 = 9; 10 = 11; 11 = 17; 12 =
Litania in alio tono. Gmair Prosh-
ne v drugi vishi. Truber. Ž notami.
(čiriu nima, ker ni prišlo v posn.
permarice); 12 b = 104; 12 c = 105; 12 d =
106; 13 = 15; 14 = 19; 15 = 42; 16 = 20; 17 = 21;
18 = 26; 19 = 82; 20 = 30; 21 = 31; 22 = 86; 23 =
32; 24 = 35; 25 = 85; 26 = 64; 27 = 67; 28 = 89;
29 = 37; 30 = 90; 31 = 91; 32 = 43; 33 = 46; 34 =
92; 35 = 48; 36 = 50; 37 = 33; 38 = Magnificat.
Ž notami 39 = Cantus Zachariae, Be-
nedictus, Tertius, Note; 40 = Cantus si-
monis. Note (čiriu nima, ker ni pri-
šlo v poznejše permarice).

Ta celi katekizem igra v našem
bibliografskem razboru tako važno vlogo,
da si moramo tudi njegovo uredbo
pobliže ogledati in podčrtati, da obsega:
1. Trubarjev sloven. predgovor (nasl. list 6f);
2. Trubarjevo nemško posvetilo Juriju Kislu,

podpisano v Dorendingenu na Jurjovo
1587. l. (t. j. 2-4 list); 3. Trubarjevo „přicho-
vane, da tu petie vcerqui, kadar se
saftopnu is Serra poye, Bogu dopade
(t. j. 5-8 list); 4. 44 pesmi (tekstov); 5. Pre-
gledanie v tim drukane (str. 172-4.)

Kot avtorji pesmi, ki jih prina-
ša knjiga se imenujejo na naslovnem
listu P. Trubar, S. Krelj „inu drugi“. V knji-
gi sami so pri posameznih pesmih ra-
belereva 4 imena: 1.) Primož Trubar (pri
Čeriuovih št. 1, 2, 3, (t. j. Vetus Slavorum de-
calodus.... Te stare deset rapuvidi na-
kulihar... popravele), 4, 5, 7, 8, 9, 11, 17, 20,
26, 30, 31, 32, 35, 37, 43, 50, 64, 85 (Slavicus Hym-
nus.... per Tr. compositus) in na pri dve
komadih, ki jih v pesmaricah iz l. 1584
in 1595 in torej tudi pri Čeriuovi: 1.)
bitania in alio tono - Quam pook-
ne v drugi vishi (t. j. št. 10) in na 2.)
pesem z nadpisom: Grates nune omne
ter z pačetkou: Hvalimo mi Jdai vsz

ukupe Jezusa (t. j. v pesnu. 1574 št. 42); 2.) Seb. Krelj (pri Čer. št. 6, 15, 33, 46, 49, 67, 89, 90, 91, 92; 3.) Luka Klinc (pri Čer. št. 21); 4.) J. Daluatin (pri Čer. št. 53). Trmed ostalih je eden orna. čen s beleško: „a quodam ante hanc tem. pora bene translatus“ (Čer. št. 82), eden s beleško: „vetus slavorum...“ (Čer. št. 86); ostalih 6 komadov je brez vsake provenienčne opaz. ke in sicer so to tri molitve, pri kojih se je smelo re iz rappednosti sklepati na prvo s Trubarjem, ker sledijo takoj pa drugo vno "Trub. litanije (Čer. št. 104, 105, 106) in pa tri pesmi: 1.) pesem s nadpisom: Magnificat. Purus Textus Divice Marie Peissen, Hvala Bo. shia, lep Trost inu Nauk, koker ie S. Lucas 1. sapissal, inu se per Vexhernirah latinski poje "ter paitkom: „Mlvia Durha velikiga de. latiga gospudi“ (št. 38; Čeriu pa nimu, ker je ni našel v pesnu. 1584. in 1595. l.); 2.) pesem s nadpisom „Cantus Zachariae, benedictus. Textus. Suetiga Zacharia Peissen, Hvala in prerokwane L. 1. Inu koker se Latinski per

„Internirah poye,“ ter z začetkom „Kualen
 boodi Gospud ta Bug Israelski“ (št. 39; čerin
 je nima iz re omenjenega vroka); 3) pesem
 z nadpisom „Cantus Simeonis. Nunc di-
 mittis. Textus. Suetiga Simeona Peissen, Pri-
 diga inu prerokovana od tiga Diteta Je-
 susa, kir se poye latinski per Completih. Luc
 1.“ ter z začetkom „Idai Gospud pušti tuiga
 Klapra puiti Smyrom, Po tui Besjedi“ (št. 40,
 čerin je nima iz re omenjenega vroka).

Vsi štiri je postranski Trubarjevi ten-
 sti, kar se jih v knjigi nahaja, delajo osti,
 da so goli ponatiski iz izdaje 1567. l. Pri n-
 povetilu je to a priori evidentno, ker nosi
 datum 1567. l. tudi v izdaji iz 1579. l. „Priča-
 kovanje“ in „Pregledanje“ nicer nista direk-
 tno datirana, operirata pa s sodobnimi
 tiski in z letnicami, ki se dajo spraviti v
 sklad z obstoječimi dejstvi namostakrat,
 ako se računa od 1567. l. nazaj. K temu do-
 karu, ki ga postavi parbor bibliografskih
 notic na trdnost podlago, se pridrukuje še drug

V „pregledanju“ pravi Trubar: Vti perui peisni vtituli sa Peisenis, berite Peisen is S. Pisma. V tim CXXX Psalmi sa globoshimi, berite globoshimi, inu potle vtim istim Psalmi sa risenirhne, berite risnirhne.“ Žodi se mi, da so v izdaji 1574. l. ta mesta že popravljena. Na pake so se nahajale torej v prejšnji izdaji, odkoder se je prenesel popravek slepo v novo tukaj popravljeno izdajo.

Odkod je vzel note in slov. peremne tehte, tega prireditelj permarice iz 1574. l. ni povedal. Iz prejšnjih protest. slov. knjig, ki so se do današnjih dni ohranile, se nahaja v Kancijonalu 1574. l. 14 stvari in ricer: iz Trubarjevega Katehizma 1550. l. 6 pesmi (čér. št. 1, 2, 5, 8, 9, 11), litanija (čér. št. 17), kolekta: molimo vsi (čér. št. 104) in pa alia collecta de Tempore (čér. št. 106), od katerih se nahajajo v prejšnji Čér. št. 104. ⁵ tudi v permarici iz l. 1563, litanija pa tudi v cerkveni ordningi iz 1564. l. (Kidrič, KO, 141-2); iz Katehizma 1555. l. Textus Orationis Dominicae cedvilo

& Paraphrasticè expositus (Čer. št. 7); iz
 permarice 1563. l. poren vseh Trubarjevih
 pesni dve Kreljevi (Čer. št. 6, 90), ena Luke
 Klinca (Čer. št. 21), ena stara (Čer. št. 86).

Vprašanje o osebi prireditelja kaucijonalne iz 1574. l. so naše dosedanje ugotovitve prej pamotne nego pesile. Naslovni list ne pove ničesar določnega, saj prinaša isti imeni pesnikov in v istem redu, tudi naslovni list iz daja 1579. l., ki jo je priredil Dalmatin. Tudi o študijem tekstopisne redakcije si ne pomore, ker manjka varčen medčlen, namreč permarica iz l. 1567. Na osnovi svojih prepisov lahko pri merjam momentano: 1) liturgije v Kat. 1550, v perm. 1563, Cerkevni ordningi 1564 in perm. 1574 (Čer. št. 17; Kidrič, KO, 141-2); 2) prve štiri klitice Trubarjeve: De creatione v Kat. 1550, perm. 1563 ter kaucijonalu 1574 (Čer. št. 1). O dva teksta karjeta 1574. l. v primeri s prejšnjimi Trubarjevimi teksti le neravnane tekstarne in pravopisne spremembe. Re-

rultat tega pariskovanja bi na sebi ne na-
 sprotoval teri, da je priredil izdajo 1574. l.
 isti Trubar, ki je nedvomno priredil izda-
 jo 1567. l. in čigar ime stoji v narlovnem
 listu na prvem mestu. Terje pa se dajo spra-
 viti v sklad druge skoliščine. Predvsem ji
 nasprotuje slepo ponatiskovanje postranskih
 tekstov iz 1567., klasi nem. porvetila in pa
 "pregledanja". Če je priredil in korigiral
 izdajo vendarle Trubar, je ta skoliščina v
 nasprotju s vsa ostalo njegovo prakso. Dalje
 govori proti Trubarjevi reakciji tudi vpošte-
 vanje permarice iz 1563. l., o kateri je Trubar
 8. V. 1564. l. pisal, da bi "mnogo poto plačal,
 ako na njih ne bi bilo njegovega imena,"
 (Trubar Briefe 415). Seveda je pa težko najti
 koga drugega, ki bi bil priredil izdajo ter
 oskrbel natiske v Tubingi. Izmed pesnikov,
 ki so v knjigi imenovani, Krelj gotovo ne
 pride v poštev, ker je še 25. decem. 1567. umrl
 (Elze, Superint. 32). Eua pesem ima sparko:
 Tolmasken imu isloshen skusi Primosha Tru-

beria na prošno J. S. "(Čer. 43); Z(auch)a S (chwagerja), ki je prišel 1569. l. iz Kočevja v Spiljano pa pridigarja (Elre, ZgP 1884, 225) in tudi prihodnje leto tiskal svojo pesem skupaj s Trubarjevimi? V Tubingi je študiral takrat Blaž Budina (Elre, Univ. Tübingen 72), v duhovniški službi je bil na Wirtenberškem Andrej Savinic, še l. 1572. Trubarjev pomočnik pri prepisovanju in pri korekturah (Trub. Briefe, 504). Iz vseh teh omgljenj sledi, da Trubarjevo direktivo sodelovanja pri redakciji in natisu pesmarice iz l. 1574. ni trdno izpričano in da obstoja možnost, da je oskrbel redajo kdo drugi.

Pri oceni zgodovinskih notic v pesmarici l. 1574. se ne sme porabiti naša tera, da so vsi postranski teksti še iz l. 1567. in l. 1574. le ponatis. Za Trubarjevo biografijo prihajajo v poštev datum in kraj, kje je bil pisan predgovor, za osvetlenje njegovega obzora operacije z „Windisch Sprach (nasl.), slavus (Čer. št. 3, 82, 85, 86), slovenski

(172), slovenec (172), sloven (172), slovenska dela
 (123), odstavki o zgodovini in pomenu godbe
 ter njeni vlogi v cerkvi, o namenu verifikacije
 krščanskega nauka, polemika proti la-
 tinščini. Na milje se odražajo podatki o petju
 ljubljanskih protestantov pa časa Trubarje-
 vega življenja v domovini, o Vitu Kislu in
 njegovi sinu Juriju Kislu, o Lenartu Budini,
 prvem učitelju evangeljske šole v Ljubljani
 in o ustanovitvi godbe (4 trombetaši v Ljub-
 ljani; posvetilo).

Najvarnejše so bibliografske novice.
 Večina se jih nanaša na permario. V po-
 svetilu iz l. 1567. pravi: „In erwegung solches
 hab ich unsere alte und neue Windische
 Geystliche Lieder vnd Psalmen (dadurch
 Gott lob vnder Jugend vnd einfaltigen im
 rechten Glauben, im Catechismus, vnd in
 allen Gottesdiensten sind vnderrichtet vnd
 gesterkt worden) widerumb von neuen ober-
 sehen, corrigiert, gemehrt, vnd mit eignen
 neuen Noten drucken lassen“. In šč enkrat:

„..... ich mich dankbar... erreige, hab ich
 diese unsere christliche Gesenge und Psal-
 men.... euch dedicieren.... wöllen las-
 sen.“ V „přičování“ govori o korinti petja
 in nadaljuje (Hub. I. 7): „Satiga volo sin
 jest dar S. Duha vkupe spravil, de tyckl
 di, preprosti se tejin laskej mozo tiga
 Catechisma naurhiti inu rastopiti i-
 nu da vejdo sa rhes volo je Kristus
 rhlovek ratal, vnuerl, od smerti vstal, v
 Nebessa shel, svojiga S. Duha k nam posla
 inu te ene Psalme, Ty nas vishajo inu
 vuzne, naveu tiga Orhanasha, koku inu
 sakaj imamo Boza probiti.“ Potem govori
 o katechizmu (Hub. I. 8, 9) in koncuje (Hub.
 I. 11): „Leta prid inu tu neispreklnemu
 verhomu blagu nebesku, kir se vtim Catech-
 smu naide, Je tudi mene perquaku, de so
 ta Catechismus Stryemi izlagami pred 20.
 leiti pustil drukati, ta perui vpesnik,
 ta drugi sto kratko D. Brenciono,
 Ta trety sto obilnu lutersko izlago,

Leta sem vene cilu mahine buquice pred
 muiga, imena Postavit, letih buquice je
 tyssyeh, du ie ime oli prodail, iest quishno
 ne veim". „Vi Shulmoistri puite shrasou
 vti vishi, koker ie notrauo."

Da meri raduji odstavek na pr.
 vi dve slovenski knjigi: Catechismus...
 sambt einen kurtzen Auslegung in ge.
 rangs weisz in pa Abecedarium und
 der klein Catechismus, je jasno: Kateki.
 pem v pesnih je drugi del Katekirna
 od str. 145. naprej, ki ima naslov: Bre.
 ves totius Catechismi expositiones; Kate.
 kirnem s kratko Breucijevu razlago je v
 Abecedariju; Katekirnem p obilno luterško
 razlago je katekirna I. del, ki se začinja
 p: De creatione a konča s: praeceptum
 dei generale. Tivina naklade (1000) ve.
 ja, pač sa vrako knjigo posebej. Stavok
 o stanju prodaje teh dveh knjig ob času,
 ko je Trubar, pričovanje pisal, hoče pač
 reci, da je Trubar parprodujo prvih slov.

knjigo prepustil nekomu drugemu, bodisi v Trubugi, bodisi v domovini, a da porneje stvar ni imel prav v evidenci. Če računamo 20 let od 1574. l., dobimo 1554. l. primer se ne da ničesar narediti. Če pa računamo od 1567. l., prideva v 1547. l. kar more v resnici vsaj v toliko odgovarjati, da je začel takrat Trubar s poskusi slovenskega pisanja. Tu je torej migljaj, da je tudi „pročvanje“ 1567. l. slepo ponatunjeno.

S pomočjo omenjenih bibliografskihotic se da razločiti tudi Tisti del marlovnega lista, v izdaji 1574. l., kjer se pravi, da so pesmi „třetých popravené imi populshaurum drittem mal corrigiert und gemehrt. Tisti in podobni izrazi, izveniši številko, se rabijo že v izdaji 1567. l. v nem. povetilu iz istega leta. Sledi da je imel Trubar ka-tekirem v pesmih, ki ga je začel 1547. l. pisa-ti, za prvo izdajo kancijonala, izdajo l. 1567. za drugo; iz česa sledi logično, da je izda-ja iz 1574. l. bila tretja. Tako postaja kasumij tudi terminus, pod katerim je kursirala pe.

marica: Katekionus- Celi Katekionus!

Za irgubljeno izdajo 1567. l. se da pa-
 reu paporednosti izdaje (: druga) ter 4 postran-
 skih tekstov (slov. predgovor, nem. posvetilo,
 pričevanje, pregledanje) še marrikaj druge-
 ga izlučiti. Da jo je priredil Trubar, je iz-
 ven vsakega dvoma. Trubar sam pa pra-
 vi obenem, da jo je „vkupe spravil“ z dru-
 giui. Ti „drugi“ so lahko avtorji pesmi,
 a tudi inicijatori, pomočniki. Na Krelja
 je treba vsekakor misliti. Dalmatin je
 bil 1567. l. v Tubingi in sicer v Tifferru-
 mu; bilo mu je sicer šele okoli 17 let (El-
 pe, Univ. Tübingen 68). Pri edini pesmi, ki
 se nahaja v njegovim imenu v perma-
 rici 1574. l., je označen z M., kar znači ma-
 gistra. Magistriral pa je Dalmatin šele
 1569. l. Toda možnost ni izključena, da je
 vrnil ta M. šele prireditelj izdaje iz 1574. l.
 Za obseg permarice 1567. l. sledi vrag toliko,
 da je bil v njej ves katekion v pesmih in pa-
 reu tega, re pralusi.

Vraj ena bibliographa notica se
 naučaja tudi na drugo knjigo mimo pe-
 smarice in prinaša obenem tudi vert,
 prodaji in cevač slov. protest. knjig (Zlu-
 bad 1. 43);,, Vtih drugih buquirah, v katerih
 ie ti ga Gospudi Breutia kratki catehizem,
 vtih peruih tryeh poguh, ie vti nemščini
 inu vtim slouenskim od ducim mladim
 slouensoma, kir sta na moim meistu cor-
 rigirala, dasti inu preuerh pregledanu,
 oli tu istu vsaki sastopni slouen more
 sam lahko popravititi inu sastopiti, da
 tyeni puhstali prestanteni. Inu poteh
 nual ie meni veideorh, da ty emi buqu-
 ry inu vesaryte slouenske buque predra-
 gu prodajo, satu tih ty bofi ne kupuis
 inu bodo saderohane, obtu ima vsaki
 veideti, de takih slouenskih buquih vti
 bingji, ki so presnost, neiso peisni, se vsa
 kimu šttyri pogue, vti slouenski derlu,
 li paq try, ampaq letih samih, kir so
 stemi Notami, vti bingji le try, vslouenski

deskeli le dua, sa eu kraizar prodais.
 Buli ali laseshi kup se ne mogo druhati.
 Tu Tolmarhene, pissane, Yslage inu slage
 se vom slouenom sabston sturi, Satu Bogu hwa,
 lite inu proffite, de taku dellu gre po sre,
 khi Bogu narhaft inu hitimu Ymullirhanu
 dosti duch. Amen. Inu iert te Buguarie
 hir take Bugue vesheio, proffim inu sueistu
 opominam, de vjamo od nih pravi spodo
 dni lou, de ne bodo sacrilegi, Cerkourni Ta
 tie, skaterini se Bug silnu serdi inu nee
 na tim suietu inu vprekli ostru shtraifa,
 Pred teim nee inu nas Jesus Christus nach
 Gospuad inu Ymullirhar miluntimu obari,
 Amen. Vash Primosh Trubar" (Pregledane).

Avtor te notice je nedvomno Tru
 bar, ki jo je prodaval. Določiti je treba
 tiste "druge bukvice", na katerih korektno
 po se prvi del notice nanaša. Nedvomno
 gre na tisk, ki je izšel tik pred čarom,
 ko je Trubar to pisal ali pa istočasno.
 Ako bi sponirali, da je prevedil Trubar

to notico šele na pesmarico 1574. l., bi morali sklepati, da imamo opraviti Trubarjevo izdajo Brencijevega kratkega Katehizma, ki nam sicer ni znana. Ako pa ne poniramo, da je ta Trubarjeva notica 1574. l. samo ponatis notice, ki je bila napisana na izdajo 1567. l., imamo v naši reviji knjigo, ki se da s to notico spraviti v prero; to je namreč Trubarjev Catechismus mit dem Herrn Johannis Brentii kurtzen. Außlegung, in Wündischer und teutscher Sprach zusammen gedruckt, Tübinga 1567. Časovna porednost se jako dobro sláže: predgovor pa ta nem. - slovenski katehizem je podpisau namreč januarja, predgovor pa pesmarico pa o Jurjevem, torej 24. aprila 1567. l.; katehizem je izšel torej le 2-3 meseca pred pesmarico, vmesni izdal Trubar nove knjige. Tiskovnih napak ima katehizem 1567. l. v nemškem tekstu res precej, v slovenskem jih ima manj. Tudi iskauje tistih, dveh mladik

slovencev", ki bi bila okoli januarja 1567. l. namesto Trubarja korigirala slovensko izdajo Brencijevega katekizma, ne more biti naša parlagi v oviro, saj so bili istodobno na univerzi v Tübingi trije "mladi slovensi" iz Kranjskega: Gregor Fasang, imatrik. 31. maja 1566., Lenart Mravlja, im. 8. junija 1566., Jurij Dalmatin, im. 19. avgusta 1566. (Elze, Univ. Tübingen, 67-8); misliti je treba predvsem na Mravljo in Dalmatina. Edino težavo dela moji kombinaciji Trubarjevo operiranje "s prvimi tremi poglavi katekizma". Tiskovnik pol ima namreč katekizem 1567. l. menda sploh samo tri, ker ima 32 paginiranih strani in je tiskan v 12° (Bernegger). Bodisi da Trubar pod "poglavom" ni razumel tiskovne pole, bodisi da se je pmotil, vsi drugi momenti se tako slabejo, da vdrinjem kombinacijo: "druge slov. bukvice" v "pregledanju permarice" iz 1574. l. so Brencijev katekizem 1567. l. in celo "pregledanje" je bilo re v permarici 1567. l., ter je v izdaji 1574. l. slepo ponatisnjeno.

Tri duhovske pesni, Tübinga 1575.

Film 15

Prim.: 1. Dunaj-mae. ^{398.057-A. M.S.} (z večerno mol.);
 2. Tübinga-univ. (brez večerne molitve,
 ki je prišla k Ps. 1579). Tübingški prime-
 rek: Catch. 1574, Prvi Ps. 1579., Tri duk.
 p. 1573 skupaj verani, verzul Carl Pflie-
 Buchl. in Tüb.; na hrbitu: Windische/
 Catechismus/und/Psalter/91/377.

Lit.: Elre, Geraugb. JgPO^o 1884, 22-23
 (s ponatisom Čeriovih št. 42, 2 kitici
 in 42; oboje po pisavi 1595. l.); Elre,
 Kat. JgPO^o 1893, 100; Mantuani, Slov.
 pesnaričica: „Tri duhovske pesni“,
 Cerh. glasbenik 1908 in separatus
 (: ponatis pesnaričice); Štehad I. 56-9,
 67. Čeriove šte. sledijo v tej pesna-
 rici tako: 1: 52; 2: 45; 3: 27; 4: 29; 5: 40;
 6: 44; 7: 42; 8: 48; 9: 93; 10: 73, 11: 64.

Predvsem je treba vsebinske podatke
 narlova spraviti v sklad z vsebino samo.

Naslov zbirke pripisuje tri peruci Trubarju. Najprej pravi: „Vti eni ie te cerque boshye super nec souvashniku, toshba inu molitou“ v knjigi odgovarja temu št. 2. (čer. šte. 45), kjer je tudi nadpis isti, rano nadaljiam & oparko: „vjeta is tih Psalmov, In seč is tie 74. in 75. P. Truberia.“ Dalje pravi naslov o Trubarjevih priporih še: „Vti drugi inu trety, se vrhki inu pravi od prida inu dobru te Cristuseviga Gorinstavenu inu hviena Tuebessa.“ Temu odgovarjata v knjigi res dve številki: 3.) Veli honorhna peissen, vti se pravi inu vrhki, kakou prid inu dobruto ie Cristus vseu Vernim, mega martro inu Gorinstavenu od smerti, dobriga fturil, opravit inu dobil. P. Truberia. (čer. šte. 29).

4) Ena peissen od prida inu dobrute Cristuseviga hviena Tuebessa inu drugiga prihoda na sodni dan. P. Truberia (čer. št. 29.).

Končuo beleri še naslov: „Per tim so eni nralui inu ena Koskivahora peissen, od Jurio Daluatiua inu Jancha Schwageria,

tolmarheui." V rbirki sami je 12. Delicati
 novim imenom opremljenih 6 pesmi: št. 1:
 Canticum Simeonis (čr. 52); št. 5: Ps. 25 (čr. 40)
 št. 6.: Ps. 31 (čr. 41); št. 7.: Ps. 46 (čr. 42); št. 8: Ps. 124.
 (čr. 48); št. 9: Ps. 91 (čr. 93). Z imenom Schwazj-
 gerjevim je označena ena pesem: št. 10: Ps.
 shishua peissen (čr. št. 73). Neke nesklad-
 nost med naslovom in vsebino se opazna že
 tukaj, ker Canticum Simeonis ni niti pralno
 niti božična pesem, ki jih napoveduje na-
 slov, vendar je tukaj jasno, da se je priredi-
 telj naslova samo slabo izrazil, ker je ne-
 dvomno, da je ob prirejanju naslova že
 vedel za pesem, ki jo je postavil rbirki na
 čelo.

Močljivejša postaja stvar, čim se
 račeta primerjati oba ohranjena primer-
 ka: dnuajski in tubniški. Priponi njam
 da je veran dnuajski primerek pale,
 tubniški pa skupaj z dvema drugima pe-
 smaricama. Zaporednost teh treh pesem,
 skih tekstov, ki jih je zveral veno knjigo,

kakor kaže oparka na platuicah, Carl Pflick, Buchbrüder in Tübingen, je sledeča: a) Ta celi katekizem iz 1574. l.; b) Ta prvi psalm iz 1579. l.; c) Tri duhovske pesni iz 1575. l. Kočljivost tiči v tem, da ima dunajski primerek rarer je omenjenih 10 pesni še eno, ki se nahaja na zadnjih dveh listih: (št. 11) Completa, Verberna Molitou, P. Truberia (č. 461). Ta dva lista s Trubarjevo kompleto se nahajata sicer tudi v Tübingu, toda ne na koncu Treh pesni iz 1575. l. ampak na koncu Prvega psalma iz 1579. l. Medsebojno primerjanje dunajskih in tübingških dveh listov s Trubarjevo kompleto nas takoj prepriča, da se gre za dva tiska, ampak za en in isti tisk. Treba je torej odgovoriti na vprašanje, ali se je natisnila Trubarjeva kompleta kot dodatek k Trem pesnim iz 1575. l. ali pa kot dodatek k Prvem psalmu 1579. l. Odgovor nam more dati primerjanje papirjev in tipov teh dveh

listov s papirjem in tipi Treh duhovskih pesmi na prvi in Prvega psalma na drugi strani. Dočim se pri Treh duhovskih pesmih niti papir niti črke, nardeliter prostorka ali notni sistem od obeh listov s Trubarjevo kompleto v ničemer ne parlikuje, je pri Prvem psalmu ravno nasobe: štirje listi Prvega psalma kažejo drugačen papir, drugačne tipe, drugačne črke, drugačno nardeliter prostora in drugačni notni sistem kakor pa tista dva lista s Trubarjevo kompleto. Iz tega sklepam, da spada Trubarjeva kompleta k Trem duhovskim pesmim iz 1575. l., kakor je to v dunajskem primerku, dočim je prišla v rverz s Prvim psalmom v tueliškem primerku po rnosti; bodisi kuzirgo vera, ali pa tistega, ki ga je ranj priredil. Stem se strinja tudi neka sicer postransko okolishina. Na koncu Trubarjeve večerne molitve se nahaja opazka: Finis. Ta opazka se veliko bolj stri-

vija s Treimi duhovskimi permimi, kjer ni na koncu deset permii nobene oparke, kakor pa s Prvim pravuom, kjer se nahaja na koncu tretje vklage prvega pravua oparka, ki odgo- varja še sama oparki: Fiiiis.

Prireditelj Treh duhovskih permii za tisk ni nikjer izredno imenovan, ve okolici ne pa govorijo na domnevo, da je bil to Trubar sam. Neskladnost med naslovom in faktično vsebino klasi glede Trubarjeve večerne molitve se da razlošiti pač na ta način, da Trubar te voje permii ni takrat, ko je dal v tisk naslovni list, se ni mudil sprejeti v zbirko. Biografska notica se nahaja v knjigi samecua, ki pravi, da je klosil Trubar voje Tri duhovske permii, vne ga vnuvični dolgi tečki bolezni" (naslov). Vsi pa tekst ni osnačen noben, pač pa pri Galmatinovih in pri Svagerjeri nemška melodija, po kateri se naj slovenska pesem poj- je: št. 1, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

Disputacija, ki jo je izdal 1575. l. med 9. junijem v Gradcu neki jezuit proti slovenskim protestantom, je izprijana doblej ravno po Trubarjevem poročilu v Katekizmu & od nje izlagana iz 1575. l., kjer se pravi: „Es hat auch in disen Jar (torej 1575. l.) zu Graetz in Steyer nahe bey unserm Vatterland ein Jesuit eincharpffe in seinen Sinn Disputation wider vnere Kirchen vund Religion im Druck außgehn lassen“. Trubar imenuje njej tudi siterjauca Pachenecherja, „ein neuen Jesuitischen Catechismus“, toda beležka dokazuje, da gre res za slov. knjigo, ki jo je napisal jezuit: „Jesuitarij, novi menihi... Slovenski pisheio“ (501). Siterjauca Pachenecherja pač ni štel Trubar med „nove menihe“! Knjiga je po Trubarjevem izvestju skušala dokazati z reki, historijami in primeri iz v. pisma, starih očetov in koncilijev, da je rimska prava

katoliška cerkev, evangeljska pa krivover-
nikov: „In völehen er mit verkehrten vngereim-
reimten fälchlich angerogensen Sprüchen,
Historien vnd Exempeln auß der heiligen
Schrift, alten Vätern und Concilien bewei-
sen will, daß die jetzige Päptische Römi-
sche Kirche die rechte vnd Apotolische vnd
die unser unrechte und Heterische sey.“

Christenco knjige uponirata: Oblak,
Donecki, Zl. S. 1891, 137; Grafenauer,
Kratka (I. izd.), 54, 55; Kratka (II. izd.)
72; ova s pripisanimi mojnosti,
da bi mogla biti knjiga tudi ne-
slovenska.

65.

Primož Trubar, Katechismus z dvejma
izlagama, Tübinga 1575. l.

Prim: 1. Berlin - kr.; 2. Dussel - nac.; 3. Gra-
dec - univ.; 4. London - Br. Mus. 5. Reka - gimn.
6. Zagreb - ak. (bivši Miličević v Varačdinu).

7. Sadnikar,
prog. (LZ,
1949, 500)

Lit.: Zedler, Universal Lexicon XLV,
 (1745), 1229; Ljubić, Ogledalo II. 551 (o
 ponatisonu poročila v posvetilu o Pa-
 cheucherjevem kompendiju); (Ulabo-
 vrh), Dozdaj nernauna knjiga Tru-
 barjeva, LŽ 1883, 478-9 (ponatis odl. o
 Pachucherju in o Trub. očetu); Ljuka,
 Pintar), LŽ, 1883, 606; L(avec), LŽ 1883,
 607; Milčetić, Nepoznata dolele knji-
 ga P. Trubara, Vienna 1883, 492; Oblak
 Dneški k hist. slov. dialektologiji,
 Lell P 1891, 135-53 (o ponatisonu ve čim
 zgodovinskih natic); Elze, Kat. Jg 00,
 1893, 93-17, 100 (z izvlečkom iz predg);
 Ahn, Bibliogr. Seltenheiten d. Trubar-
 literatur, Graz 1894, 23-33 (Graški pri-
 morek); Elze, Schriftre zur Ritualb.
 Jg 00 1895, 172; Štekelj, Kar. pismi
 III., 649 (odlomek o cerkvenih lat.
 pismih); Simonič I. 536; Pintar, Kdaj
 je bil Trubar v Lohi, LŽ 1905, 205 (odl.
 o postanku pom. cerkva); Kideič, Epi.

log, Naši rapiski VI. 1909, 168, 173 (odl. o cerkv. lat. pismih); Mautuanci, zgod. razvoj slov. cerkv. pismi, Ljubljana 1913, 4 (odl. o slov. kat. cerk. pis.); Kidrič, KO, 12-16, 17, 20-2, 24, 25, 26, 29, 44-5, 60, 61, 80-83, 89, 90, 94, 98, 121, 125, 126, 141, 142, 143, 144, 148, 151 (agenda, pozivi na cerkv. ordningo).

Wem. porvetilo mlademu Franosu Juriju von Rein zum Sternall iz Doredingena na god sv. Primoža in Felicijana (t.j. 9. VI) 1575. l. Zatrjuje č v naslovu, da prinaša knjigo rarem dveh parlag katekizma še pridige o starosti prave vere, stroje molitve (Klauer-taffel) in pa malo agenda (: obrednik z naj. potrebnijiimi teksti), Motivov sa iedajo knjige navaja dvoje: vsi na slov. jezuitske proti. evangeljske knjige (pow., Oblak 137) se naua. šo pač prednem na pridigo; prošnja krauj. skih in koroških „služabnikov te prave cerkve božje“ (409, KO, 13) t.j. evangeljskih pastorjev se nauaša zgolj na agenda. Motivode.

dihačije je tukaj specialno poudarjen:
 botrovska dolžnost (ZGPÖ, 1893, 94; Oblak, 139),
 za vir Katehizmu se navajata Breucijeva
 (nasl.) osv. „kratka prava witemberška jela-
 ga“ (20, Elre 24) in pa razlaga ell. C. Vischery
 (nasl. Elre 93), torej res dve razlagi. Pridigo
 označuje Trubar na splošno „zusammen
 colligiert“ (Elre 94), specialno tudi, da je iz
 „w. pisma, starih kronik inu vičevikov
 vkupe kbrava“ (nasl.). Na Trubarjevo biogra-
 fijo se nanaša cela vrsta podatkov: o
 domovinski pokrajini (Kraijec, slov. pred-
 Oblak, 139) in pojstui vari (Rastek, slov.
 predg., Oblak 135), o imenu in poslu očet-
 (267, 525; LZ 1883, 479; Obl. 137), o bivanju
 v Solnogradu 1519 (241; Obl. 138), o bivanju
 na Dunaju 1528. l. ob čaru, ko so sergali
 Prattačarja Hlubmaierja in njegovo ženo
 vtopili (241; Obl. 138), torej 10. marca (lovertk,
 o službi pridigarja in dostojanstvu ka-
 nonika v Štublgari pred 40. leti (povetk,
 Obl. 135, Elre 94), torej 1535. l.; o pridiganju v

Ljubljani koper romanje na Goricaunsko go-
 ro pred 28. leti (242, Obl. 137), torej 1546. ali
 1547. l.; o službovanju na Kraunjskem obe-
 nem s drugimi predikanti pred 13. leti (nov
 Oblak, 135), torej 1562. l.; o odnošjih med Fu-
 barjem in Franceu von Reiu pred 40. leti, de-
 želnim odbornikom, pred 40. leti, torej 1535. l., ter
 stariši Franca Jurija von Reiu pred 13. leti, torej
 1562. l.; o bivanju v Ljubljani 1562. l. v Polkovi
 hiši, za katero proti vodi je stala mezarija (189,
 Obl. 138), o bivanju v Deredingau 1575. l. ob bolerni
 in kronosti (nov., Obl. 137), ter o diktiranju pricij,
 joče knjige (nov., Elre 94). Za ovetleuje Trubarje-
 vega inventološkega duševnega spora pri-
 kajajo vpoštev raba klavirskih mitoloških imen
 (268-75, Obl. 139, 140), poudarjanje težav pri pre-
 vajanju v slovensišino (106, Obl. 139) in pa operaci-
 je p. i. r. r. : Slovenci, slovenski jezik (178, Obl. 139),
 Orajinci (Obl. 135), Kraunjeri in Slovenci (202, LZ 188;
 205), Kreiner und windische (nov., Elre, 94), Koo-
 vati (Obl. 135) in Nemci (156, Obl. 139), nemški (106),
 latinski (106).

Tamed slov. tiskov omevja parcu Pacha
 nakerjavega kompendija in jezuitske disputaci-
 je, o katerih smo že govorili (it. 61, 64), še slede-
 če svoje stvari: 1) priloge katekizma (nov., Obl. 137);
 2) priloge novega pakona (nov., Obl. 137); 3) postile
 (nov., Obl. 137); 4) locos theologicos (nov., Obl. 137); 6)
 Examen Philippi (nov.); 7), slovenska cerkorna
 ordnina "pred petnajstimi leti drukana" (444),
 torej in 1560. l., viz. splošno, "Cerkorna ordnina"
 (45, 463), "tri naše slovenske bukve, to cerkveno
 ordnino (59); 8) psalter (nov., Obl. 137); 9), "naše
 pesni iz katekizma (217; Strk. II. 650; KO; Maut. 7),
 Torej protest. pesmarico. Ta pesnja in njena for-
 mulacija prica nien o neki Trubarjevi ohlap-
 nosti in povirnosti pri izračunju, vendar se
 da spraviti v sklad z našo pesnjo. Ker loči tu,
 kaj Trubar priloge novega testamenta iz-
 recno od postil, razume pod tem izrazom
 pač razne predgovore in sumarije, o katerih
 je opreuil dotakratne dele novega pakona.
 Da omevja Trubar postile in ne postilo ali
 kvečjemu postilo, ker je izdal 1557. viz. 1558.

v pesnici samo svo postilo v dveh delih, to je pač laprus, ki ne znači ničesar posebnega. Loci theologici so tusa dolga predgovor = prevod Melanctonovih loci communes iz 1557. l. Tri konference so istovetne s Trubarjevimi Acti- kuli iz 1562. l. Examen Philippi in pa cerkovna ordninga sta v pesnici ena sama knjiga, ker sloni prvi del Trubarjeve cerkovne ordninge skoraj čisto na mehlenburški cerkovni na- redbi iz 1552. l., kjer je prvič izšel Melancto- nov Examen ordinandium: „Tri naše sloven- ske bukve“, ta cerkovna ordninga“ so trije deli, iz katerih obstoji Trubarjeva cerkovna ordninga, namreč: 1) „Od tige maaka“; 2) Opri- digarstvu; 3) „Od ceremoniis“. Trubarjevo ra- čunauje pa letnico cerkovne ordninge s 15 leti od 1575. l. naprej, je nedvomno pomota, ker se da na novi rodobnih dokumentov k vsi gotovostjo dokazati, da je tisk Trubar- jeve cerkovne ordninge pred 1563. - 1564. l. iz- ključen.

K razumevanju dobe služijo notice:

o slovenskih katoliških cerkvenih pesnik pred in med reformacijo (217-8, Štrekelj II. p. 4, 650; Epi-
 log 16-17; Mantuani 7); o koledih in kolednikih
 med Slovenci z odlomkom slovenske kolednice
 (218; Obl. 141; Štrekelj, Opf. Ph. XIV, 630; Penni III. 4;
 Grafenauer I. 2, 45); o slovenskih vrarjah, apokrif-
 nih pričah in bolgarskih patronih (268-75; Obl.
 138-40); o kmečkih vstajah 1508 na Ogrskem,
 1515 na Krajskem, 1528 na Štajerskem, 1573
 na Dolenjskem (333; Obl. 144); o sponinju na
 celjske kneze (333; Obl. 144); o Turkih v Rastči
 1528. l. (267, Obl. 237); o postanku romarskih cer-
 kva na Slovenskem: na Bruniki, na Gori na
 Gorici, pri Gorujem Gradu, pod Gradcem, nad
 Ljubljano (najbrž Dobrova med Polhovim
 Gradcem in Ljubljano), na Kumu, nad La-
 škem, na Slivnici (202, Obl. 138, LZ 1905, 205); o
 o protiaagitacijskih tolkaških katoliških ve-
 ševikov (nov., 242; Elze 94; Obl. 137), o protika-
 vanjih katoliške mase (189, Obl. 138), o slovenskem
 liturgijskem jeziku (178; Obl. 139). Nekatero zgodov-
 vinskih novice segajo preko slovenskih mej:

poročilo o stroičkih v ribniku poleg ženskega
kloštra v Rimu (397; Obl. 139) je nobraus bogve.
kje; poročilo o procesiji k Hlubmaierjeri kape.
li v Regensburgu 1519 in o Hlubmaierjeri ter
njegove žene smrti 1528. l. sloni na avtopriji
(241, Obl. 138).

66.

Jurij Dalmatin, Jerus Sirak, Ljubljana,
Joannes Claudius 1575.

Prim.: 1. ^{14.852-A} Dunaj-nac.; 2. ^{R 19147} Ljubljana-štud.
Primerek v ljublj. štud. bibl. (19. 147): Pred.
lista: ex libris P. Marcii a S. Aut. Padu.
ano Aug. Excalceati 1765. Nasl: list
prilepljen, tiskau ex libris: Ad usum
Fr. Erasm. Discalceatorum ordinis S.
P. Augustini. V Ljubljano je prišla knji-
ga iz Kopitarjeve ostaline. Kopitar
pa jo je dobil, kakor je pripomnil
sam na rokopise zgodovine sloven-
ske literature, ki jo je napisal Čop
za Šafarika, iz ostaline vabskega

superintendentanta Schmidt (ZMS, I.
140). Strani 183/994 in pa 233/238 manj-
kajo.

Lit.: Östen, Gel. Anzeigen 1779, St. 1. S. 44.
Pohlin, Bibl. Carn. 1862, 256; Šafarik,
99 (prim. ZMS I. 140); Dimitz, Gesch. IV. 181,
193; Levitik, LZ 1881, 775; Elze, Bibell.
Jg. 1895, 147-9 (zvebinu novetila in
ponatisom delov slov. tveag.), 167 (ex);
Ehn, Entlingsdr. 5-7; Kidrič, KO.
Nemško novetilo Hansu Klirku

Furinal - „Hans Maruel, Burger und Buch-
drucker darobbt“, iz Ljubljane 11. oktobra
1575. Trsel je brez navedbe avtorja, a tisti
podobniki, ki so parmere vsaj nekoliko po-
znali, so gotovo vedeli, da more biti to le
Jurij Dalmatin, na čigar avtorstvo nam ka-
že danes poleg Dalmatinovega lastnega
odkritja v Bibliji 1584. l. tudi jerik te
knjige z vro gotovostjo. Predloga se omeju-
jele splošno: Sa tige volo so one spodobni
is tige Gerchiga iserika nihar le vta latinok

Nemški, laški inu druge jezike, temurh
istih istih vnašo braurko llouentkino
ručistu preabrneue, na nouu pregledane
inu sdai peruirh letukai na dan dane.

Uekaj notie pojaunjuje pgodovino prevoda:
da je Sirah v slovenščino preveden prvič
(3B), da je nastal prevod še leta pred nastankom
in ricer po naročilu Klaura Kholo, v čigar
družini se je rokopis čital (3B), da je dobil
tak rokopis v roke tudi tiskar Claudelc,
ki ga je dal pred nastankom še v korekturo
ljudeu „veščim krajskega jezika (4a);
med temi je bil gotovo tudi Boharič (Di-
mitz, Gerch. III. 193. po Delmatioveu me-
morialu iz 1581. l.)

Za avtorjevo obzorje prihajajo vpoitev
izrazi: mi Slovenci, krajska slovenščina (slov. predg.)
slov. jezik (nasl.), Krajinci inu Slovenci (slov. predg.), la-
tiški (naslov, slov. predg.), gerški, judovski, nemški je-
zik (slov. predg.), za Claudelčovo pa stremiljenje
in skrb za „priprnost krajski govor“ v knji-
gi, ter operacije z izrazi: windisch (nasl. 30, 40)

vervindischen (36), Krainerische Sprach (4a). Na milje se nanašata notici o vlogi Jerusa Sira- ha v protestantovski cerkvi sploh in v dru- žini Khisla še posebej.

67.

Jurij Dalmatin, Pasijon, Joannes Mandelz, 1576.

Primerki: 1) ^{32. Z. 41} Dunaj-novc.; 2) ^{Z 10019.} Ljubljana-
stud.; 3) Wolfenbüttel-nadv. - Ljubljanski prime-
 rek (10.019): J F D O 1591 Isten Jar v geschriebu
 den 8 tag Marti mert vinderter von Laybach
F S Z Z 1591 Isten Jar Jungfrau warwel vana-
 nig. - Huius Sclavonici libelli sum possessor
factus no. ¹⁶³³ ~~1563~~ mense primo, libera donatione
 Nobilis et Serenissimi Dni Johannis Matthaei
 von Bernardin zu Bernthurm ego Michael
 Luptixus Gorlicensis Lusotus. 10: Leta vo-
 da bi se bila mogla dragu verh kakor so
 tristu denaricu predati - nad „kakor so“:
 dann für. Ladobna verava: rjava monje, Pap-

pendeckel; spredaj plošča: monogram X?,
rek: nuer natus est nobis et filius datus est
nobis. Zadaj plošča: monogram J.S., rek: hic
est filius meus in quo mihi complacui; nota-
ček s figurami (glavami): 1) ženska glava, obr-
njena na desno, z letnico iz 4 števil: pod
tilnikom 15, pod brado 39, torej 1539; 2) moška
glava s krono, obrnjena na levo; 3) ženska
glava, obrnjena na desno, brez letnice; 4) moš-
ka glava z lavorjevimi vencem, obrnjena na
levo; 5) monogram: drevo z listjem, ki je podob-
no lipovemu listju, na levi strani stebela čr-
ka, ki bi mogla biti M, na desni strani stebela
črka, ki bi mogla biti K. -

Literatura: Dr. B. Klun, Beiträge zur
Literaturgeschichte v. Krain, Mhftk, VIII (1852), 66-
67; Šafarik I, 127; Dimitz, Gesch. K. III, 191; Levstik,
Lž 1881, 775; Ure, Gesangsb. Jgob 1894, 24-5 (z vsebino
predg.); Ure, Katech. Jgob 1893, 100; Ahn, Erstlings-
drucke der Stadt Laibach, Graz 1896, 7-10; Kidrič,

Nemško posvetilo: *Phaciju* slobodnemu
 gospodu Thurnu - Jurij Dalmatin iz Ljubljane
 12. marca 1776. Vsebuje notice o knjigi sami, ki o-
 menjajo kot njene dele: 1) oris trpljenja Kristu-
 sovega; 2) „eine schöne und fast nützliche Predig
 des... Brentii, darinnen fürnehmlich von der
 Bedeutung der Opfer im alten Testament, und
 den rechten nutzen des Leidens und sterbens
 unseres Herrn Christi gehandelt wird“ in 3) „da-
 neben den gantzen Passion, gesangweys in
 reymen gebracht, und als in Druck verfertigt.“
 (44a). Te notice kažejo, da ne spada k knjigi le-
 „ena lepa inu potrebna pridiga od Pasijana
 Kristusoviga“ (44a-63r resnici 64b), ki je po pa-
 ginaciji listov in po signaturi tiskovnih pol
 nadaljevanje pasijanskega teksta, ampak
 tudi, *Passion... v leto Peijser... od Juria Dalma-
 tina... slosher... v Lublani, Joannef Mandeltr,
 1776*, ki ima poseben naslovni list, novo sig=

naturu pol in je brez paginacije listov in strani. Vse te radnje okolščine torej samo kažejo, da se je knjižnica s pasijonom v verih tudi posebej prodajala. Za pasijon (lt, 6) in pridigo (44a) ter pasijon v verih (nasl.) se poudarja, da gre za prvi prevod v slovenščino. Viri se navajajo deloma splošno, deloma točno. Za pasijon: 4 evangelisti, dalje „Doctor Johann Bugenhagen Pomer, Johann Prentz vnd andere gelehrte Theologen mehr“ [sign(14a)]; za pridigo se pravi dolatno, da je bila „poprej skuri rajnciga Janka Prenzia sturjena“ (44a). Pri pasijonu v verih se navajajo kot vir le 4 evangelisti; verifikacija se torej označuje indirektno kot Dalmatinova last, perva pa dirigira Dalmatin „na višho kakor ta Nemški: O mensch beuein dein sünde groß. Ali kakor ta slouenska peisen: Sucti Paul venim listi“ (naslov). Nemški verz je račetek pasije Sebaldta Heydena, ki je izšla v posebnem tisku pri Juriju Wächterju v Nürnbergu 1545. l. in bila torej

v Ljubljani tako znana, da se je mogel Dalmatin nanjo povivati; slovenski verz pa je račetek. Dru-
barjeve „Quid sit coena dominica“, ki je bila izšla
v pesmaricah 1550, (1567) in 1574. l. z notami, v pes-
marici 1563. l. pa brez not.

Motivacija posvetila se od drugih moti-
vacij posvetil razlikuje v toliko, ker podčrtuje u-
panje, da bode ljudstvo radi avtoritete naslovju-
keve rajši knjigo čitalo. (Er. 5 a). Biografija avtorjeva
dobi prvo z notico dostojanstva magistra ter
o predikantstvu v službi kranjskih očetelnih sta-
nov (naslov). Dalmatin operira tukaj z izrazi: slo-
venska pesem (pasijon, naslov), vindischer Volk (Er. 2 a),
Sprache (naslov), „unsere crainerische Sprache“ (Er. 4 a),
Vaterland (Er. 4 a) in nemški (pasijon, naslov). Na sodob-
ne ravnane se nanašajo še notice o mnogih prevo-
dih pasijona v narodne jezike (Er. 1), o slabem poz-
navanju pasijona med Slovenci [] in pa o
dostojanstvih in vlogah Macije Shurna (posvetilo,
nadpis, Er. 4 - Er. 3).

Primož Trubar, Nova testamenta po-

sledni del (- I. d.: Listi Pavla Judom, dalje listi
Jakoba, Petra, Janera in Judeža ter Apokalipse).

Tubinga 1577

Film 4

Prim: 1) Praga - max.; 2) Stuttgart -
scā. - Praski primerki: belo usnje, sodobno.
Notranja stran platnic: 1) Andreae Ruschi-
ni ... Lavacensis Carniolique (L. II, 207). 2)
Moskva 1867 221 Mark - Въ Императорскѣмъ
Народномъ Музеѣ - на камъ въ даромъ
г-на Ивана Ивановича - во время пребывания
въ Москвѣ - усерднѣише рукоисана А. Кудыревъ.

Lit.: Schmurer 119-21 (2 svet. posv.); Elze,
Bibell 1808 1895, 149-152, 167 (2 svet. posv.); Kleid,
po Hubadovih zapiskih, kar pa v članku ni poveda-
no), k Trubarjevemu životopisu. 1. Njegova
domovina. Trubarjev zbornik 276-7 (posveti-
ti iz posvetila, brez orira na to, kar se
imata Schmurer in Elze in brez orira

na potrebe slovenske literarne in kulturne zgodovine), 186 (o praškem primerku; tukaj je povedano, da poroča o tem primerku Hubad).

Nem. posvetilo Trubarja iz Berendingena

1. IV. 1577. krajskim plemičem: 1) Kristofu slobodnemu gospodu na Turjaku in Radbiški; 2) Andreju Turjacičanu, gospodu na „Schoubergu, Seisenbergu in Raidecku“; 3) Francu Galbu; 4) Jakobu Gallu. Tma dve letnici, ki jih je treba spraviti med sabo v oklad: naslovna stran in posvetilo letnico 1577, prva stran, ki sledi pravemu tekstu, letnico 1576. Na kako pomoto ob teh dveh letnicah ni misliti, ker se daste drugate razločiti: v tiskarno je šel najprej tekst, ki se je dotiskal še leta 1576.; medtem je pisal Trubar posvetilo in slov. predgovor, a tisk teh stvari se je ravelkel do 1577. Tiskar ni imenovan, a tiskarsko znamenje (str. 510) nam svedoči, da gre za živšo Morhartovo tiskarno, ki jo je bila prevzela po smrti Ulricha Morharta najprej njegova vdova, potem pa njen sin iz prvega zakona, Jurij Gruppenbach. Ča

tlast se poudarja, da je prvič tiskana, četudi se sle-
 neni pove, da je drugič popravljen in prepisan (naslov).
 Notica o večini knjige so v skladu s knjigo samo,
 izrečni evr. Trubna namreč omenja Kristofa Spin-
 dlerja in Jurija Kisla publikacijo na smrt Herberta
 Turjaškega in nadaljuje: „davon hernach in der
 Hindischen Vorred mehr geredt wird“ (K, 191). V slov.
 predgovoru se uicer Herbert Turjaški omenja, toda
 kratko, dočim o Spindlerju in Kislovi publikaciji
 niti govora ni. O virih svoje varlage pravi, da jo je
 „aus vieler von Gott erleuchten vnd bevesten Peri-
 berten Bücher zusammengezogen, was dunkel vnd
 unverstendig erklart“ (K, 192); o komentarju pred
 Apokalipso pa še specijelno, da je „vor die Offenba-
 rung Johannis... die lange Vorred D. M. Lutheri ge-
 stellt“ (K, 193). Obširno govori o zgodovini in mo-
 tivih dedikacije (K, 191, 198); v tej reči se izraža
 tudi nada, da se bodo knjige radi naslovljencev
 bolj čitale (K, 198). Med veroki, da se je irdeja iz
 časov, ko so naslovljenci v Tubingi studirali,

torej nekako 1568-69. l., sem ravlebla (cfr. *Blze, univ. Tab.*, 69, 71), se navajajo rarer bolerni, starosti, nedostatka sredstev tudi malomarnost in posvetni pooli (K. 191). Špccijelno se utemeljuje „mahina forma sli Model za volo lahkiqa nošena imu Kupila“ (nad. l. b., K. 189, 191).

Barne so biografske notice za Trubarja: o rojstni dečeli; rojstni vasi Rastahitri, podložništvu Turjačanom (Wohold; K. 194, 197), rojstnem letu (1500), začetku pridiganja, 30. erstlich in der Grauenschofft Lilli, nochmals im Landts Drein, das Euangelium vom Reich Christi, vund Catechismum inspecter verstandt neben andern (gleichwohl noch bey der Mass) kerprediger angefangen,“ o podobnem pridiganju na Kranjskem pol. 1530, o 47 letih pridiganja do 1. aprila 1547, torej od l. 1530 počeni (K. 194), o 17 letih od začetka preganjanja do prvega preganjanja, ki se stavi torej v leto 1547 (K. 194), o treh preganjanjih (K. 197), o podpari, ki so mu jo nudili med preganjanji predniki naslednjim:

cev (H. 197) in drugi Kranjci, o odnosjih med Trubar-
 jem in naslovljenci v času njihovih študij na uni-
 versiti v Tubingi, torej v l. 1568-9 in sledečih, o občeva-
 nju z dvema studentoma iz sedmograške dežele
 1576. l. (H. 105), o Trubarjevi težki bolezni v radujem ča-
 su (H. 189, 191), o etnologiji duhovnega pastirstva med
 Slovenci (H. 189; nasl. l. b.: Vask star Paštyr Trubar; prep.
 posvetila (H. 104): Iver Gnadem Ernest vnd der Kreinischen
 Hindischen Gemein Gottes Treuerynd dienstwilliger
 Seelsorger Primus Trubar).

Etnografski in geografski imeni, skaterinici
 Trubar tukaj operira, so sledeči: slovenska dežela (H. 105),
 naš jezik (H. 189, nasl. l. b.), unser gemeine vindsche Sprach
 (H. 191), Kreinische vindsche gemein (H. 204), Crainri inn
 Floveni (nasl. l. b., II, H. 205), Kreiner und Hindische (H. 192,
 198), kronaska dezhela (H. 206), vrdelsta dezhela (H. 205), Wo-
 geritko (H. 205).

Na prejšnje protestantske liste se nanaša ena
 spletna notica: Sind verhoffe, diese unsere Arbeit, werde
 unseren Gottseligen Crainern vund Hindischen gefallen...

d. durch sie ... in den Gottgefälligen dienoten (die sie
 zuvor aus dem Catechismo, Euangelisten, des heiligen
 Pauli und andern B.chern gelehrt), (X.194). Ta splodna
 notica torej ne vsebuje nobenega dela, ki bi ga nebilo
 v naši seriji. Spocijelno se omenja samo ena Turbarjeva
 knjiga: „Berite ta 59. 60. capitula vti naši tolgi Pred:
 govori zhes ta novi Testament...“ (X.206). Na drugem mes-
 tu opet opozarja na je bralce nato, kaj je pred 20. leti v
 „predgovoru cez novi testament“ pisal (X.207). Tu je
 jasno, da gre za dolgo predgovor: Loci communes in
 1557 l. že dvoje tiskov omenja Trubar, ki pa ne spadata
 v vrsto propagandnih protestantskih spisov. Navedeni
 namoi o poracu Herberta Turbarkega, nadaljuje:
 „wie dieselbige M. Christophorus Spindler und Herr
 Jörg Kisel rum Kaltenbrunn etc. Lateinisch vund
 Teutsch verhofflich, ordentlich vund rierlich haben
 beschrieben“ (X.197). Tu imna Trubar v mislih Spindler-
 jevo nemško, „eine christliche Leichen = Predigt beider
 Begräbnis... des... Herrwarden Freiherrn zu Auersperg...
 den 22. Tag Septembris dieses 1578 Jahres“ in pa Kislovo

„Herbardi Ruopergii Baronis ... gloria etc., ki sta se natimili obe 1575. l. v Ljubljani pri Mandelcu (U. MofK 1906). O programu bližnje bodočnosti govori Trubar v tej knjigi večkrat: „boto tudi skoraj, ie li vola Bohya, is muie dolge tedke bolejni, te tuange-
liste sobitno Islayo imeli“ (nak. l. b. L. 189). Istipomen ima tudi: „Vievol ich nun vor dieser Zeit mir für-
genommen, das ganze new Testament mit den Com-
mentariis in Folio zusammen in ein Buch zuver-
cken, vund etliche Göttliche, besame Landtschafften
vund verlegung des Truckes anzusprechen, dieweil
aber dieselbige nun lange zeit, mit anderen gro-
sen schweren Ausgaben, täglichen einfall, vund
angriff der Türken auffhöret bedient, so hat ich
bisher nicht ersucht ...“ (L. 191). Dalje: „... so mag man
auch die andere Theil des Hindischen newen Testa-
ments, die nun in Quarta forma ausgegangen,
wieder aufflegen, vnd in solcher Octava forma zu-
cken. Ich vill auch hieneben vnungereigt nicht
lassen, das ich allbereit ausführliche Commentarien,

voce die Evangelisten, aus Herrn Brontii und ande-
 rer beverten Röchern colligiere, verhoff dieselbige...
 dies jar zu verfertigen. 'Tukaj ob strani: Die Euange-
 listen werden zum andern mal getruckt' (Z. 193-4).
 Tukaj sta podirtana torej pravzaprav dva projek-
 ta: 1) ponatis prejšnjih delov Novega Testamenta v
 8°, kakor je bil, sadnji; 2) nova izdaja celoga Nov. Test.
 z novim komentarjem - postilo.

ostale zgodovinske novice se tičejo refor-
 macije na Spodnjem Štajerskem in Kranjskem, vloga
 plemstva, klasi prednikov naslovjenec, pitnem
 (Z. 195), razširjanja reformacijskega gibanja na
 Jednograskem (Z. 205), pomena kutra (Z. 205), pojma
 Antikrista = Turki in papeshniki (Z. 205), izdaj cele
 biblije v majhnih formatih (Z. 193), poizicije katoli-
 čanov (Z. 200) in njihove prakse proti novovercem (Z.
 206), sodobnih vraž in prorokvanj (Z. 205), sodobnih
 ravnanj glede obleke itd. (Z. 191), benečanske vojne
 1508? (Z. 194), turška sila (Z. 191, 200, 206), Turjačanov
 (Z. 202), špeciijelno Andreja (Z. 191), Klause von Schön:

berg (H. 101), Herbarta (H. 197, 206), Kristofa (H. 191, 206),
Trojana (H. 205), Volfa Engelbrehta (H. 195), starosti
Turjaškega rodu (H. 201), ustanovnih in žemitoranj-
skih pisem o njihovem arhivu (H. 101), tura v obid-
ju grada Turjaka in njegovega napada (H. 102) in
knižno iz Gallenbergov (H. 202), špejcler Franca in
Jakoba (H. 191).

69.

Jurij Jurčič, Postila (Ljubljana Jo-

annes Mandell's), 1578.

R 10060

Prim.: 1) Gorica - kap. (nepop.); 2) Ljubljana -
štud. (nepop.); 3) London - Brit. Mus. (popolu);
5. izdaja Lavinski, Tarn
4) Stuttgart (nepop.)] - Goriški primerek:
Lesene z usnjem prevlečene platnice, na
hrbtu vtisnjeno: Evangelia Carniolica, (pisa-
no) Deposita sed prohibita. Manjka: ad I:
nasl. l., predg., molitve, posvetilo, teksta l. 1, 4,
9, 12, 77, 113 (90. pol.), 136; ad II: pošastovani
35, 36, 146; ad III: nasl. l., l. 97 (LŽ, 1892, 716-7).
Ljubljanski primerek: napočno verars (III.

del - I. del - II. del); nepopoln. Manjka ad I: nasl. l., predg., molitve, posvetilo, teasta l. 1-71 incl.; ad II: l. 100-3, 119-130; ad III: l. 120-136, lfa. Ahu, Selteneheiten 4). Londonški primerki: Klavnice iz deske, prevlečene z ru-javim gladkim usnjem, usnjate zapovne s kovinastimi konci, Ahu, Selteneheiten 9). Primerki se je ohranil pri slov. katoliških protestantih blizu Podkloštra, LMS 1894, 205), kjer ga je kupil l. 1894 Oblak za 10 gld ter ga namenil dunajskemu slovaškemu seminarju. Dva uradnika graške vseuč. knjižnice sta ga oporčila na veliko vrednost tega unicuma ter poskušala, da se s posebno konvencijo kupi za Gradec za 200 gld. Oblak se je take trgovine spravaljal, naradnje pa knjigo vendar prodal za 300 gld. britskemu muzeju v Londonu (Murko, Oblak, Kulecova knjižnica II (1899), 186). Stuttgartski primerki: napacno

veran, nasl. l. II. dela - I. del itd). Manjka del
I: nasl. l., posvetilo (Elze, žgob 1895, 168-9).

Lit.: Kopitar, Gramm. XXIV-XXV, 1); 424,
434(2); Tafarik, Gesch. d. sl. Lit. I, 112(2, cfr. 249
I, 116, 137, 138); m. p.; Jurij Juričič, L2 1892, 736-7
(1); Elze, Postillen, žgob 1893, 127-9, 133 (1, 2, 4;
2 delnim ponat. predg.); oblak, Postile, LMS
1894, 202-219 (1, 2, 3, 4) 2 delnim ponat. predg. in
posv.); Elze, Zusätze, žgob 1895, 168-70(3; 2 osebi:
no posv.); Ahn, Trillingsdrucke 10(1, 2, 3, 4).

Flor. predgovor: Georgius Jurishitch,
brev. datum in kraja; nem. posvetilo "den ...
Grafern, Freyherrn, Rittlern, denen vom toll vnd der
Burgerschaft, auch allen Gottseligen Christen in
den Landen vnd Fürstenthumen Steyr, Kärnten
vnd Crain, auch denen in der fürstlichen Graff-
schaft Gartz, Nödling, Ysterreich vnd Karst - Johan-
nes Manulicus, Buchdrucker" iz Ljubljane 26. V. 1578.

Prinosa razgodovino knjižne notice, 1 ka:
terini je označeno: Krajev prevod rimskega dela

(slav. predg.) in njegova smrt, preden je račel prevaja-
 ti druga dva dela (pov.); namenu Kraljevega prevo-
 da: "uff das... dasselbige zwischen unserer Hindi-
 schen Jugend und Hausgesind seine Wirkung auch
 ausrichten möge" (pov.); odlok der. stanov, naj po
 Kraljevi smrti prevede druga dva dela, "ein ander
 des Dreij. seligen mitgesell der Hindischen Sprach
 velerfahren" (pov.); tj. Georgius Jurishitsh. (predg.); na-
 ročilo der. stanov Kranjskih, da ima Jurisič pisa-
 ti, "In Orthographie, kakor ic Drelius varhel pisati"
 (predg., pov.); datum in čas, "so je Jurisič, ta Letny
 (torej @del) imu ta khes vje poglavite Pravnike (torej
 III. del)... ,tolmarzil imu mesto prepisal" (predg.);
 "nach vor zehen Jahren" (pov.), torej pred 1567. ali te-
 ga leta; dejstvo, da je ostal prevod dolgo časa v ro-
 kopisu (pov.); dejstvo, da je dobil tak. rokopisni pri-
 merik tiskar Haudelez v roko (pov.: Alsich ein Krom-
 plar davon bekommen), iz česar se da sklepati, da je
 obstajalo event. več prepisov, revizija in korektu-
 ra tega rokopisa po učenyakih in veščakih, kate-

rim ga je izročil v ta namen Mandeljč (pov.); ralož-
ništvo Mandeljčevó (pov.); vir: Postila Johannaesa
Spaugenberga (nasl., predg., pov.); trditev, da je preve-
dena „vsa cela Postilla Johannaesa Spaugenberga“ (pred-
govor); podčrtavanje pri vsakem delu, da je „folai
peruiskh ... [stolmarshen: Imu v pravi Kouluški
Jesik prepisan“ (nasl.).

Točnost nekaterih teh podatkov je treba
še tukaj preiskusiti. Da bi bil Jurisic še 10 let pred
1578 prevedel II. in III. del Postile, je nedvomno pomota,
ker je umrl Krelj šele o Božiču istega leta; pač pa je
bil gotov s prevodom še 19. jan. 1571. l., ko so mu
dež. stanovikranjski izplačali za to honorar ter
obnemir izročili Bohoriču rokopis v revizijo (po
skitih v dež. arhivu, Glas. Zg. 1893, 127). Korektorska
rokopisa sta bila torej dva: po naročilu dež. sta-
nov Bohorič 1571. l., po naročilu Mandeljca, ki je
tisk sam raložil, pa po vsej priliki nekdo drugi,
morebiti Dalmatin. Trditev o prevodu cele Spa-
ugenbergove Postile je netočna, ker ima ta še četiti

in peti del, ki ga obsegata razlago listov : četrty del razlago listov od adventa do Velike noči, peti razlago listov od Velike noči do adventa (Oblak, *EMJ* 1894, 205). Da bi se bila natisnila v slovensčini četrty in peti del, je izključeno, ker se skladajo s. hranjeni deli z našimi zgodovinskimi črticami.

Biografske novice se tičejo Kreljevega pastorstva (predg. pow.) in približnega datuma smrti, (prav. : vor 10 Jahren) ter Jurisičevega pastorstva (pow. : mitgesell). Mandeljc operira z izrazom *Vindisch Sprach*, Jurisič z izrazom „pravi slovenski jèrik“ (nasl.), „naš pravi slovenski jèrik“ (predg.) Našo skupino sta objemala pod tem terminom, or. kako sta si predstavljala teritorij slov. literarnega jèrika, nato sporarja resen naslovjencev pometila še mesto Mandeljcovo, kjer meni, da bo de koristil s prevodom „den vnder Steyern, Enter Marchern, Karnern, Isterreichern, Görtzern, Kharstnern vnd sonderlich den in der Graffschaft Zylla sovol als den Crainern.“

Jamed prejnjih slov. knjig se omenja le
Kraljev prevod rimskega (tj. I.) dela Spangenbergove
Postile (posv.). Končno je treba rabelečiti še dve no-
tici, da „nedostaja v deželah (slovenskih) javnih
prijazij in čitanja knjig“ (posv.) in da „nemških
in latinskih knjig ne razume vsakdo“ (posv.).

70

Anton Branca Kronika, Ljubljana

Ivan Maulin, 1578.

R 9834

Prim.: 1) Ljubljana - štud.; 2) Zagreb-
veuč.

Lit.: Kukuljčević, Bibliografija № 2061;
Radics, Über des Anton Brancaer „Kronika
verda“, Mh. V. K. 1881, 84; Ahn, Antlinsdrucke,
13-15; Klavčič, Antonii Brancaer: Kronika,
M. sph. III. XXI (ponatis).

Posvetilo: Reverendissimo... nobili-
bus, statibus ac ordinibus, regni Sclavoniae-
Anton Brancaer, bres statumna in eraja. V verskem

x. Mandelc 7

oriru indiferentna publikacija. Bre beležke, kjer
 bi bil mogoč avtor pokazati barvo, so zgolj mirno
 objektivne konstatacije: o Lutrovi proskripciji
 v Normandi 1521, o preganjanju protestantov na
 Francoskem (1536, 1573), o uvedbi sub utraque med
 katoliki (1564), o volitvah novih papežev (1529, 1525,
 1534, 1555, 1560), o crobitvi Henrika III., kralja au-
 gšškega (1533), o Tridentinskem zboru (1552, 1562,
 1563), o zagrebškem škofu Draškoviću (1564). Dvoma:
 jih verskih sporov se Francec niti z besedico
 ne dotika. Za njegovo biografijo prihajajo v poštev
 novice o polaganju doktorate filozofije v Rimu
 (1567; prim. tudi naslov in posv.), o zagrebškem
 kanonikatu (posv.) in špunitovanju „in Raini“
 (posv.) tj. v Brežicah. Francec operira z izrazom
 „domovina“ (posv.) ter izrazi „slovenski jezik“
 (nasl.) - „l. illyrica“ (posv.), kar pomeni tukaj kaj-
 navšičino, in seveda tudi z mnogimi geografski-
 skimi pojmi.

71.

Dalmatin, Biblia I (= Pentateuch), ljubljana, Joannes Mandelz, 1578.

Prim.: 1) Dob - Liber Babilisat. 1624-34,
list 3 $\frac{1}{2}$ uplatnicen. ^{3. D. 28} 2) Dunaj - nac.; 3) Go-
tha - vojv. ^{R 52394} 4) Ljubljana - Trhovec, ^{5. Sadnikar}
^{6. Hamnik, Hagn, Hamnikar, 7. G. Hamnikar}
Lit.: Dobrowsky, Nachricht. 10-11 (D); Kopsi-
tar, Gramm. 428-30 (2); Lexex, Anglizni dro-
bec iz protest. dobe, Lž 1888, 320 (1); Glas, Bibl.
b. Jg 007895, 113-4, 167 (2,3); Ahn, Erstlingsdru-
cke, 10-12 (2,3).

Nemško posvetilo celokupnemu plem-
stvu, meščanstvu in vsem kristjanom na Šta-
jerskem, Koroškem, Kranjskem, Goriškem, v Sloven-
ski Krajini, Metliki, Istri in na Krasu - Dalma-
tin iz Ljubljane 1. št. 1578.

Oporeja na rabo hebrejskega vira (pov.).
Območje Dalmatinovega literarnega preika je
široko razisano: Krainer, Untersteiner, Hammer,
Krobaten, Verjaken, Interreicher, Karstner u. a. (pov.).

avtor operira z irrari: slovenski v specialnem po-
 menu (nasl.), Hrantski = slovenski (nasl., 1906) in pa
 sen še omenjenih etnografskih skupin še z irracom
 Karnati (nasl., 1906) in pa Slovenci (nasl.) oz. Slovenci
 (1906) vrnaka nekranjskih in nekavatskih juvnik
 Slovancov.

72

Javna Tulsška prevod Habermanovih
Molitev, Ljubljana, Janz Mandelk, 1579.

Foto

Primerak: Kopenhagen - kralj. Pri-
 merak je defektan (shu). 1594. l. je bil
 njegov lastnik Johannes Ostanneck
 Labacensis Larniolanus Anno Domini
 Nostris Jesu Christi 1594 Junius Ostanneck
 von Kriberg In Kauten In 1594 (sh: Ra-
 dics, shu). Pozneje je bila knjiga last Protti-
 ške bibl. (Bohrovsky, Nachricht. 19). No je bil v
 kralj. biblioteki v Kopenhagenu požar, je bila
 knjiga v Ljubljani (rabil jo je Radics)!

Lit.: Baumgarten, Nachrichten von

merkwiirdigen Buechern, Halle 1753, II, 475; Ra-
dico, Kres 1885, 568; Radico, in slov. bibl. Uni-
cum auf der kgl. Bibliothek in Kopenhagen,
Ngr 1894, 99-100, 121 (2 voll. posv. in vsebino predg.).
Elze, Gebeth. 7306 1894, 116-8, 122; An, Erattlings-
drucke 15-7.

Nemško-posvetilo sestrama Paradeiser:
Mariji, soprogi Kausa Kiska in Margareti, soprogi Juri-
ja v kam rum Kernal-Tulčak in Ljubljane 10. 5. 1579.

Nowaja edini vir: Janša Habermanna No-
litve v lat. in nem. jeziku (nasl., posv., slov. predg.).
Trued etnografskih isvarov se upotrebjavajo sledo-
ci: mi Slovinci (slov. predg.), slovenski jezik (ibid.), slo-
vensčina (nasl.), gemeine krainerische Sprache (posv.), un-
sere Krainer (posv.), bukovski in nemški jezik (nasl.).
Povdarja se, da je knjiga prvič prevedena (nasl.).

73

(Tudar), Pa prvi psalm shnega trijemii
islagami, (Tubinga, Ulrich Morhart), 1579.

Filin 7

Primerk: Tubinga-univ. (Lign. G. 377/).

Lit.: Glede, Gesangsb. J. 1806° 1894, 25-6 (1 ponat. 6. kit. I. in 8. kit. III. irlage); Katechismen, J. 1806° 1893, 100; Glešič (po Hubadovih beležkah), „Kerjance“ in „Kukovec“ ZMP I. 245-50 (1 ponatisoni vsch tekstov, ki so precej točni).

Ta prvi psalm, ki je iršcl l. 1579 brez navedbe kraja in tiskarja, nas je zanimal že v rveri s Treni duhovskimi pesmimi iz 1575. l.: tam smo ugotovili, da Trubarjeva kompleta - Večerna Molitva, ki je uverana v tubinškem primerku na koncu naših treh irlag prvega psalma, v resnici ne spada k Dvenem psalmu ampak k Trem duhovskim pesmim iz 1575. l.

Pri Dvenem psalmu samem je treba najprej iskati pravo ime avtorja: 1) tekst I. psalma je od Trubarjevega prevoda iz 1566. l. bolj oddaljen nego Dalmatinov iz biblije, mogoč bi ga bil napisati tudi nekdo, ki se je Trubarjevega prevoda 1566. l. le toliko spominjal; 2) Tige prvega psalma prva irlaga - paraphrasis, ki je opremljena tudi s posebno melodijo,

se nahaja v pesmarici 1579l. brez imena prevajalcev: ga ter z nadpisom: Psalmus I. uti viski: In dich hab ich gehoffet Herr, oder: Wer hier das Heyd baven vill (= št. 34, Cerin 36), v pesmarici 1584. pa z nadpisom Psalmus I. Beatus vir qui non abiit. &c. Per Trulerum ter z melodijo, ki ni istovetna z melodijo v Prvem Psalmu 1579, ampak z melodijo Wer hier das Heyd baven vill, istotako tudi v pesmarici 1595.l.; 3) Prvega psalma druga izlaga - Explicatio, in tretje - Allegoria se nista sprejeli v poznejše pesmarice; 4) na koncu tioka je pabelereno Skurjanica inu Kaskauer igurana inu dulana bravnra sta slushila, torej na prvi pogled psevdonima, ker Skurjanca ali Kaskovca med sodobnimi protestantovskimi pisatelji in propagatorji sploh ni. Gre za pamflet proti katoliški ma voditeljima Polidorju pl. Montagna in proti Matiji Mercini, ki se v eksplikaciji pecej proroma imenujeta (Polidor Merxhenik). Delce nosi ve make enotne koncepcije; izključeno se ni, da bi bilo sodelovalo pri njem več avtorjev. Že iz te enotne koncep-

eje sledi rame, da mora biti ali Trubar avtor vseh delov tega polemičnega letaka ali pa je promotar v pesmaricah iz 1584. in 1595. l., kjer se pripisuje avtorstva parafraze Trubarju!

Kdor si ogleda spetno verifikacijo našega letaka in pa pesmarico iz istega 1579. l., kjer je razbopano vse, kar je umelo na protestantski strani delati takrat verre, ta si more staviti le eno alternativo: ali je avtor Dalmatin ali pa Trubar. Stvari teh dveh prvakov pa zelo lahko med sabo razločujemo, ako ni imel eden redakcije nad drugim, kakor npr. pri Treh duhovskih pesnikih Trubar nad Dalmatinom. Prvi psalm v njega tremi izlagani pa ima od pričetka do konca vse znake Trubarjeve in ne Dalmatinove redakcije: koker (tekst, I, II, III), prou (II, III), mui (I), tui (II), tuio (III), suim (II), juio (III). Eden „nam“ (III) tamu le deloma nasprotuje, ker se nahaja v rimi. Avtor in korektor celoga letaka ni torej nikče drugi kakor Primož Trubar sam.

Ta ugotovitev pa pomeni obenem tudi

že sama ob sebi ugotovitev tiskarne. Mandeljcova tiskarna v Ljubljani je že zato izključena, ker je prvi podalno spremljen r notami, dočim iz Mandeljcove tiskarne ni ruan noben tisk, r notami ter se je uatimila istega leta pri Mandeljcju tudi pesmarica brez not. Torej Mandeljc not sploh imel ni, gre torej ra tiskarno Morharta v Tübingu.

Momenti, ki si na videz nasprotujeta, se dajo spraviti v sklad. V istem razpoloženju, v katerem je napisal Trubar 1575. l. Katekizem r dvejnima izlagama in pa „Te cerkve boje ruper nje sovražnike toibo in molitsu“ (terim št. 45.) je napisal tudi polemichen letak proti Montagni in Mercini. Radi te osebne osti pa se je skrila dva pseudonima; ra dva pa radi tega, ker je bilo ra dva nasprotnika. ⁺ ~~ra~~ ^{11. 11. 1575} ~~ra~~ je hotel čisto rabrisati, zato je tudi tekot prvega psalma takorekoč iznova prevedel. Letak je izšel pred pesmarico 1576. ter prišel v Ljubljano po vsej priliki, ko se je ravno sestavljala pesmarica. Direditelj nove izdaje pesmarice je

prevzel v pesmarico iz letaka to, kar je edino sodilo v oficijalno pesmarico, namreč parafrazo. Psevdonima pri tem ni razkril in pustil pesem brez avtorja, pač rato, ker je vedel, da hoče otati Trubar v različju. L. 1584. pa je bila afera z letakom že posabljena, zato je Trubar imenoval avtorja parafraze s popolnim imenom.

Dačim se šle vprašanj, kakor smo jih stari-li tukaj, mi dotikal, je napravil Šlešič, "baš razumen je te knjizice iz l. 1579" - hoče jo imenovati "Prijaučev" "do Trubarjevih pesmaric ra predmet uje razpravice" (245). Večina rezultatov njegovega raziskovanja je mojim ravno nasprotna: Trubarjev komplet - veser-no Kalitev drudi sto knjizico ter govori na tej osnovi o neustnosti.

74

(Dalmation). Ta celi Katechismus
(= pesmarica), Ljubljana, Janž Mandeljc, 1579.

Foto

Primerok: Kopenhagen - kraj.

Lit.: Baumgarten, Nachrichten II, 176-7

Uae, Gesangsb. 79, 96 1884, 23, 28, 39; Radics, Primus
 Truber über Musik, Archiv f. Heimatkunde (Fr.
 Schumi) I (1884, 1887) 130-2 (= fonatis posvetila v
 redakciji 1579); Radics, Xres 1885, 572; Ahn, Festlings-
 drucke 17-19; Kleit (pr. Hubadovik beleščak) 1249
 I, 239 (poskus določitve novih pripevkov v primeri
 s pesmarico 1574l., neraven, deloma isto napa-
 cen, ravajajoč k absolutno napačnim skle-
 pom). Zaporednost šerinovih števil v pesmarici
 1579l. je sledeča: 1, 3, 2, 5, 6, 8, 9, 11, 12, 14, kitarija ali
 gnuain molitva, 17, 104, 105, 106, 15, 19, 71, 10, 21, 73,
 78, 24, 26, 82, 27, 85, 29, 30, 31, 86, 32, 33, 35, 64, 67, 36, 89, 37, 90,
 91, 40, 41, 42, 43, 45, 92, 46, 93, 48, 49, 50, 51, 52, 94, 53, 55, 57,
 65, 61, 62, 63.

Primerki je večan skupaj s 1) Tulščak;
 2) Katehizem 1579; 3) Salomonove pripovedi.
 (Lign. Krai[nis]h 1579 l.) in defekten.

Ima isto nemško Trubarjevo posvetilo
 z dne Jurjevega 1567 in isto Trubarjevo slovensko pri-
 svajanje kakor tretja izdaja pesmarice iz 1574l., torej tudi

ose tiste novice, ki smo jih ugotovili na osnovi teh spremembajskih tekstov že pri pesmarici iz 1574. l.

Pri pesmarici iz 1579. l., ki obsega 60 pesmi in 3 proračunske cerkvene tekste, gre predvsem za osebo predstojatelja. Kot avtorji so navedeni pri posameznih pesmih imenujoma: Trubar (čerin 42, 3, 5, 8, 9, 11, 17, 19, 20, 27, 29, 30, 31, 32, 35, 37, 43, 45, 50, 61, 64, 85); Dalmatin (12, 14, 24, 40, 41, 42, 48, 51, 52, 53, 55, 57, 59, 62, 63, 65, 78, 93); Krelj (6, 15, 33, 46, 49, 67, 89, 90, 91, 92, 94); Klinc (21) in Selveiger (72); dve stvari sta sedaj brez imena, ki sta bili 1574. pod imenom Trubarjevina (v knjigi št. 11, Litania in čerin št. 20); tri stvari so brez imena, ki so se nahajale že v prvi Trubarjevi knjigi (čerin 104, 105, 106); ena je brez imena, ki je napisana v pesmaricah 1584. in 1595. l. Trubarje (36); tri so anonimne in označeno za stare (72, 82, 86). Romi, ki poprej še niso bile tiskane, nima Trubar tiskajnobene, Krelj eno (94), Dalmatin pa 10 (12, 14, 24, 51, 55, 57, 59, 62, 63, 65). Ker je bil Krelj že mrtav, bi govorila že sama ta okoliščina, da je bil predseditelj pesmarice 1579. l. Dalmatin. Proti Trubarju in za Dalmatina pa govori inec:

ni, ki je sedaj last dvornega svetnika Kuschina. Ilre je dobil po svoji lastni izjavi list v Bozi-
ču 1874. od del. arhiviranja žalna v Gradcu. Žalna
ga je našel po vsej priliki v del. arhivu. Če-
ko verjetno je, da je to isti primerek, ki ga je poslal
deželni sbor kranjski 25. IV. 1580 v Gradec. Kateri je
prišel, poročevalci: Lj. Žvona (1893, 629) k svojemu ro-
mantičnemu izvestju, mi ni ravnal: „No, ne-
kega dne pride, če se ne motim, bukovca k gospo-
du doktorju Elzeju v Benetkah ter mu prinese
staro tiskano polo. Kako se račudi g. Ilre, držeč
v rokah poskusno polo Maudslčevega tiska
Dalmatinove biblije.“

Lit.: m. p., Ilre, Lj. Ž. 1893, 629 s podatki
o zgodovini primerka; Ilre, Bibeb. JgPb 1895,
166 (s izročki iz dokumentov o zgodovini
tiska); Finis, Entstehung der Bibel Dalma-
tina M. M. K. 1904, 87 (s izročki iz sodobnih doku-
mentov o zgodovini tiska in s podatki o
zgodovini primerka); Karusi, Delo revizije

ra D. biblija, ČJKZ I (1918), 114-5 (s ponatisom
 Krejčevih notic k zgodovini tiska ter s facs.
 obeh strani lista.

Obsega slovenski prevod 1. in 2. poglavja
 prvih bukcev genere. Kima nobenih bibliografskih
 podatkov niti o sebi niti o drugih slov. tiskih. Lesorez,
 ki se nahaja med nadpisom in tekstom, je pa istove-
 ter z lesorezom v Dalmatinovem Pentateuku iz 1578. l.,
 ki ga je nastopil Mandeljc v Ljubljani. Gre torej za
 tisk Mandeljcove tiskarne v Ljubljani. Izodobne listine
 svedočijo, da je predložil Mandeljc dne 23. aprila 1580
 deželnemu zboru obnem s proračunom za tisk Dalma-
 tinove Biblije tudi neki poskusni list, ki ga je poslal
 istemu dež. zboru Kranjski 15. aprila 1580. obnem s prepis-
 om proračuna v Gradec. Ker kaže tudi naš list na
 Dalmatinov prevod biblije, ne more biti nobenega
 dvoma, da imamo pred sabo tak poskusni list
 Mandeljcove tiskarne tik izpred 1580. l.

76

Dalmatinov prevod Salomonovih

Foto

174

Prepovedi, Ljubljana, 1580 nima ničesar, kar bi nas tukaj moglo zanimati, izvenici mnebiti nariiv slovenštine v naslovu.

Primerok: Kopenhagen.

Lit.: Baumgarten, Nachrichten III, 477-8;
Dobrowsky, Nachricht. 19 (po katalogu Thott. bibl.);
Radice, Mes 1825, 572; Kle, Bibell. Jg 6 1895, 154-5;
Khn, Notliugsdrucke, 19.

77

(2)
Trubar, Formula concordiae, 1581.

Lit.: Knjižo upominajo npr. Valvasor,
VI, 346; Schmurser 125, 127; Kopitar 434; Kle,
Ritualb. Jg 6 1894, 150 itd., dočim npr. Pafarčič
I, 144. Gruden o 55 itd. o natioku domijs.

Vpisičana je dolej samo po Trubarje-
vem izveštju v povetilu o radujemu delu. Povega
tist. iz 1582 in pa po Andrejevem povetilu iz 1586 l.
Trubar namreč piše t. maza 1582: „... wir nun jetzt
haben, nicht allein den Latechismum ... sondern wir
haben auch ... die Augopurgische, Fürtembergische und

Sächsische Confessionen, Formulam Concordiae, eine
 vollige Kirchenordnung... In Andreae foris: „Er
 (Trubar) hat ... verfertigt ... auch die Formel der christ-
 lichen Concordien, darzu sich die drey weltliche Chur-
 fürsten Pfaltz, Sachsen vund Brandenburg, sampt andern
 vielen Christlichen Fürsten, Grafen, Herrn vom Adel, freie
 Reichs Stätt mit ihren Kirchen vund Schuldiener, wie auch
 die bairische lutherische Kirchendiener bekennet vnd
 vnderscrieben haben“ (Leichpredig 61). Vsi Trubarjevi spisi,
 ki jih navajata v omenjeni rozi Trubar sam in Andreae for-
 se res tudi natičili, ratone gre sklepali, da je ostala For-
 mula concordiae zgolj rotkopis. Terminus post quem non
 je podan, ker je prvotilo Trubarjevega Clega Nov. test. dati-
 ranu s 1. majem 1582. Terminus ante quem non je sereda
 objava originala Formulae.

78

Trubar, Ja celi novi testament v 2 delih,
samoslov. naslov II. dela), Tübinga z Moharlovim
tiskarskim svamenjem, 1582.

Prim.: 1) Berlin - M.; 2) Göttingen - wein.

- 3) Gradec-vseuč.; 4) Ljubljana - štud. (2 eksmp.);
 5) Praga - muzej (II del); 6) Stuttgart - des. (paci
 bivši Fromannov in Bengalov primerek). Ljublj.
 primerki (Lign. 10015 II del): samo prvi del; orig.
 verava, jaguže, stveca z wirt. zibom.

7. Z. Lavitica,
 Trst
 8. Bratislava,
 univ. libl.
 9. London, Brit.
 Mus. C. 110. B. 7.

Lit.: Wast, Baumgartens Nachrichten I,
 1754 (450:1: Fromann, II: Bengel); Dobrowsky, Nach-
 richten 12 (Jöttingen); Schumner 122-6 (Stuttgart 2,
 irvečki in predgovor); Kopitar 388, 434 (Gradec);
 Else, Postillen Jg 60 1893, 131; Else, Bibell. Jg 60 1899,
 155-9 (irvečki in predg.; Berlin, Gradec, Ljubljana,
 Stuttgart); Thru, Seltenerheiten 73-8; Kleič, ZMS,
 1908, 222 (Praga).

Neušto povetilo Ludviku, vojvodi
 Wirtemberskemu - berendigeru t. P. 1588. Prinaša za knjige
 samo razen še omenjenih še nekajotic: o 2. izdaji
 (našl.), o njenem razmerju do 1. izdaje in sicer v jezikov-
 nem in pravopisnem vidu ter o motivih dedikacije in
 malega formata. Trubarjeve robe se tičejo: Lesser z
 njegovo doprano sliko iz l. 1578 (I, 613 l), Krausz Rastahischer

(nad.), po Latki o starosti 74 let 1582. l., o. 71 let 1578. l. (Kur-
 rez), o sl. l. irra nastopa pridigarstva, o razmerju do
 Kristofa (V. 4 l.), o dveh dijakonih, ki sta mu pomagala
 pri pastirjevanju v Derendingenu (V. 4 b.), o veri wetta
 v Trubarjevo pravovernost (K4), o času, ko je začel pre-
 vajat Novi test. (pred 15 l.). Tudi študij in stanje:
 govih dveh sinov se omenja, pa brez imena. Trubarjeve
 duševne fizioognovnje se tiče notica o disputiranju
 (V. 36). Obseg njegovega literarnega jezika se omejuje na:
 „Kirchlicher, Untersteier, Kärner und Hindischen“ (K1).
 Tu se rabijo imena: Slovenci (xx 7 b., (1), (1):1), Krajci
 inu Slovenci (I, 2. nad. l. b.), slovenski (Koledar), Hindische)
 Kalender, (K1), identifikacije: unsere vindsische Spra-
 che, operira se s pojmom „Gute domovine“, Liles Vater-
 bund, (K2). Kašni so tukaj bibliografski podatki, ker
 gre ra obratun s Trubarjevo literarno preteklostjo. Zda
 štruje se, da so se njegove knjige tiskane v Tubingi,
 doim se mu je poskus v mestih Nürnberg in Schwä-
 bisch Hall ra časa interima, torej 1548-, ponenečil.
 (V. 6). Za vire njegovim knjigam se navajajo splošno

brez specialne aplikacije: Luther, Brenz, Melancthon,
 Urbanus Rhegius, Georgius von Anhalt (Elze, 1538). *Nat
 proa knjiga se ornaia*, „Klein Catechismus in Reimen
 vnd Gesangsreiß mit einer Predig von der Rechtfertigung
 vor Gott“ (V. 46). *Omenjajo se raslen tega iz sledci Trubarjevi
 tiski* (K₂₋₃): Catechismus mit dreierley kurtzen vund
 ausführlichen Auslegungen (Luthrovo, Brenrijero in Vi:
 scherjevo), Catechismus... in Gesangsreiß, sampt etlichen
 Psalmen vund der hohen Fester Liedern, *to so permarice
 1550, 1567, (1574)*; die Laubstafel, *to so deli katekizma, 2.
 irdaji Norega test. in listov s raslagami*; *loci theolo:
 gici = Mel. loci communes = Dolga predgovor 1558*; *Postill:
 Register 1558*; die Augspurgische, Württembergische und sächs:
 sche Confessionen = *Articuli 1562*; *Formula concordiae*,
 eine völlige Kirchenordnung mit dem Examine = *Melan.
 K. ordin.*, *ki trovi del Cerkovne ordninge, xeli Psalter. Da
 serija ni popolna, priručna Trubar sam, ki pravi vund
 andere Bücher mehr*. Na programu bodočnosti stavi
 „Itari testament“, durch die Srainische, Steierische
 vund Kärnerische Theologen und Prediger durchsehen

und corrigirt in par 2) Lauspostill Lutheri, ki je izšla l. 1595. Hrvaški tiskar se omenjajo le splošno kot „cyrillische und kroatische Dolmetschung“. Miljeja se tičejo novice o stanju slovenskega pismenstva pred 34 leti, tvoj 1549, o delu slovenščine pred Trubarjevimi literarnimi nastopom, o čitateljih slov. protestantskih knjig med meščani in kmeti (L₄), o prekrščencih v okolici Rajhenburga in Korjega pred l. 1545 (V. 3b), o naučitvah Katolikov (V. 2b), ovestbi veriskov avstrijski veroizpovedi, dočim Calvin in Flacius ni imata pristavev (V. 2b), o splošnem podpisu Formulae r. (V. 2a), nedisponiranosti k disputiranju (V. 2b), šolah (K₃ mesto), Turkih (V. 2a, L₂), Franjevcih - stipendistih v Tubingu (III), pošiljanju ljubljanskih tiskov Kristofu (V. 4b).

79

Trubar, Ta slovenski kalendar, Tübinga 1582,

ki se je ponatimil gotovo iz Novega test. in tudi se: paratno prodajal, ne mudi za nas tukaj ničesar, kar bi ne bili že razbrali pri Novem test. Primerke separatnega odtiska se doslej ni našel; v Novem test. tvori na eno stran skupno polo z uvidom v Novega

test. II. del, na drugo stran z Rezihtom Epistolov.

Lit.: Schumner 126; Radics, Primuča
Truberja slovenski koledar nal. 1582, Kres II,
632-45; Ilse, Ritualb. JgB 1894, 150; Ilse, Sibelt.
JgB 1895, 159; Benkovič, Slovenski koledarji diš.,
1895, 59.

80.

Adama Bohoriča šolska knjiga Elementar-
tale Tabaccense cum Nomenclatura trium linguarum
Latinae, Germanicae et Slavonicae, ok. 1575-1583 je
irpničana doslej samo po sledočih solitrnih dokumen-
tv.

(2.)
Knjigo sponirajo npr. (Kodnik), Gesch.
d. Herzogthums Krain 1809, 45 (Elementare, Man-
lius); Šafarik I, 48 (Manlius, vor 1584; cf. ZMŠ
I, 141; Dimitz, Gesch. K. III, 192; Gleser I, 113!);
Lai bach gedruckt bei Johann Manlius 1584);
Hru, Manuels d. Druckv. M.M.V.K. 1906, 4 (verh. Klein-
lich Mandek); Simonit, I, 96 (Lai bach, ge-
druckt bei Johann Manlius (ok. 1578)); Klavž,

o pouku 6; Grudler, žgod. 669, koje piše l. 1566 v Ljubljani za ravnatelja na stauovski šoli, je spisal kratko navodilo za osnoveni pouk latinskega, nemškega in slovenskega jezika); Grafenauer, kratka zgodovina I, 63 (šolska računnica za latinski, nemški in slovenski jezik, v Ljubljani, okoli 1578).
 Prim. tudi ČJK² v (1924)

Prva dva učna reda za ljubljansko protest. gimnarijo knjige se ne omenjata: nitiordo scholae Tracerum in lamcolia reuissus, iz 1575.?, ki ga je izdelal Bohnič (drž. arhiv Fax. Rel. P. 151; prim. Richter, Schulordnung der laib. evaug. Landschafschule, Mh. FK 1854, 17-18; Ilse, Superintend. 36-42; Dimitz, Gesch. X. III, 157-61; Ilse, Rektoren, Jgob⁶ xx (1899), 124-8), niti „Reformation und nützlichel nottverndige anstellung einer neuen Landschafft schull in... Laibach“, ki jo je predložil proti koncu septembra 1582 Nicodem Frischlin (stav. arhiv v der. mu: Evaug. Religions-sachen fasc. 54.f; prim. Julius Wallner, Nicodemus

Frischlinus Entwurf einer Laib. Schulordnung a. d. J. 1582, progr. Gussly: v. j. gimn. 1888). Bohorič sam je sprejel 1572. l. v svoj šolski red za isto stvar drugega avtorja, namreč Tabulo elementaris latino in pa Nomenclaturae rerum Sebaldus Heidenus, v čemur se sme videti pač mišljaj, da njegov lasten Elementale takrat še ni eksistiral. Pri Frischlinovem šolskem redu iz 1582. l. pa je stvar drugačnja: Frischlin za 1. razred sploh ne navede knjig, obenem pa vemo iz njegovega pisma stanovom z dne 20. avg. 1583. l., da je sam napisal Elementale za abecedarje in pa „Nomenclatura in rebus sprachen“ (Wallner 22). Frischlinov šolski red torej ne osebje mišljaja, da bi takrat, proti koncu sept. 1582. Bohoričev Elementale še ne bil mogel eksistirati. Nomenclatura je bil torej latinsko. nemško-slovenski slovarček, kjer se pa po vsej priliki besede niso vstilo v abecednem redu, ampak po predmetnih skupinah upr. nebo, zemlja, obleka itd. (gimn. Gjangjender hr.-lat. slovarček). Za Elementale labacense nam preostane torej edino črkovanje, slogovanje in čitanje celih

besed, torej približno to, kar so nudili prvi deli Trubarjevih abecedarjev (brez molitev). Zdi se mi, da je bila glavna razlika med Trubarjevima abecedarjema in Elementale Tabacense v tem, da se je Elementale osiral na tri jezike: latinskega, nemškega in slovenskega ter imel pri skupinah zlogov in besed večje število primerov.

Da je bil Bohorič avtor Elementale Tabacense, je v aktih iz decembra 1589 inecno povedano. Če gre za tiskano knjžico, je iz vsega jasno (nadal!). Odprto pa ostane vprašanje, kdaj se je natisnila in pri kom. Če bi se gotovo vedelo, da jo je natisnil Januš Mandeljc v Ljubljani, bi bil terminus ante quem nov februar 1575 in terminus post quem nov nekako 8. april 1582 (Ahu, Manuels d. Druckr., II. UVK 1906, 3, 71). Ker pa vendar ni izključeno, da se je natisnil Bohoričev Elementale izven Ljubljane, postavljamo za mejnik na eni strani l. 1575, ko je iršel Bohoričev šolski red, na drugi strani pa 14. december 1583, ko se v aktih prvič pojavi.

Dalmatin Biblijs, tu je vse svetu pisno,
Wittenberg, nasledniki Klauza Krafft'a, 1584.

R 9391
 70059
 70052
 70053
 79062
 76390

O primerkih Dalmatinove biblije je poročal že 1729. l. Johannes Leonhard Frisch: „Hae versione utuntur Venedi etiam Pontifici in hunc usque diem: quia aliam in illis provinciis non habent. Et ob hanc causam apud nos rarissime invenitur“ (Hist. dial. ven. merid. fol. X3a). To se pravi: v nemških bibliotekah so primerki redki, ker so še danes med Slovenci v rabi. Koliko jih je še v rešnici bilo, to se seveda odteguje ugotoviti. Pred 6. febr. 1809. je bil čois najel dva kmeta, ki sta potovala po deželi ter stikala za starimi slovenskimi knjigami. Ob tej priliki se je ugotovilo na Kranjskem kakih 10 Dalmatinov. Kopitar je to sporočil 6. febr. 1809. Dobrowskemu (Istočniki I, 35). Dobrowsky pa je povsod 5 let pozneje opisnil Kranjce,

Handl Harolt
 Hamik (200)
 Sadnikar
 Folger, Luce
 St. Jozef, Koper.
 Land. sab. (200)

ki pravijo, da bi se dalo na Kranjskem najti
 komaj nad 30 Dalmatinov. obenem je dohar-
 sky takrat dostavil: „In ausehulichen Bibli-
 otheken pflegt sie (= Bibel Dalmatiner) selten
 zu fehlen.“ (Slovanka I, 157). Tu je mislil pač pred-
 vsem na neslovaške velike biblioteke. Glede
 je rabeležil 1895. l. 19 javnih bibliotek v Dal-
 matinem ter obenem menil, da se nahaja
 čisto tudi v privatni posesti (Jg 06° 107; Druck-
 schr. 1131). Simončič je rabeležil 11 primerkov
 po takratnih avstrijskih javnih bibliotekah
 in 1 izogrjske, dočim se nanajša njegov, itd.^o
 pač na primerke v izvenavstrijskih knjižni-
 cah. Če pieteta sama rakteva od Slovencev,
 da se ugotovijo primerki Dalmatina, ki so
 se ohranili med Slovenci preko protirefu-
 macijske vihe do današnjih dni. Ta ugo-
 tovitev bi pa pomagala tudi kulturnemu
 zgodovinarju dati na marsikatero vpra-
 šanje preciznejši odgovor nego se navadno

gl. Holmblauscher n. Einzelholzschnitte d. 16. Jahrh. Karl & Taber,
München, Okt. 1927 (Lfg. 1000, 5/4 K. K. Lyceal-Bibliothek von Ljubljana,
ana 300 - Goldmann)

daje. Naj gre za knjigo, ki je bila v teoriji
obsojena na gnuздо, v resnici pa nado-
meščala s privoljenjem cerkvene oblasti
nad 100 let katolikom lastni slovenski
prevod biblije, dokum. donari o dovoljevanju
Dalmatina kat. duhovnikom se nahajajo
upr. v Duhovniški vestnici „Dalmatinova bi-
blija in katoliški duhovniki“, Larnivola
1916, 217 in pa v Kostialovem opisu Biblije
v Slov. muz. društva v Gorici, Veda 1913, 6231.
Precej tega dela se je že napravilo, škoda, da
ni objavljeno. Prof. Hebinger ima razse-
ženih okoli 60 Dalmatinov. Obljubil mi
je nicer, da mi posodi te svoje novice, toda
doslej jih ni mogel najti. Že ozirom na
Hebingerjevo delo sem sam sistematično
iskanje in ugotavljanje Dalmatinov na
Slovenskem opustil. Moj seznam se omejuje
torej na primerke, o katerih se je pisalo ali
o katerih sem slučajno vedel.

Uppsala
(1.5. V. 24)

Pozum (= Pratum)
(IBL, 23)

- A) Primerki med tuzji: 1) Berlin - kralj. (drš.); 2) Budišin - Mat. berl.; 3) Draždane - kralj. (drš.); 4) Dunaj - nac.; 5) Dunaj - univ.; 6) Fürstenfeld - priv. last Petra Buchnerja; 7) Gotha - vojv. 8) Gradec - Joann.; 9) Gradec - univ.; 10) Halle - univ.; 11) Lipsko - mestna; 12) London - Brit. Mus.; 13) London - bibl. društvo; 14) Losentheinleithen - kuerberg; 15) Monakovo - univ.; 16) Olomuc - štud.; 17) Praga - univ.; 18) Praga - muz.; 19) Stuttgart - det.; 20) Trst - R. Druforka; 21) Hennigerode - bibl. kneca Stolberga; 22) Tittenberg - vojv.; 23) Wolfenbüttel - vojv.

- B) Primerki med Slovenci: 1) Baronica - priv. kn. pos.; 2) Brešice - franc.; 3) Celje - ^{Stud. univ. nica} davčni nadup. Holovšek; 4) Gorica - ^{Kamurov} muz. dr. (sedaj menda v Trstu v priv. posesti R. Druforka); 5) Gorica - štud.; 6) Kamnik - sadnikar; 7) Krško - kap. (2); 8) Ljubljana - lic. (5); 9) Ljubljana - muzej (3); 10) Ljubljana - slov. seminar (2 nepop. prim.); 11) Ljubljana - semenišče; 12) Ljubljana, priv. A. Beg, Fr. Hribar, A. Pepluh, A. Robida, Ant. Lever, J. Ple =

haval
Titi
Eller
Kutin

binger, Iv. Vrhovnik; 13) Luče - ž. Lekše; 14) Maribor-
 bogosl. (2); 15) Maribor - zgod. dr. (2) (Turner, Prekmurje!);
 16) Maribor - gimn.; 17) Maribor, priv. gen. Maister,
 Urbas; 18) Murljava - baje pri km. pos.; 19) Novo mesto-
 gimn.; 20) Murska Sobota - ž. Mlinar; 21) Okroglo pri
 Kranju - T. Zupan; 22) grad Prešek pri Nov. mestu -
 rovn. Schöppel; 23) Rušč pri Vel. Nedelji - priv. posest
 Roberta Notarja (voj 1906); 24) Ruše - župnišče;
 25) Suki dol (po Gabru); 26) Škofja Loka (?); 27) Št.
 Vid pri Lj. - žavodi; 28) Zagreb - vrenč.; 29) Žiri - priv.
 km. pos. 30. Lekarna Lantka Goh. v Trzinu.

C) Primerki, ki se domneva najpogosteje: 1) Prime-
 rek v oblaka, kateremu ga je poklonil Trstenjak
 (prim. Amer. knjiz. 1899, 184); 2) Primerek, ki si ga
 je kupil T. Glaz (prim. LZ 1893, 623); 3) Katalog Tross,
 Paris 1874, N° VII. S. 551: 360 Franj Dimitz (II, 204).

Neum. posvetilo deželniim stanovom
 na Štajerskem, Koroškem in Kranjskem ter gospođi-
 nam v Metliki, v Istri in na Krašu - Dalmatinu iz
 Sittenberga 1. I. 1584.

Ča literarni vir svojemu slovenskemu prevodu bi-
 blije je označil dalmatin original, torej hebrejski tekst,
 dalje prevode, med njimi po imenu le kuthov nemški prevod
 (predg. [a₅] b). zgodovine knjige same se tiče notica, da je dalma-
 tin prevel biblijo na protinjs mnogih vernikov in na zapored
 stanov (a₅) a. O prevodilcu izvenmo iz knjige le toliko, da je
 imel dostojanstvo magistra ter bil „cerkveni služabnik“,
 torej pastor v območju tistih, katerim je knjigo posvetil
 (podpis posv.). Temed dalmatinovih ideologij je ostro izra-
 žena misel o vlogi živega narodovega maternege jezika
 v službi cerkve (fol. a iija, a iijja). „Ljubesen slovoje ljube
domovine“ navaja med motivi, da se je prevajanja
splah lotil (predg. in raduja str. posv.).

Med posebnimi elementi razgojitel slovenske
 ravesti je treba imenovati irrare: Sloveni ra čitatelje
 (1a), slovenski jezik ra jezik biblije same (nasl., 2), dalje:
 vindsche sprache ([a iijj] a), vindsche kirche ([a₅] a), ver=
 vindschen ([a iijj] a), vir vindsche (a iij b), unsere gewöhn=
 liche Muttersprache ([a iijj] a), unsere gemeine Sprache
 ([a iijj] a), unsere krainische Sprache, ich ... als kleiner (a₅) b).

Druga zveša vsebujejo gojitelj jugoslovanske ravnosti, kako
 računanje s čitatelji ob mejah specijalno slovenskega teri-
 torijsa. Po teoriji spada sem sluti stavek: „Und wiewol
 unser bairische sprach, auff die ich hininn, als ein bairi-
 ner, fürnemlich gesehen, sich mit einer sonderbaren eigen-
 schafft etwas von den anderen vndischen Dialectis abtucht:
 so hab ich doch mit der Orthographia, vnd Schreibung der
 Wörter, in ander Weg, besonders mit Einsetzung etlicher Wörter
 am Rand, mit asterisco verzeichnet, vnd hinten in ei-
 nem Register, nach dahin mich beulissen, das mit allein
 in bairn, Untersteyr vnd Kärnten, sondern auch in an-
 deren obgedachten gemachbarten vndischen Landen,
 diese meine vertolmetschung, sowohl zu auffnehmung
 der sprachens selber, als zur beförderung reiner Lehr-
 fuerthbarlich, wie ich verhoff, mag gelesen vnd gebraucht
 werden“ (radnja str. pos.). V nastopu so te besede preučene
 najinvaritljeje v „Registru nekaterih vojéd, katere, krañ-
 ski, korofski, slovénski ali Besjanski, Kervanski, Dalma-
 tinski, Istrianski, ali Graški, je drugachi govoré“, kjer
 se nahajajo 4 skupine besed: 1) Kranjska, 2) Korofka, 3) Slov

venska ali berjaska tj. najhavska in 4) hrv.-dalm.-istrijsko-
 hraska. Novično se nahajajo v Dalmatinovi bibliji tudi staški
 ra krepitev občenoslovanske ravnosti, njer se poudarja, da se
 „slovanski jezik ne skriva v kakem kotu“, ampak se razteza
 preko bogatih in mnogo kraljestev. V tej zvezi se imenujejo
 razni prebivalci, „cele kranjske, spodnje Štajerske in
 Koroške“, slovenske krajine, Metlike, Krasa in Istre, torej spe-
 cijalno slovenskega teritorija še: „Arabathen“, „Dalmacija“,
 „Behemen“, „Polacken“, „Moscoviten“ (tj. velikorusko car-
 stvo), „Reusser“ (tj. tukaj pač Rutenci-Ukrajinci, ki so
 bili takrat večinoma pod oblastjo poljske krone), „Boudaken“,
 „Salachen“ (tj. Rumuni, pri katerih je bil cervenoslovanski
 jezik jezik cerkve in inteligence, cirilica pa pisano
 tudi za rumunske tekste), dalje „skoro večji del narodov,
 ki si jih je podjarmil Turk“ (torej tudi Srbi in Bolgari),
 novično „turški dvor“, čes, da je tukaj in „v celi Turčiji,
 poleg drugih jezikov, ki se rabijo na splošno kakor tudi
 v pisarnah, slovanski jezik tudi eden glavnih jezikov.“
 O razumeju med temi jeziki in upjovo slovensčino meni,
 da jo drugi slovanski narodi lažje razumejo nego pa Slo.

veuci nje radi njihove "težke in posebne izgovarjave in ortografije" (preds. stran posv.).

Trmed ostalih slovenskih reformacijskih pisateljev se omenja samo Trubar in njegova vloga ter rasluga (ibid.). Trmed dotakratnih slovenskih tiskov se omenjajo: splošno "nekateri biblijski in knižni spisi" (ibid.), specialuljše pa "naš krščanski katehizem" (c₂b), Trubarjev Novi test. (preds. str. posv.) in Praeter (ibid.), šest štukov naše karfolarjske Vere, kakor v'eni majhni otroški Bibliji ([c₂]b) tj. Meljeva Otročja biblija iz 1567l., dalje Dolmatinove irdaje Pentateuha (preds. str. posv.), Lira: ha (ibid.) ter Priповesti Salomonovih (ibid.)

Splošnih razmer se tičejo novice o taki nepismenosti slovensčine pred 30. leti (tj. okoli 1553), kakršna je bila ob času Karla Vel. nepismenost nemščine, "ko se ni v nemščini ničesar tiskalo ali spravljalo na papir" (red. str. posv.), dalje novice o takratnih (tj. pred 30 leti) sodbah o slovensčini, da radi nenavadnega in težkega izgovora ni sposobna za pisanje, temu manjra preveda cele biblije (ibid.), o uspehu Trubarjevih knjig, ki jih čita

mnogoljudi, starih in mladih, visokega in nizkega sta-
nu, reuskih in moških (pred. sta. pov.), kenično knatika
vmenitev Lutra (fol. a. iijh) in prevodov biblijev v arne
jerike, francoski, italijanski, grški, poljski, reiki, ruski,
danski in drugi (fol. a. iijb).

82

Dalmatin, Fa celi Kotehismus (= pesma-
rica⁵) Bitemberg, (nasledniki Louisa Kraffta), 1584.

Prim.: 1) Berlin - kralj. (dr.); 2) Dvaždane-
kralj. (dr.); 3) Gorica - Slov. zgod. društvo (sedaj
^(= Z. Lavhila, Trzin) menda pri R. Drufovski v Frstu); 4) Ljubljana-
štud. (iz Lojzove); 5) London - Brit. Mus.; 6) Moskva =
Novo-univ.; 7) Lelče (Perič) - protest. Slovenci (vsaj
1890); 8) Zagreb - akad. (iz Milčetičeve v Baraždimu).

Lit.: Kopitar, Grammat. 435 (ex 4, zè pri Žoisu);
Tafelrik I, 78 (ex 4, zè v lic.), Else, Gesangsb. J 906° 1894,
29-33, 39 (ex 1, 2, 4, 5; z irvečki iz posvetila ter po-
natisom Čerinovih števil 23, 26 po pravopisu 1595;
6 Blak, HfSch 1893, 468 (ex 7); Slov, Zusätze zu d.
Ritualb. J 906° 1895, 176; Dmetsch. 118 (ex 8, še v ka:

račinu); Limonič I, 201 (ek 1, 2, 4, 5, 6); Čerin, ZMF, 1908, 132 (ek 1, 2, 4, 5, 8); Klešič, ZMF 1908, 239, 241 (ad ek 1. pr. Hubadu), 242; Lota 2 dne 30. IX. 1913 (ek. 3); Nošič, Vesla 1913, 623 (ek 1-7), Grafenauer, Za zgodovinske slovenske metrike, Glas 1916, 301-4.

Nem. posvetilo Juriju Kislu na Fuči-
nah in v Honjicah - Dalmatin v Wittenbergu t. l. 1584.

Ime tiskarja se iz dejstva, da je tiskal Dalmatin istodobno pri naslednikih Louisa Kraffla v Wittenbergu Biblijo uganiti, s primerjanjem tega tiska z drugimi in Krafftove tiskarne pa tudi dokazati. Izmed avtorjev pesmi sta imenovana po primeru prejšnjih slovlj pesmarit na nasl. l. tudi tukaj izrecno le Trubar in Kely; dočim so vrnačeni ostali samo s notico „ime od drugih ...“ Da je poreditelj pesmarice Dalmatin, je razvidno iz posvetila. Velika večina komadov, ki se uzhajajo v tej pesmarici prvič, je signirana z Dalmatinovim imenom. To so Čerinove št. 10, 11, 23, 39, 44, 53, 95, 56, 58, 97, 99. In nov tekst je vrnačen z A(dam) B(horici), namet Čerinova št. 60, eden s imenom Joannesa Schweigerja

(Āeriuova št. 66), 5 novih tekstov je brez avtorjevega imena: Āeriuove št. 101, 102, 54, 68, 69. Ti so potekli veĉinomna paĉ izpod Dalmatinovega peresa, izpod Trubarjevega gotovo nobeden. Nekotere teksti, pri katerih je bil v prejšnjih pesmaricah podpisani Trubar, ali pa katere se drugaĉno, da so njegovi, so brez imena avtorja: Āeriuove št. 17, 104, 105, 106, 26 (1574: Trubarjeva), zato je pa Trubar podpisani pri parafrazi 1. psalma, ki je irila poprej dvokrat anonimno (Prvi psalm 1579, pesmarica³ 1579). Āaporednost Āeriuovih številk je tukaj sledeĉa: 1, 2, 3, 4, 5, 101, 102, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 17, 104, 105, 106, 19, 22, 20, 21, 73, 22, 23, 78, 24, 26, 82, 27, 85, 29, 30, 31, 86, 32, 33, 35, 36, 89, 37, 90, 91, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 92, 46, 93, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 94, 53, 54, 55, 95, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 97, 64, 65, 66, 67, 68, 99, 69.

Med spremljajoĉih tekstov prejšnjih pesmaric je prva tionjens v tej rarni Trubarjevo „prizhovanje, de tu petje v cerkvi... bozu slopade“, doĉim je predgovor, osir. posvetilo novo. Kar je v pesmarici se raser se omenje v njih novih bibliografskih notic, se nahajajo torej vse v nemskem posvetilu. O prireditelju pesmarice irveno, daje študiral v Tubingil (17) ja, da je urival od Kislor

mnogo dobit, *ibid.*) in da je stavovski pridigar v Ljubljani (*ibid.*); obirno so omenjeni njegovi narodi o petju (a. i. j.). Za kristalizacijo slovenske ravesti prihajajo v poštev izdani: *Vindisch gesangbüchel* (172), *Vindische Reime* (232) in „*vir amen Vindische*“ (232). Med ostalih slovenskih reformatorjev se omenja po imenu le Trubar (172). Med prejšnjih tiskov se omenjajo le pesmarice in tice najprej „*den ganze Latechismus in Vindischen Reimen*“ (172), torej prva slovenska knjiga; potem Trubarjeva pesmarica, o kateri govori Dalmatin v slednji zvezi: „*Dann nach dem ... Trubers ... noch in viel Jahr, den gantzen Latechismus in feine Vindische Reimen, auff liebliche Melodien und Gesang gebracht, und hernach mit etlichen Vindischen Psalmen und geistlichen Liedern vermehlet welche er, auch in sieben Jahren (= 1567) unter 8. Lt. löblichen Varnen in Druck gegeben ...*“ (f. 172). Pozneje govori o slovenskih pesmaricah izenkrat: „*Demnach (nach den Ausgaben Trubers von 1550 und 1567) ... bin nicht allein ich ... sondern auch etliche andere treuheitrige Christen ... bereyt worden, das wir ... Primi (Trubar)*

und anderer christlicher Lerer Kempel nach, psythere, etliche mehr deutscher und lateinischer christlicher Lieder, so im gantzen Römischen Reich, bey den euangelischen, und der Augsburgischen Confession recht verwandten Kirchen gebreuchlich, in unsern Reimen und Gesang gebracht, und die vorausgegangene Hindische Psalmen, in rimlicher Anzahl vermehret, welche theil mehrertheils bey dem gemeinen Hindischen Volk, neben den vorigen in brauch komen. Und nach dem die vorigen Exemplaria des mehr angelegten Herrn Imbers Gesangbüchlein, so im 67. Jar ist unter E. St. löblichen Namen durch den Druck ausgangen, nun langst abgängen, Habe ich dieselben Hindische meiste, alte und neue Gesäng zusammen gesetzt, und weil ich selbige die Gelegenheit überkomen, dieselben mit schönen Figuren, Leisten, Notern und Schrifften, auff eigenem Kosten lassen drucken, und E. St. (Kaus Khisel) hiemit... dedicieren voller... (fr. 26).

Kdor ne bi formal literarne produkcije slovenskih protestantov, bi moralna osnova teh dobrih stvari, notic iz 1584. sklepati; da so se slovenske

protestantske cerkvene pesmi pred 1584. l. samo dvakrat
 napisane, najprej „mnogoleto“ poprej, nato pa v pomnoženi
 obliki 1567. l., dočim bi bile vse druge pomnožene protestantske
 pesmarice iz dobe 1567-1584. kurrirane samo v rokopisih.
 Dalmatinov molk o pesmaricah 1574. in 1579. l. vsekokor
 priseneča. Toj se nahaja že v pesmarici 1574. l. ena njegova
 lastna pesem (Lerin, št. 53), pesmarico 1579. l. pa jo dalma-
 tin sploh sam priredil in sam pomnožil. Dalje je sprejel
 Dalmatin že 1579. l. iz pesmarice 1574. l. v svoji vse raren
 „textus Symboli Apostolici“ (Lerin, št. 4) in pa prevoda ovr.
 parafraze 4 latinskih himen: Magnificat, kakor se piše v
 cerkvicah latinski poje; Cantus Zachariae, kakor se latin-
 ski per juternicah poje; cantus Simeonis, ki se poje
 latinski per completih in pa Grates mens omnes. In
 sedaj, 1584. l. je sprejel v svojo pesmarico iz pesmarice 1574.
 Trubarjev „textus Symboli Apostolici“, ki ga je bil 1579. l. iz-
 pustil; iz pesmarice 1579. l. pa sploh vse raren enega teksta
 litanij, ki se nahajajo v pesmarici 1574. in 1579. l. v dveh
 redakcijah. Tukaj imamo naravnost dokaz, da je imel
 Dalmatin med prirejanjem pesmarice 1583. l. pred sabo

tudi pesmarici 1574. in 1579. l., dočim bi bila misel, da bi bil na lastno pesmarico porabl, re samo ob sebi absurduosa. Na čudno stran tega Dalmatinovega molka o prejšnjih pesmaricah je oporabil re Kerin (ZMLP 1908, 231); Gleščga je skušal istodobno tudi pojasniti: „Ve prve štiri irdaje Trubarjeve pesmarice, [ki jih je odkril re Trubar sam], vse trata irdajatelja s. in b. irdaje, Dalmatin in Felicijan Trubar ra en tisk, eno delo. V tem smislu je umeti Dalmatinovo prošnjo, naj bi Juri Kisel blagovnil sprejeti posvečen mu pesmarico 1584, „mit gleicher Lyndel re der erste (Gesangbüchlein)“ (ZMLP 1908, 238-9). O temi o štirih irdajah pesmarice pred 1584 bom se govnil v poglavju o knjigah is reformacijske dobe, ki niso eksistirale. Tudi o trditvi, da je priredil Trubar sam vse irdaje pesmarice pred 1584. l., mi tukaj ni treba govoriti, ker sem se dokazal, da je priredil in ponoroil irdajo 1579. l. le Dalmatin sam, brez vsakršnega sodelovanja Trubarjevega, dočim je irdaja 1574. l. menda goli ponatis. Gre torej le re samostir Dalmatinovega molka. In tu se mi soli slediti: pesmarica 1574. l. je bil provej priliki goli ponatis irdaje

1567. l. in mogoče je celo, da Trubar pri tem ponatim ni so-
deloval. Pesmarica 1579. l. je izšla sicer v pomnoženi obliki,
toda bes ust, tnej takorekro pesmarica v smislu prejnjih
Trubarjevih niti ni bila. To so pač motivi, da se Dalmatin-
cu ni rodilo potrebuo, govoriti o teh dveh izdajah. Za moj
namen tukaj je glavno, da smem konstatirati, da neš
ugotovljene serije protestantskih tiskov ta Dalmatinov
molk ne tangira.

Dve stvari Dalmatinovega uvoda sta kulturnega
pomenu. Ina zondarja vpliv slovenske protestantske pesmi
na širjenje reformacijskega gibanja med Slovenci (fl. v. 5 a);
druga se tiče vpliva protestantske cerkvene pesmi na narodno
slovensko pesem ter nam kaže obnem postanski namen
protestantskih cerkvenih pesmiter: „vo gedachte kindliche
Lieder in brauch kommen, die andern vumütren vnd erger-
lichen Bulerlieder, meher teils abkommen“ (fl. v. 5 b).

83

Bohoric, Arctical hornlae, Wittenberg, naal.

Hansa Krafft, 1584.

Prim.: 1) Draždane-dri.; 2) Dunaj-nac.; 60. N. 27

3) Dunaj-univ.; 4) Ljubljana - slovaški seminar;

5) Ljubljana - stud. (prim. a) iz bill. v Bistri, b) iz

Žrnovec bill. c)); 6) Monako-drž.;

7) Zagreb - vseuč. 8.) mgr. Klavčka Bohuslav v Trzinu.

Lund
Uppsala

Sl. Loda, Kapur (19)

Stočanjevinis pri

Govni, prout.

Canal. ralošon (= havel)

Traga ve (1175 II, 124)

Vartan 001

Uppsala,

apl. knj. (1175 II, 124)

Nemamo je, kje so sedaj; Na Dunaji (dvoraj
jih je bilo isra. Kopitarjevih časov 3 (Ch. Šop-Šaf., Z 149
1899, 139, Šafarik I, 53), drugim je sedaj samo 1. - L. 1699.

je postal Bohoričev gramatikar Leibniz Spar vnefletu
Jagić, Ist. slavj. fil. 63. - L. 1712. je prinesel ljubljanski
tiskar J. G. Mayr primerek p. Hipolitu in najbrž
po tem primerku se je priredil tudi ponatis 1715. l.
(Ch. Šafarik I, 66). Nemamo je tudi, kaj je z Holiva:
ronjevin, Fischevim in Pohlinovim primerkom.

Lit. (samo vajejia opisa): Holvasor II,
348 (karakterizira fozvetilo); ponatis Hipolitor-
Mayrov 1715. l. (Christ. H. Kase 1757, brez imena Bohori-
čevega, v fozvetilu je nekaj malega izpuščenega,
nerajslodanega); Fisch, Hist. dial. vened. merid.
Pohl, Gramm., Bibliotheca 10, 43. !); Dobrovolj, Slavica
I, 19-23. Slavica 13-15, 124-45; Kopitar, Gramm. XL1, 38-

48,435 (ek 3, 5a, 5b [je pri žoisu]); Pašarič I, 53. lfi.
 Topov rokopis, ZMŠ 1899, 139 (ek 1, 2 [3!], 5a, b, c); Ma-
 cum, Književnik II, 105; Marn XXI, 8-9, 58-68 (slov. prevod
 posvetila); Ulre, Kat. 7400° 1893, 100 (ek 1, i, 6); Limonič,
 I, 42 (ek 3, 5, 7); Lénard, Rowtj hist. gram. star., Prace
 filologicne, t. VIII, 208-48; Japic, Zst. slav. fil. 46-7;
 Štrekelj, Kist. slovnica 1-6; Kleič, Slov. Prehled 1901, 453-4
 (odkod B. manjše severnl. jezikov); LZ 1905, 236-40; Mik-
 loič, Mon. serb. 1858, 519; Kleič, Zbornik filoloških i
 lingvističnih študija A. Beliču 1921, 273-8 (Katarina);
 Kleič, Zagrebački primerak Bohovičeve slovenačke
 gram. 1584, 47 II, 1921, 211-6.

Pri citatih iz predgovora je v naslednjem
 označena stran lat. originala ter Marnovega
 slov. prevoda v Jez. XXI, 58-68.

Posvetilo sinovom p. knuštva na Štajer-
 skem, Kraupskem in Koroškem - Bohrič v Wittenburgu 1. 7. 1584.

Ča vir, oz. lit. vodilo ob sestavljanju svoje
 grammatike je označil Bohrič navadna pravila la-
 tivske pimerosti, kotera je rabil v svojih slovnica. Filip

Melanchthon (** 3a, 66). Med namene svoje grammatike prištevajo
 poučevanje slovenskine, večjo pravilnost in utrjenost v
 slovenskem govorenju in pisanju in sicer skazi tudi pri
 pripravi ljudem (** 3b; 66-7). Postanek grammatike se veče z
 okoliščino, da je imel Bohorič pri povzemanju o redaji
 slovenske biblije nalogo, sestaviti pravila o knjižko-latin-
 skem pravopisu, pri čemer ga je tiral duh časa čer na-
 mero njegove naloge (** 2b, ** 3a; 66). Posvetilo opravičuje z opombo,
 naj mladi gospodje v smislu plate bule Karla X povzličajo
 slovenski jezik ter dajo svojim (olikanim) ljudem in pod-
 buds za olikano in pravilno pisanje v slov. jeziku ter
 za prebiranje slovenskih knjig; nepostim ljudem pa iz-
 podbuds, da se v kratkem času nauče slovenske abecede (**
 3b; 67).

O avtorji ravnen se iz grammatike izve, da je
 učence Melanchthonov (** 3a; 66), da se je udeležil „prej-
 sinje leto“, po ukazu knjižkih veljakov teološke konference
 v Ljubljani (** 2b; 66; konference se je vsela od 22. avg. do
 22. okt. 1581, cf. Schmid, M MFK 1904, 92-3) ter da je dobil
 na konferenci nalogo, da napiše opaske o latin-slov. knjižkom

pravopisan, ki so se urejele (*x2b;60). Duševno obravje Bohoričev nam pojasnjujejo sparke, ki pričajo o poruanju Melanchthonovih spisov (*x3a;66), rarnih pisateljev de Lavio, Sigmund Kuby & Klent) (*x3a;62) ter rarnave Jeremije Kombergerja o besedi Schalch (ibid.), dalgemstice o filozofiji (*x3a;59), o šoli (*x2a;59), o potrebi ruanja jerikov (*x2a;59), o pomenu roniškega poruanja jerikov (ibid.), o starih rromenitkih nekoga naroda o Bogu, pravilin naravi (ibid.), o postanku rarnih jerikov, kjer stoji seveda na biblijskem stališču (*x3b;60), o postanku Erkopinja, kjer sledi seveda ropet bibliji (Moyses; *x4a, 60), o prvostor in svetosti hebrejščine (*x4a;60), o hebrejščini, kaldejščini, grščini in latinščini kot starih glavnih jerikih, ki so najpotrebnejši, da jih vli in rnaš (*x4b;61), o predmetih, ki se naj pretakajo iz omengjenih starih glavnih jerikov v druge jerike (torej ev. tudi v slovenščino) in ki so: nauk o Bogu, prstene in koristne postave, robravilni leki, pa tudi druge vede in umetnosti, sako se naj dopovedujejo in prav obravnavajo ter razdeljujejo vse stvari (ibid.).

Aplikacija reformacijske ideologije o vlogi

narodnega živega jezika v službi cerkve na slovenščino je naglašena (naslov; *2b; 59). O Bohoricevi ravesti skupnosti s slovenskim ljudstvom pričajo reče, ki karjejo deloma celo preko slovenskih mej: nostri homines latinolani seu Slavi (*5a; 61); slavonica mihi vernacula lingua (*2b; 59); ... scimus, Marchias fuisse magno consilio praefinitas ad compescendos, cohibendosque in Germania nostros (Slavos) homines (*6a; 62); ... sed nostrorum hominum appellationem, Slavorum scilicet, redeam (*6b; 62). Sem spadajo tudi novice o verselju nad slovenskim prevodom biblije (*5b; 61); o raztrjevanju, da ga pri vsotovanju gramatike ni vodila častilakonnost ali dobiček: stvar, ampak zgolj želja, „da pospehi in pojasi domači jezik“ (**3a; 66); o prednosti sodbe sodnika, ki pravdo sam sliši in razume, pred onim, kjer se sodi s pomočjo tolmača (**2a; 65); o želji, da bi pai dandanes jih več prosmalo ukaz donla? (da se namreč služba bržja prilagajaliti v Pragi opravlja v slovanskem jeziku) in da ne bi kakor našega ljudstva tako i cerkve sonaršili (ibid.); o krabi tistih, ki se nekoliko tndijo, hoteči ta jezik dra-

miti in razširjati ter tako pojasnjevati (** 2 b; 65). In končno spada sem tudi pisanje lastnega imena v latinskem tekstu po slovenskem pravopisu.

Bohovič govori o „Carniola nostra“ (** 2 b; 66) in sploh je v njegovi etnografski terminologiji pomajnski nariv (Carniolanus) ra pomenuovanje jezika, ki ga piše in naroda, kateremu govori, čest (noslo; ** 2 b; 66; ** 3 a; 66; tekst 25, 26, 34, 44, 72, 167; synt. 65 itd.). Poleg tega nariva se upr: robija inar slavus (* 5 b; 66, synt. 26, 44, 57 itd.), slavicus (30, 131; synt. 31, 38 itd.), slavonicus (40, 76 itd.). Obenem se pojavlja tudi veranje obeh inarov: carniolana vel rectius slavonica biblia (* 5 a, 61), carniolani et slavi (* 5 b; 61). Zavedst slovenske celokupnosti se inarja predvsem v teritorialnem obsegu povetika in pa v notici o območju obravnavanega literarnega jezika, kjer se pravi, da se bo po rgedu te gramatike pisovalo „krajcev in tem najbližje in srodno po vsej krajiski ter po Štajerske in Koroške večem delu, obično narečje“ (** 2 b; 66). * krajiski ro pa tudi inveni elementi se nizevanje slovanske ravnosti. Podirtuje se nomen slavicum v smislu vseh krajev, kjer se govori slavice

(* 56; 62). Rem spadajs uastevanje Slovancov: in inferiori styria magna pars (* 8, 67), tota lamida nostra (* 8a; 67); Lo-rusci (Kraslavi, * 8a, 67), Istriani omnes, attingentes eam urbem, qual Polla dicitur (ibid.); inde, ra Ptajerei, in specie dicti Slavici [vulgo Besjakos appellant] (* 8a, 63); tota Poshepa (ibid.); Croatae (naslov, [* 7] a; 63, 15); Dalmatae (naslov: - ticus); Boonenses (* 7a, 63), Rascii (= Sibi, [* 7] b, 63); Bulgari (ibid.); Nolechi (= Rumuni, tyžje vladal ek. jerik, ibid.); in aula Turcici imperatoris, praetoriani videlicet milites, quos Janizaros appellant ... omnes illi ... nostra lingua loquuntur. Etque haec nostra lingua in Turcico imperio adeo celebris et unitata, ut patriam et Turcorum linguam celebritate et usu fere obscuravit (* 7b, 63); in his praeter Urbanos ... homines ... (ibid.); in Africa non desunt, ... qui adhuc slavice loquuntur (ibid.); Moravi (ibid.); Bojemii (ibid.); Lusati vel Vendi (ibid.); Poloni (ibid.); Litvani (ibid.); Moscovitae (ibid.); Rutheni (ibid.) seu potius Russi (* 8b; 66); cirilica kot pisimo Boingakov, turkiskih Slovancov, Ruthenorum in Moskavitov (1, 11); slavonica kot pisimo Hrvatov (15); teksti v „cirilskem“ (g. slovem), Hrvatem, Poljskim,

sèškem, lučickem in kranjskem jeziku (35 sl.); dokazuje, da je slavica gens najstarejši (*5b, 62) [*2]a, 62) in najštevilnejši [*2]a) narod, da spada med najbolj spoštovane (*5 l) ter da je slovaški jezik prepotraben (**2b, 66); etimologija besede *Slavos* iz *slava* = ra izvirna slavna dela (*6, 62); etimologije krajevnik in osebnik inen [*2]a, 62); poziv na pletobulo Karla V (**2a, 65); poziv na Karlovo jubilej do slovaške liturgije (ibid.); poziv na privilegij, ki bi ga bili dobili Slovani od Aleksandra Vel. [*4]b, 66); poudarjanje medsebojnega roštva in sorodstva Slovanov (*5b, 62); nasprotovanje tistim, ki radi parlik v irgovarjavi in pisavi nočejo priznati, da imajo vsi Slovani isti jezik in poziv na primer medgermani [*2]a, 64).

Med ostalih slovaških reformatorjev se omenja samo Trubar in nicer zoparko o starosti in uad: ločnosti (*5a, 61). Edina bibliografska ustica omenja Trubarjev Navtikon in druge pripravljene knjige (*5a, 61). Druge notice se tičejo revirije Salmatinove biblije (**2b, 66), Eipe Herbersteina [*4]a, 67), Franciška grafa Turnškega [*4]a, 67), cirilice in glagolice na kranjskem (**2b, 66),

zornjenja v Slovanih - nematnih ljudih ter oslovenskem je-
riku brez guberne (x 56, 62) in pa prevodov biblije v rine
jerike: nem., span., franc., lastk., srsk., cesk., poljsk., mltusk.,
moskovsk. (x 52, 61).

84

Dalmatin, Karvanske lepe molitve, Wittenberg
(nasledniki Hansa Krapfca). 1584.

Prim.: 1) Berlin - dr.; 2) Draždane - dr.; 3) ^{R 10207} Gijst:
Giana - itud. (iz toisve bibl.); 4) Monakov - dr.; 5) Nit:
fan bittel - vjz.; 6) Zagreb - akad. (iz bibl. prof. Milčetiča
v Varašdinu); 7) Gorica - Slov. zgod. društvo (sedaj v
Institu pri trgovcu R. Drufovki p. Z. Lavina, Trzin)

Lit.: Kopitar, Gramm. 435 (ex num. 3, se v
Zoisovi bibl.); Šafarik I, 140; Sloz. ZM 1899, 139 (ex
num. 3, se v lex.); Milčetič, Viena 1883, 492 (ex num.
6, se v Varašdinu); Elze, Gesangsb. Jg 1884, 29; Elze,
Kat. Jg 1893, 100 (ex num. 1-5); Elze, Gebete. Jg 1894,
199-; Elze, Zusätze, Jg 1895, 172 (ex num. 6; se
v Varašdinu); Limonič (ex num. 1-5); Kostich,
Bibliogr. samimirosti, Veda 1913, 623 (se v Gorici);

Kidrič, N. O., 13 (ex num. 6; je v Zagrebu).

Neuško posvetilo grafu Kralcu Thurmu -
Dalmatinu v Wittenbergu 25. XII. 1584.

O knjigi se pravi, da je isšla na stroške Dalmati-
novc (fing. str. 7). Tiskar se ne imenuje, a se okolščine pri-
čajo, da je isšla pri naslednikih Lausa Knapfa kakor bit-
lija. Za vir se navaja enkrat knjiga v „bukovskem inu
neuškem jeziku“ (naslov), drugič določneje „Dontoris
Andreas Muscili: Bethichlein, und etliche andere andech-
tige Gebetlein“ (fing. str. 6). Izdaja je rmačena z opasko,
da so v slovensčino molitve „previ“ tolmačene (naslov).

O avtorju se izve, da ima dostojanstvo magistra
(fing. str. 8) in da je graf Kralc Thurm njegov „propod in pat-
ron“ (fing. str. 3), od katerega se mu je iskalo mnogo dobrot
(fing. str. 7). Avtorjevca obrnja se tičejo opombe o molitvenih
kih (fing. str. 4-6). Njegov razmerje do Slovencev pojasnju-
jejo rvere: „unser liebes Vaterland“ (= Kranjsko, fing. str. 8),
„naš slovenski jezik“ (naslov), „vir arme Hindische“ (fing.
str. 4), „unser arme hindische gemeine Mann“ (fing. str. 8),
„unsere hindische Leute“ (ibid.), „arme hindische Kirche“ (ibid.).

„Bethicklein, indisch“ (naslov)

85

(Dalmatin?), Agenda, (Wittenberg, naslov:
miki Hausa Krafft), 1585.

Film

Primerki: Zagreb - Jugosl. Akad., sign. J 2135
(da prof. Milčević v Varšavi mu izl. 1904). Frischer
primerki!

Lit.: Frisch II. cont.; Milčević, Vienna 1883,
492; Pintar, LZ 1883, 602; Oblak, LZ 1895, 244-5;
Ilel, Zvezdaz 7 1895, 172-4, Druckscr. 118-20; Vidnić,
MO, 13, 14, 16, 60, 83.

Avtorja sem skušal določiti na osnovi
jezikovnih in cerkvenopolitičnih momentov, z gotovostjo se
pa vprašanje ne da rešiti (15-6); ime kraja in tiskarne sledi
iz primerjave tiska s tiski, kjer se tiskarna imenuje (15). Za
literarni vir se proglasa v naslovu „württembergische Kirchenagenda“.
Avtorjevo ide-
ologijo o živem jeziku v cerkvi pojasnjuje poročilo (Par-
lov) epistolo Kor 1, 14, naslov), ujezov razmerje do Slovencev
pa izraz: slovenski ra jezik knjige (naslov).

(Dalmatin?) Kratki vrtneub. Kat. in himna
tabla (z abecijem in primeri ra crkovanje), Vittenberg
nasledniki Kausa Krafta (Johannis Cratonis), 1585.

Film

Prim.: 1) Volfenbüttel-vjv.; 2) Zagreb-
 akad (dar prof. Milčetića iz Karadina 1904.l.).

Lit.: Milčetić, Viena 1883, 492 (ex 1; cfr.
 Pintar, L2 1883, 60?); Glez, Kat, Jg 1893, 96, 100;
 (Drucksch. 18-9, 22) (ex 1); Oblak, L M 1895, 246; Glez,
 Zusätze, Jg 1895, 172 (Drucksch. 118; ex 2); Lino:
 nič I, 49 (ex 1); Kishit, NO 13, 15, 140, 147-8 (ex 2).

Sommer, da je prevodilca tega anonim:
 neza tiska Dalmatin, olangam na iste varlope, iz
 katerih sem mislil najj pri iskanju avtorja ra Agendo
 iz vrtepa 1585l. (gl. prajzujštev!). Literarni vir ra kate:
 nizem je točno označen: vrtneub. katekizem, oz. Dren:
 cijev katekizem (naslov), ki je bil upeljan na Vrtneub:
 berikem ter sprejet tudi v vrtneub. cerkovno red:
 ningo 1559.l.

87

Francis Antol, Postilla (I-II), Karasidin,
Juan Manlius, 1586.

Prim.: 1) Gyöngyös-franj.; 2) Karasidin-franj.; 3) Karasidin-kapus.; 4) Zagreb-rcut. (Kup. Gen 1900 od obč. bilježnika Petrinovica v Drive. nitku. Veruamur je, kje je danes: 5) primerek, ki je bil 1866 v samostanu v Alauju, a je potem iz celice nekoga umrlega menika irginil (Ilre, 1895); 6) primerek, ki pa je našel učitelj Fr. Kahl nedavno pred jannarjem 1890 v hiši nekoga vizničarja pri Zetinjah blizu Ormoža (Fekouja, kjer "so se (viničarjer) oia radi iz te knjige šteli"), predel potem v last rajnega F. Oblaka ter se po njegovi smrti prodal menda kakemu antikvarju (prim. Murko v Knerovi knjizi. 1899, 2841. V knjiznici slovaškega seminarja na Dunajski univerzi, v čigar last naj bi bile prošle tudi starejše kajkavsko-hveške knjige, pa ni.

Lit.: Bedekovic, Katalo solum 1752, II, 126

(najbrä po avtopisji; prim. povetilo); Mikloušić, Taber dugovdnyh 82 (tukej spominjajo „Predlectra“ na „Predlectra“, podneslo II. dela protile.); Japčić, Stamparna br. knjiga XVI. veka, kojoj se reuova u cray uilo, Književnik III (1866), 706-9 (ek 5); Fekouja, Ant. Franca Predlectra; Partille, LZ 1890, 49-54 (ek 6; ponatis ev. u I, 15; II, 184-6; III, 50, 51, 60); Elze, Partillen 7906° 1893, 129, 30 (Drucknr. 31-32; ek 6, 7; pač po Fekouji bez avtopisje); Elze, Zusätze, 7906° 1895, 170-1, (Drucknr. 116-7, ek 6; ser. presti oblika); Beželić, Novi primjerak „Partile“ Antuna Franca, Zbr. bibliofil. 5, 38-38 (ek 4, s ponatisom povetila); Magyar Könyvszemle 1906, 286 (ek 1); Klaić, Franca-Kronika, Mzph. Zm. XXXI, p. XXXI-XXXIV, XLVI-VII (ek 1-5, s ponatisom povetila in evang. na godu Hieronima); Fauler, Ein Beitrag z. Gesch. d. Schrifttums in Kr., Mph. Z. XXXIV (1913), 465-6 (ek 1-6, ponatis notie v. 6.).

Latinsko povetilo zagrebiškemu škofu

Petru Hresiincu - Karadine Dominica Lactare (= 10. III.) 1586.

za literarni vir so prudenčni z osirom na osebnost
 „diversi antiqui sanctorum patrum libri“, z osirom na
 razporedbo pa „cursus ecclesiae Zagrabienensis“, razmoter
 knjige se proglašajo pomni župnikom slosti na dečeli (posv.).

O avtorju knjige se izve, da je doktor sv. pismo
 ter v tem času župnik varaždinski (naslov posv.) in da
 učiiva Keresinčev mecenatstvo (posv.). Natsliška verska o-
 rjentacija avtorja in knjige se zvečajalno poudarja z
 oboliščino, da je knjiga posvečena ragrebškemu škofu, ki
 ni bil na glasu prijatelj reformacije, drugim naplaščo-
 vanje, da je knjiga napisana v živem narodnem jeziku
 „ad obfirmandos contra haereses simplices plebis animos“,
 ad „firmandos... in orthodoxa fide, fidelium animos“,
 ad „amplificandam sacrosanctam religionem catholicam“
 ra razite vprašanja o hramtvi verski orijentaciji niso
 odločilna, ker se je mogel s temi izrazi istovetiti tudi
 prikrit protestant.

Najkavski jezik svoje knjige pomenjuje
 hramec s: slovenski (naslov), oz. Illyricus, s slovanicus
 (posv.). O njegovem razmerju do naroda pričajo identični:

fikacije: nostra lingua patria et slavonica, natio
nostra illyrica sive slavonica. Na sodobne razmere se
nanašajo novice o neeksistenci kajdarke biblije in
homilij ter o spletnem nedostatku knjig (latinskih)
pri domačih duhovnikih.

88

Blaz Krivčarić, De aquo paschali, Repli-
cationes mysticae, Varazdin, Joannes Maulius, 1587

Prim.: 1) Budapesta-musv.; 2) Budapesta-
priv. lib. prof. Dr. Ant. Ballagi; 3) Ljubljana-stud.

Lit.: Kukuljević, Kroat. Bibliogr., Srpska
Zeitung 1881, št. 265 (a 1); Lebt, Revi magyar Köny-
star III 4, št. 199 (a 1); Mittheilungen d. österr. Ver-
f. Bibliotheksw. IV, 52 (a 2); Kleit, Travenc-Kronika,
Ms p h h mer. XXXI, p. XXXIV-XXXVI (a 1, s format. pred-
govora); Faucev, Beiträge z. hist. skr. Dialektol.
gie, Apflh XXXI (1910), 371; Faucev, Beitrag z. Gesch.
d. Schrifttums in Kroatien, Apflh XXXIV (1913),
466-83, z nastanom vseh naših prastarih.

Latinsko povelilo Antona Francusa

v Varašdinu 15. III. 1587 [dominica Judica].

O knjigi zvenijo, da jo je Tramec pomagal izpopolniti in da je iršla v led prošnje Tramec na stroške Škrinjaričeve (a₆b). Vir so ji po Škrinjaričevih besedah deloma besede bivšega njegovega učitelja v gimnaziji na Ogrokem (a₆b), deloma pa nejeje privaten domače čtivo, quasi ex mutis magistris, quotidianis exercitiis congesta (lectio, ibid.).

O avtorju se pove, da je v Varašdinu sodnik in literat (a_{III}b), da je študiral gimnazijo na Ogrokem (a_{II}b) ter bil pozneje ravnatelj šole v Varašdinu (a₄a). Ime med sodobnih hrvaških literatov se omenja Antun Tramec, doktor sv. pisma in ravnik v Varašdinu, povetilo, Tramec „ad pium lectorem a_{III}a“.

Škrinjaričeva verska orijentacija se realni po izbiri teme samos v protikalvinski smeri (prim. slasti 54a-55a). Literatstvo kot takko se vrecno nikjer ne napada. Sumljivi se mi rodijo opetovani pozivi na evangelije (52, 78, 102a, 103b itd.). Na drugi strani se istoreti 2 „ecclesia catholica“ (46b, 48a, 82 itd.) ter fondarja potrebo „ut

maucamus seclusi in ecclesia (69b-70a), toda vete rvece
 ob sebi ne bi hile neredmiljive s fraseologijo takratnih pribli-
 tih luteranov. Tudi ta knjiga bi razkurila, da je pei iče teolog
 po poklicu. Štrinjaricevo obroje se odraža tudi v omenitvah
 Lorda (a, b), Žoila in Komerja (66a), njegova narodnostna
 izpoved morebiti v notici o „našem sv. Hieronimu“ (48a).
 Ž etnografskim terminom ra svoji zemljo operira samo
 v notici, kjer se omenja pejšnji kajkavski tisk.

Ta bibliografska notica je deloma nejasna;

navaja se predosem na Franca, a se bi se deloma tudi raz-
 mer v Karadžinu: „Amimero timebans hominum quoque
 invidorum morus, quorum nonnulli, Sanctos etiam suos
 labores, super Evangelia Dominicalia, & sanctorum festa,
 ad decus patriae, gentisque Sclavonicae, & utilitate christi-
 arianæ Reipub: nunc recens Sclavonicè editos, & iam di-
 vulgatos, malevole deprehendunt, quibus nihil, nisi quod
 ipsi volunt, ut habet proverbium, sanctum est. Scio ete-
 nim, nonnullos diversum statuere, et nostra scripta
 ita carpere, ut nihil ex scriptis nostris possint probare, nisi
 quod ipsis fulcrum esse videatur“ (a v b - a v a). Ge tukaj

predosem ra Frančeve postilo. Ni pa izključeno, da se skri-
vajo pod množino „scripta“ kakor Škrinjaričeve pred knjigo
„De agno paschali“ tiskane stvari, ki namu nicer niso znane.
Daj se iz novice vidi, da ucerkveni, narodni jerik ni
bil edini vrak napadom na Frančeve knjige.

89

Pergović, Praefationes et epistolae dedicationales
... Desiderii Erasmi Roterodami, Baraëdini, Joannes
Mantius, 1587.

Primerak: Budapesta-univ.

Lit.: Mukuljević, Agr. Zeitung 1881, № 265; Mu-
kuljević, Der Buchh. in Kroatien xvi. u. xvii. Jh.,
Kroat. Revue 1882, 46; Grabš III, № 198; Hlagual,
Nast. Ges. xv, 326; Faucev, Beitrag z. Gesch. d.
Schrifttums in Kroatien, Absh. xxxiv (1913), 466-
483. (velečki iz posvetila ter rastromu vseh
naših vprašanj).

Posvetilo celokupnemu pleinstvu vada-
rdinske županije - Baraëdin 23. VII. 1587.

Ža suranji motiv publikacije se

ornatna pilika, koje bila v Varšdiniu ravno tiskarna
 (A II a). Testavine in deloma tudi provenijencatektor je
 ornatna: praefationes et epistolae dedicatariae Rotonda-
 ni (naslov) so predgovori in posvetila, s katerimi je opremil
 Erarem svoje parafrazir biblijskih tekstov; sancti Stephani
 regis Hungariae ad filium suum Emericum ducem Sla-
 voniae admonitio je tekst, ki je izšel že 1581. l. v tisku;
 adhortatio Stephani Bathori, Voivode Transsilvani
 je res iz ogleškega vojvodinarja Bonfinija; le ra molitve,
 ne formulare, ki se nahajajo na koncu knjige, tudi Fau-
 cer ne ve vira.

Če avtorju rverno, da je bil ob času objave
 „Varasd. civitatis notarius publicus“ (podpis). Tudi uje-
 gova verska orientacija se ne da zadovoljivo ugotoviti.
 Loglašani s Faucevom, da ponatis Erarmovih nekaj
 se ni dokaz ra Pergošičevo protestantsko orientacijo, ker
 Erarmovo potrjevanje reformaciji sploh ni bilo trdnost
 in dosledno in ker meni Pergošičram, da je Erarem v
 soglasju s papežem (cf. A II a). Na drugi strani mi pa
 ponatis kakšega poglavja „de observanda catholica fide“

ne dokazuje nitesar, ker sta hoteli biti „katoliški“ že obo-
stranski. Če manj mi dokazuje molitev roper Turke, ka-
teri pecej podobna se nahaja tudi v slov. protestantskih
molitvenikih: Stavak, kjer se govori o „vera confessione
Evangelicalae doctrinae... contra omnes errores et idola-
tricos cultus“ pa se mi rdi, naravnost bolj protestantski-
ski kakor katoliški. Poudarjam, da bi storil bogoslovec-
strokovnjak raslušno delo, če bi preštudiral Vramševs
Postils, Škrinjariča in pa Pergovičeve Praefationes ter nas
otem obvestil.

Pergovič govori o „nostris Sclavis“ (A. D. a, t. l.). Zmed
prejšnjih tiskov se omenja njegov Tripartitum in njegov
nasprotniki (ibid.). Karmer se tičejo opombe o spletnem
pomanjkanju knjig pri „naših Slovanih“ (A. D. a, Sclavis)
tj. pri Kajhavih in pa vobitojših Šolah (M. W. a.).

90

Slovenska tolmachenja nauških besed ter
primerica slov. deklinacij in konjugacij v Gliers.
nima Megiserja knjigi: Dictionarium quatuor
lingvarum, videlicet germanicae, Latinae, illyrica

[quae vulgo Sclavonica appellatur] et italicae, Graeciae,
1592.

Primerki se nahajajo skoraj v vsaki večji
 biblioteki, ljubljanska študijska ima dva.

Lit.: Hopitar, 435-6; Fafarik I, 63; Ule,
 Univ. Frib. 13; Mann XXI, 15-17; Bollinger Max,
 Hieronymus Meziser's Leben u. Werke, Mitteilun-
 gen d. Inst. f. österr. Geschichtsforshung, Bd.
XXVI, H. 3, Innsbruck 1905 (cf. Verstovšek, št. 2 Nr. 905,
 176-71); Jagić, Starija 19-20; Grafenauer, Matka
 zgod.: 1. izd. 56, 2. izd. 74; Glonar, Naš jezik 53; Ptu-
 kelj; Ilust. slovnica 6.

Meziser seveda ni imel vroka, da bi
 bil v tej knjigi ponudil svoj protest. orientacijo;
 tudi o okoliščinah, v katerih se je seznanil s slovenskim
 jezikom in ljudstvom ter sosednimi narečji; molči (pa-
 sarstvo s Dalmatinom in Trubarjevima sinovoma v Tu-
 bingi, učiteljstvo v ljubljani pri rodbini Zhisel) isto-
 tako o dialektični podlagi svoje lingua slavonica (do-
 lejščina) ter o literarnem vnu ravšino hwaškil besed

(Dalmatinov „Register“) in ra slovniške primere (Bohorit).

91

Slovenski pregovori v Hieronima Megiserja

knjige: Paraenologia polyglotta, 1592, 1605.

Primerkov te knjige je po velikih bibliotekah več.

Literatura o teh slov. pregovorih: Dobrov. skf - Bandtke, red. Franzeva, Praga 1905, 38;
Peter Radics, Mes II, 332-4; Jagić, Historija 10.

92

Trubar Felicijan - kudež Lavinac, Trubar

Prinos: Iliina postila D. Martina Lutherja, Tubinga, Georg Gruppenbach, 1596.

Prim.: 1) Ljubljana - univ.; 2) Ljubljana - stud. (A) [10.055] in Zoisove bibl.; B) [10.054]; 3) Tubinga - univ.; 4) Wolfenbüttel - univ.; 5) Zagreb - univ. (in Zagreb).

Primerček ljublj. stud. bibl. 10.054: Herava x vi. stl.

Na notranji strani sprednje platnice raven abeceda in parnih čark: Nicolaus Dnythyllyf Pfleger zu Madan. Karakoloni strani: Est Cor tas Labaccusio

ord. Eremitarum s. Augⁿⁱ. - Primerek Gublj. stud. bibl. 10.055: Verava novejša, njavo usnje, ki je običaj skoraj vsi knjigah, ki jih je dal verax žois. Na narlovni strani: Est conventus Labacensis ord. Erem. s. Aug. Verso: *Quod* Dominus Georgius Jancho Parochus Lustalensis donis dedit Rdo Pri. fri. Be=medicto Robida Novi monasterii profess Austriae 1654. Strani so menda po žoisovem naročilu napisane v roko. - Primerek ragreb. univ.: navadna verava v beli perg.; dobro shranjen; rapis: Luvn Andrae Herbarty, & Jsenigen sis 1606.

Lit.: Salig, Vollst. Historie der k. u. k. Conf. I, Halle 1733, 719 (ex num. 4); Schurrer, 128 (ex num. 4); Klopitar, Gramm. 434 (ex num. 2 a, b); Tafärik I, 112 (ex num. 2 a, b; 4); Knjižnica Gajeva (ex num. 5; prim. tudi Žvab, LŽ 1883, 601); Ilze, Postillen, Jg 1806 1893, 130-3 (Drucksch. 32-5; ex num. 1, 2 [samo 1 prim.]); 4) Sket, Litauka 64-6 (predgovor).

Noviško posvetilo celokupnemu plem. storu na Kranjskem, v Gorici, Slovenski krajini, Metliki,

Istri in na Krasu - Felicijan Trubar v Eubingi na dan
 Limona in Jude [28. okt.] 1595; slov. predgovor ra. "Krajne
 inu Slovencu" - Andrej Lavrice v Škocjani pri Turjaku na
 dan Primoža in Felicijana [9. jun.] 1595.

Na naslovnem listu knjige je samo Primožovo
 ime, da sta na rokopis pregledala in korigirala Felicijan
 Trubar in Lavrice, sledi iz posvetila, oz. predgovora. Za vsi-
 slovino knjige se omenjajo še nekateri momenti: prošnja
 Slovencev, naj izda Primož postilo [1]:(III b); Primožovo po-
 svetovanje „s pobožnimi in učnimi ljudmi“, ki so odob-
 rili namero, da se prevede ravno Lutherjeva postila [1]:(IV a);
 Primožovo pristop k delu v radujem letu življenja [1]:(III b), tvoj
 1586; da je Primož prevod deloma še sam pisal, deloma na-
 rekoval [1]:(IV a); da je Primož na smatni postelji naročil svo-
 jima sinovoma [1]:(IV a), oz. specialno sinu Felicijanu [1]:(III b),
 da prevod izda; da je Felicijan prosil Lavrice pomoči
 [1]:(IV b); da so bili tiskarji zgolj Nemci [ibid.]; da je
 knjiga izšla v ralogi krajskih stonov [1]:(IV b). Tiskarsko
 ručnjenje je isto kakor pri Morhartu.

Biografije Primoža Trubarja se tičejo nasledu

re omenjenih notic, lesorez v sliko iz 1578. l., ki ga že poro-
namo iz Norvega text. 1582. l. (nasl. l. b.); notica, da je bil, kap-
lan in pastor v Ljubljani [1]:(15a); da so ga preganjali [ibid.]
ter iz Ljubljane tudi pregnali [ibid.], da je, imenitel, kater
se slovenski jeziki pisal in tiskal [1]:(15b); da je, nikan le za
leto nazaj v trzinjsko deželo, temurh tudi za druga dajlva
v Nemškik deželah. Nejsa, dobru nasluskru [1]:(15a);
da li bil rnošen, tudi sam postilo in vrlago evangelijev
napirati [1]:(15a). Felicijan Tumber je omenen le kot sin Pri-
mojev in kot krajški predikant [1]:(15b), karinic kot cerkveni
shrabnik v Slovjanu pri Turjaku (podpis predg.) in, tako...
(Primorja Tumberja) stari discipulus ali mlajshi [1]:(15b).
Dolge se omenjajo se Sebantijan Krelj, Kristof Spindler
in Juri Dolmatin kot rajni, bivši, čisti, marjivi, ...
inredni, učeni in vvesti "predigarji" [1]:(15a).

V Felicijanovem povetilu se operira z "liebes
Vaterland" [1]:(15b), kar se nanaša na Tumberjev roamerje
do Kraupjke. Primorju se tudi pripisuje izrek "seine
frommen Kreiner, [we er nie allzeit genennet]" [1]:(15a).
Felicijan sam operira z izrazi: vündische Sprache [1]:(15b),

verindischen [14(10a)], arme kreisliche Kirche [14(10b)].
 Pri povi v tem okviru terminologija Lavinteva: Krajuri
 imu Slovinci 1(10a, nadp.), nas Kraince imu Slovinci
 1(10a, nadp.), my vboši Krainci imu Slovinci, naša
 Krainska dešela [ibid.], elasti inaz veselja, da tudi
 „Krainci imu Slovinci, aver imu poleg drugih Folkou,
 ... cejšo Sveto Biblijo ... vnašinu pravim Slovincim
 imu materinim jeziku inazno imu beremo“ [ibid.].

Trmed prejšnjih tiskov se omenja samo pos-
 tila 1558l.: „Hodar pak doschnal my vboši Krainci
 imu Slovinci obene obilne imu popolne Postille ali so-
 laze rheske Nedelike imu druge Pravnike Evangelie
 nejmo imejli, jamnah to jamo edino Kratko, ali
 vvoj dobro islago... Primosha Truberje..., katera je je
 njema jamimne, imu drugim... doschnal prenat-
 ka imu premajhina [sejla...“ [ibid.].

Zanimiva ilustracija razmer je operiranje
 s izrazom „wralte prophetische und apostolische
 recht catholische Kirche“ v smislu evang.-protest. cerkve
 1(10a). Druge podobne notice setičejo avstrijske pra-

rovernosti na Kranjskem, poleg katere se nahaja leže „pa-
pežniška smota“ [1]:(Vā), graje protestantskih knjig [1]:(Pb),
poriva katoliške protiaagitacije na primer prednikov [1]:(
):(IIb) in nepismenosti slovensčine pred Trubarjem [1]:(Vb).
Eva nponira tudi protestantske šole [1]:(Vā).

93

Trubar Felicijan - Dalmatin, Lepe kar-
shanske Molitve², Tübinga, Georg Gruppenbach, 1595.

Prim.: 1) Gorica-semen.; 2) Ljubljana-mura;
3) Ljubljana-stud. (R 10034)

Primerek goriske semen. bibl. je včas
skupaj s pemarico 1595. - Istotako je tudi
primerek ljublj. mureja včas skupaj s
pemarico 1595 (molitvenik-pemu.). Orig. ve-
rodna xv. stol. Na notranji strani srednje
ploščice: Das Bett und gesänglich hat mir
ein Ers. Landschaft des Hertzogthums Crain
am heut das is Martij 98 vereht. Actum Kaybach
ut supra. J. N. G. Mathes Graf. 1598. (Druga roka:)
In der Grafay ru Cilli im Aufstiege gefunden

8. Juli 1842.... Thurn Major. Proxstran predyega
lista: Wie keine Zeit die Kraft der Natur zu
fesseln vermögend; so kann nichts fesseln den
Geist, den nur Duldung hat. 10. 8. 842. Dr. J. P.

Proxstran raduje platnice: den 10. October Anno
99 ist habe Ich mich meiner lieben Maria, aus
Christlicher Ordnung nach zu Scharffenau in
der Neuen Kirche nach der Predig durch Herrn
Hansen Weidinger Christlichen Predigers Copu:
lierens lamen, auch darauf denselben tags
unser Ehrpfund alhie in Lilli der Herrn Graf:
fen von Thurn freyhaut gehalten und vollzu:
st worden, J. G. N. 1599. Math. Graf, m. p. - Prim.
Guldj. lit.: Orig. verava xv. stol. s. plövisanus
Lubra in Melanchthona. Druga stran pred:
yega lista: Den 12. febr. Anno 1654 hat Herr
Balthasar Raith, Theological Doctor, und ders:
selben Professor, bey löblicher Universität
alhier zu Tübingen, mir diese vindische
Betbüchlein, weil mir die Sprach bekandt, her:

skrit. AŠ 1559. Kat D. Andreasa Musculus es Feutsch
 ausgehen lassen, so in die Windisch hernach
 vertirt worden. Der translator Dalmatines
 ist der Euangelischen Landstände in Craiu
 Prediger gewest. L. B.

Lit.: Šafarík I, 140 (ex num. 3); Zval,
 LZ 1886, 248, 503 (ex num. 2); Elze, Hat. 746^b 1893, 92,
 100 (Drucksch. 19, 22; ex num. 2); Elze, Gebeth. 746^b
 1894, 121-2 (Drucksch. 43-4; ex num. 2); Limonit I,
 72 (ex num. 2); Cerin, ZMLP 1908, 132 (ex num. 1).

Neuško posvetilo grofu Alahu Thurn-
 Felicijan Trubar v Tübingu na dan sv. Martina [= 11. XI.]
 1595.

Knjiga je označena ra novo irdajo Dalmatino-
 tinovega molitvenika (Elz. a). Na naslovnem listu je
 imenovan samo Dalmatin, iz predgovora se ve, da je
 irdajo pokrenil Felicijan Trubar, ker ni bilo skoro us-
 beneh primerkov Dalmatinovega tiska več dobiti (Elz. b).

Biografske novice se tičejo Dalmatinovega
 magistrskega dostojanstva in smrti (Elz. b), Felicijana

Trubarja bradavka v Tubingi radi korekture postile (ll_{3a}),
 očeta Primorca Trubarja prognostrva in dobrot, ki mu
 jih je irkaroval Khas Thurn (ll_{5b}). Jesik kujife se ime:
 mi je tudi tukaj, slovenski: „vindh“ (noslov), Felicija:
 nova domovinska ideologija se odraža v rimem: unsere
 lieben kleiner (ll_{5a}). Trmed prejnjih slovenskih tiskov
 reomenjata prva izdaja dalmatinovega molitvenika
 (ll_{2b}) ter izdaja in korektura kuthrove postile (ll_{3a}).
 Na razmere med Slovenci se nanašajo noticee Khasu
 Thurnu (ll₅) in turški nevarnosti (ll_{5b}).

94

Trubar Felicijan, Pa celi Katchismus (=
peemnica⁶), Tubinga, Georg Gruppentach, 1595.

Prim.: 1) Gorica - sem (iz razpušične prof.
 Hervata); 2) Ljubljana - muz. 3. 4., NIK (R 57657)

Lit.: Škaber, Lvetje 1883, 10 (ex num. 1);
 alal, Gesangsb. 7 206⁶ 1884, 22, 34-38 (ex num. 2);
 Zval, 22 1886, 248 (ex num. 1, 2); Evgenij (Kampel),
 Najstarejše slov. peemnice, Lekr. Glasbenik,
 1894, 41-4 (ex num. 2, sponatison „prijovanja“);

Čerin, ŽML, 1908, 132 št., 149-235.

Neuško posvetilo Juriju Khiblu - Felicijanu Trubar v Tubingi na dan sv. Katarine [= 25. XI.] 1595.

Na naslovnem listu so imenovani tudi sedaj samu Trubar Primož, Kraljin Dalmatin, s pristavkom „inu drugi“. Da je prireditelj te pesmarice Felicijan Trubar, je razvidno iz posvetila. Prvič se nahaja v oficijalni protest. pesmarici, v kateri se je sprejela cela prejšnja irdaja, sedaj 23 komadov, izmed katerih jih je označenih 7 z imenom M. Kumprecht (Čerin, št. 13, 16, 18, 25, 28, 34, 38), 2 z imenom J. Znojilška (Čerinove št. 88, 100), dočim je 14 anonimnih (Čerin, št. 70, 71, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 81, 83, 84, 96 [se ne nahaja v pesmarici 1595. l. kakor trdi Čerin o. t. 234!], 98, 107 (proz. tekst)). Izpod peresa Felicijana Trubarja pač ni potekla nobena izmed anonimnih. Nekatero izmed njih so bile morda že prej med narodom v slični obliki ruane (Čerin, št. 70, 74, 83, 84). Nekateri starejši teksti, o katerih se ve, da so Trubarjevi, so tudi tukaj brez avtorjevega imena (Čerin, št. 17, 20, 104, 105, 106).

Izmed spremljajočih tekstov prejšnjih pesmaric

je ponatijeno ropet samo Trubarjev „přičovauje“, do-
 čim je povelilo novo. Kar je v drugih novih notic, ki nas
 tukaj ravimajo, se nahajajo vse v Felicijanovem posveti-
 lu. Ča vir slovenskim cerkvenim protest. pesmim se pro-
 glašajo Luther „in drugi“ (A I b). K biografiji prireditelja
 se podirtuje, da je sin Primožev (A I b), cerkveni sluša-
 nik (A 4 a) in da je imel vrok biti Juriju Khislu hvaličem
 (A 4 a). O M. Juriju Dalmatinu se govni samo kot o rajnem
 (A III b). Jezik se imenuje „vindisch“ (A I b), cerkvoslov. pro-
 testantov pa „Kirche, wo in vindischer Sprache dem Herrn
 gesammelt wird“ (A III b).

Trud prejnjih tiskov slov. protestantov se
 omenja le Primoža Trubarja „Pralmentbüchlein“, ki je bil
 posvečen istemu Juriju Khislu (A I b), torej pesmarica
 1507 l. in pa Dalmatinov „Pralmentbüchlein“, ki je bil še
 pošel. Svojo uredajo pesmarice steje Felicijan izrecno ra-
 tretjo (A III b). Na to štetje so vplivala v njegovem slučaju
 pač izvornja Dalmatina. Predine se tičejo notice o
 meceru Khislu (A 4 a) in pa o vplivu protest. pesmi
 „nicht nur in unserm Vaterland (= Khain), sondern

soveit sich die Hindische Sprach. entreckt (a. a. a.).

95

Lucijlšek Janž, Katechismus Lutheri (Barbata), s. plomijo, Tübinga, Georg Gruppenbach, 1595.

Film

Primerki: Draždane - arš.

Lit.: Gle, Gesangb. 7908° 1884, 34; Gle,
Nat. 7903° 1893, 97-99, 100; Simonič I, 197-8.

Vir je bistno osveščen: Lutherov katehizem
v prevodu Filipa Barbata v Tyrendorfu v dolini Avstriji
(naslov, 45), tj. flacijanski katehizem iz 1572. l. Jezik je
imenuje, slovenski ali krojanski.

96

Poučtis Salmatinovega Pentateuha, izd. 1578)
v izdaniju Elije Lutterja: Biblia sacra hebraice, chalda-
ice, graece, latine, germanice, slavonice, Noribergae 1599.

Primerki: Lutterjeve mnogojerične
biblije s poučtisom slovenskega Pentateuha
se nahajajo tuintam po vseh večjih bibliotekah,
tudi ljubljanska stud. biblioteka pa ima.

Literatura v primerkih s slov. kolono:

Šafarik I, 48.

Kutler sam pravi, da se lahko dobijo tudi primerki, kjer je slovenski tekst ravnoujau s, saksonskim ali francoskim. Klendel po pomsti knjigoverca ima tudi ljubljanski primerki proti koncu knjige namesto listov s slovenskimi kolonami liste s francoskim tekstom. Provenijence slovenskega teksta Kutler ni označil.

| FINIS